

HÂCEGÂN KLASİKLERİ

Büyük Doğuş
Mecdü't
Tâlîd

İbrahim Fasih Haydarî

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin (k.s.)
hayatı, halifeleri ve menkıbeleri

SEMERKAND

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

SEMERKAND

İstanbul 2011

SEMERKAND : 179
Hâcegân Klasikleri: 7
yayin@semerkand.com
ISBN: 978-605-4565-02-3

Tercüme : Eser Sazak
Editör : Ali Sözer
Tashih : Mehmet Günyüzlü
Kapak : Mustafa Akbulut
İç Tasarım : Rana Saliha Avcı
Baskı : Pasifik Ofset
Baha İş Merkezi
Haramidere-İstanbul
Tel: (0212) 412 17 77
(yaygın dağıtım)

Ekim 2011, İstanbul
1. Baskı

© Bu eserin tüm yayın hakları
Semerkand Basım Yayın Dağıtım A.Ş.'ye aittir.

GENEL DAĞITIM

POZİTİF
DAĞITIM

TÜRKİYE: Eyüpsultan Mah. Esmâ Sokak. No.7/A Samandıra-Sancaktepe-İstanbul
Tel: 0216 564 26 26 **Faks:** 0216 564 26 36 online satış: www.semerkandpazarlama.com

EROL
M E D I E N

AVRUPA Erol Medien GmbH Kölner Str. 256-51149 Köln **Tel.:** 0 22 03 / 36 94 90
Fax: 0 22 03 / 36 94 910 **Online Satış:** www.onlineluar.de **E-Mail:** info@erolmedien.de

Büyük Doğuş
Mecd 't
T l d

 brahim Fasih Haydarî

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin (k.s)
hayat , halifeleri ve menkıbeleri

Tercüme
Eser Sazak

SEMERKAND

İBRAHİM FASÎH

İbrahim Fasîhuddin b. Sıbgatullah b. Esad el-Hayderî el-Kürdî olarak tanınmıştır. Genellikle İbrahim Fasîh olarak bilinir. 1820'de Bağdat'ta dünyaya gelmiştir. On üç yaşında Mevlânâ Hâlid'in dergâhına girerek kırk yaşına kadar burada kalmış ve onun ileri gelen halifelerinden ders almıştır. En büyük eseri *Unvanü'l-Mecd fî Beyânî Ahvâlî Bağdat ve Basra ve Necd* isimli eseridir.

Bu sahada birçok eser yazmış olan İbrahim Fasîh'in diğer bir eseri olan *İmdâdü'l-Kâsîd fî Şerh-i Makâsîd* meşhurdur. İbrahim Fasîh aynı zamanda Nakşibendî tarikatının şeyhlerinden kabul edilmektedir. 1881 yılında hakkın rahmetine kavuşmuştur. Diğer eserleri şunlardır:

el-Kelâm fî Medîneti's-Selâm,

Usûlü'l-Hayl ve'l-İbîlî'l-Ceyyide ve'r-Redîyye,

A'le'l-Rûtbe fî Şerhi Nazmî'n-Nuhbe li-lbn Hacer el-Askalânî,

Im'ânü'l-Tullâb fî'l-İstirlâb.

ESER SAZAK

1986 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra 2000-2006 yılları arasında, İstanbul'da İslâmî ilimleri klasik usulle tahsil ederek M. Süleyman Elkoca Hoca Efendi'den icâzetnâme aldı. Bu zaman zarfında lise öğrenimini ve Anadolu Üniversitesi İlahiyat programını tamamladı.

Semer kand Yayınları Araştırma Merkezi'nde tercüme ve telif çalışmalarına devam eden yazarın *Minhâcü'l-Ârifîn/Ariflerin Yolu* adlı eseri yayınevimizce yayımlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

MÜELLİFİN ÖNSÖZÜ	9
GİRİŞ.....	13
Kalbe Doğan Düşüncelerin Mertebeleri	17
1. Hâcis.....	17
2. Hâtır	17
3. Hadîsü'n-Nefs.....	17
4. Hem	17
5. Azim	18
Allah Dostlarına Göre	
Öğrenilmesi Gereken İlimler.....	19
Tasavvuf Ehlinin Başvurduğu Kitaplar.....	24
Muhabbetin Derecesi.....	24
Tasavvuf Ehline Sûfî İsminin Verilmesi	26
Kişi Sevdiğiyle Beraberdır	29
Sûfîlerin Yolu	31
Melâmetî ve Kalenderî	31
Tasavvufî Düşünce ve Tasavvuf Dışı Görüşler	33
Şeyhlik Makamı.....	35

Hırka Giymek	35
Hırka Çeşitleri	37
Veli Kimdir?	38
Allah'a Ulaştıran En Hızlı Yol	38
Nakşibendî Tarikatının Bâtınî Yönü ve Orta Yollu Olması	41
Nakşibendî Büyüklerinin Halleri	44
Bizim Bidayetimiz Onların Nihayetidir	46
Sâlik-i Meczûb ve Meczûb-ı Sâlik.....	47
Nakşibendî Tarikatının Büyüklüğü Hakkında Âriflerin Sözleri.....	49
Tasavvuf Erbabına Göre Keramet	51
Müridin Dikkat Etmesi Gereken Edepler	52
Allah'a Ulaştıran Yollar	54
Birinci Yol: Hakiki Mürşid-i Kâmilin Sohbetinde Bulunmak	54
İkinci Yol: Rabita	54
Rabita Haktır	55
Âriflerin Rabita Hakkındaki Sözleri.....	56
Üçüncü Yol: Şeyhin Telkin Ettiği Zikre Devam Etmek	61
A) Kalb Zikri	61
B) Letâif Zikri.....	62
C) Nefiy ve İsbat Zikri.....	64
Dördüncü Yol: Teveccüh ve Murakabe	65
Gizli Zikir	66
Müridlerin Birbirlerine Karşı Edepleri	68
Tarihî Seyir İçinde Nakşibendî Tarikatına Verilen İsimler	68
Velileri ve Bazı Hallerini İnkâr Etmek	70
Mürşide Tam Teslimiyet	74

BİRİNCİ BÖLÜM	75
Mevlânâ Halid'in Nesebi ve Yetiřmesi	76
Mevlânâ Halid'in Hocaları	77
Mevlânâ Halid'in İlimdeki Üstünlüğü.....	78
Hac Yolculuğu.....	80
Irak'a Dönüşü ve Medine'deki Velinin Söylediğı İşareti Beklemesi.....	82
Hindistan'a Gidişi ve İsmail Kâşî ile Görüşmesi.....	82
Büyüklerin Makamlarını Ziyaret Etmesi.....	84
Şeyh Abdullah Dihlevî'ye İntisabı.....	85
İrşadla Vazifelendirilmesi.....	88
Hindistan'da Kamil Bir Veli ile Görüşmesi.....	89
Bağdat'a Gidişi ve İrşadı.....	91
Said Paşa'ya Tavsiyesi.....	92
O da Müslüman Değilse, Müslüman Kimdir?	93
İkinci Defa Süleymaniye'ye Gidişi	95
Mevlânâ Halid'in Eserleri	97
Mevlânâ Halid'in Mezhebi ve Hakkında Yazılan Kasideler.....	99
Mevlânâ Halid'in Kerametleri	99
İflas Ettikten Sonra mı Bize Geliyorsun?.....	100
Bir Borçluya Gösterdiği Keramet	101
Bütün Kitaplarını Bir Âlime Vermesi	102
Kendisini Alaya Alan Birinin Aklını Kaybetmesi.....	102
Cezbeyi Açığa Vurmamak.....	103
Münkirlerinin Kendisini Öldürmek İstemeleri	104
Şeyh Yahya Mervezî'ye Gösterdiği Keramet.....	105
Yahya Mervezî'ye Olan Muhabbeti	107
Yahya Mervezî'nin Güzel Ahlâkı	108
Bir Velinin Mevlânâ Halid'e İntisabı.....	111
Allah Dostlarının Gönlnü İncitmemeli.....	112

Onun İşini Şeyhine Havale Ettim.....	113
Ondan Başkasını Göremiyorduk.....	113
Eğer O Hakiki Şeyh ise Halin Ona Keşfolunur	115
Benim Cenaze Namazımı Sen Kıldıracaksın.....	117
Bütün Dilleri Konuşurdu.....	117
Oğlunun Vefatını Haber Vermesi.....	117
O, Sahili Olmayan Bir Denizdir.....	118
Sünnete Son Derece Riayet Ederdi	119
Bu Âlimde Bilmediğimiz Bir Sır Vardır	119
Vefatı.....	120
İKİNCİ BÖLÜM: Mevlânâ Halid'in Halifeleri.....	121
Allah Dostları Kalp Casuslarıdır	123
Kalp Ehlinin Beddua Okları	124
Allah Dostlarının Nazarları Şifadır.....	125
Allah Dostlarından Yüz Çevirmenin Neticesi.....	126
Halifelerin Birbirlerine Hürmeti	128
Allah Dostlarının Hizmetine Koşmak.....	134
Arkadaşın Bize Tâbi Olacak.....	140
Hâlidîyye Koluna İntisap Eden Bazı Âlimler	157
HÂTİME.....	169
Mevlânâ Halid'in Nakşibendiyye Silsilesi.....	169
Mevlânâ Halid'in Kadiriyye Silsilesi.....	173
Mevlânâ Halid'in Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çiştîyye Silsilesi.....	176
Mevlânâ Halid'in Zâhirî İlimlerdeki Silsilesi	176
Birinci Şube	176
İkinci Şube	181
Üçüncü Şube.....	183
Dördüncü Şube.....	185
BAZI EVRÂD ve HİZBLER	187
KAYNAKLAR	198

MÜELLİFİN ÖNSÖZÜ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adı ile...

İhlâslı kullarına ihsan ve nimet lutuflarını saçarak onları cennetlerinde ebedî kalacaklardan kılan Cenâb-ı Hakk'a hamdolsun. Onların yolunu tutan, dilleri ve kalpleri ile onların uygulamalarını örnek alanlara müjdeler olsun.

Salât ve selâm, apaçık bir şekilde doğru yola ileten efendimiz, sığınağımız, habibimiz Hz. Muhammed'e [salallahu aleyhi vesellem] ve kalpleri Rahmân'ın zikriyle huzur bulan âl ve ashabına olsun.

İnsanlar arasında Mevlâ'nın affına en çok muhtaç olan Haydarîzâde lakabıyla meşhur, Bağdatlı, Nakşibendî tarikatinin Halidiyye koluna mensup Seyyid Sıbgatullah'ın [kuddise sirruhû] oğlu Seyyid İbrahim Fasîh [kuddise sirruhû] der ki:

Bu kitap, şeyhimiz, dayanağımız, kutbü'l-vücûd¹, şühûd² makamına ulaşmış bir gavs, din ve milletin dayanağı, yakîn³ ve hakikatin delili, sâliklerin⁴ terbiyecisi, zâhidlerin mürşidi, asrının ve zamanının müceddidi, zamanının göz kamaştıran bir serveti, mutlak olarak asrındaki şeyhlerin şeyhi, bütün ufuklarda parlayan tarikatın güneşi, lafız ve mana olarak bütün ilimleri kendisinde toplayan engin bir deniz, göz kamaştıran olağanüstü haller ve açık keramet sahibi, çok rûkû ve secde yapan, iki kanat sahibi (zâhirî ve manevî ilimlere sahip), Mevlânâ Ziyâüddin Halid en-Nakşibendî el-Osmânî el-İrâkî eş-Şehrezûrî⁵ (v. 1242/1826) hazretlerinin yetişmesini ve menkıbelerini içermektedir. Allah Teâlâ onun yüce nefeslerinin bereketinden üzerimize saçsın.

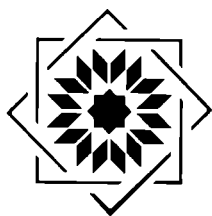
Bu kitabı dostlar için bir hatıra, inkârcı kınayıcılar için bir aydınlatma, kimseye malının ve çocuklarının fayda vermeyeceği, ancak selim bir kalple gelenlerin fayda göreceği o kıyamet gününde de bana bir erzak olması için yazdım. *Dürrü'l-Muhtâr* adlı kitabın sahibi büyük âlim ve

-
- 1 Kutbü'l-aktâb, kutbü'l-ekber, kutbü'l-irşad en büyük veliye verilen isimler olup, halkı Hakk'a götürmekle görevlidirler. İki türlü kutub vardır. 1. Kutbü'l-irşad: Buna, kutbiyyet-i kübrâ denir. İrşad makamı, nübüvvetin bâtını temsil eder. 2. Kutbü'l-aktâb ve kutbü'l-vücûd: Bu hâtemü'l-evliya olup derecesi bâtın-ı hâtem-i nübüvvettir. Yani vücûd makamı son nebî Hz. Muhammed'in bâtını temsil eder.
 - 2 Şühûd: Arapça "görmek, müşahade etmek" demektir. Kâşânî, şühûdu, Hakk'ı, Hak vasıtasıyla görmektir, diye tanımlar. Zıddı gaybettir.
 - 3 Yakîn: Şüphe ve tereddüde mahal olmayan doğru ve gerçek.
 - 4 Sâlik: Sözlükte "yolcu" anlamına gelen sâlik, tasavvufta, Allah'a giden yolu tutana, seyr halinde bulunduğu sürece müride denildiği gibi, ilim ve tasavvur ile değil de mücerret hal ile makamlarda seyreten kimseye de denir. Sâlike, ehl-i sülûk de denir.
 - 5 Şehrezûr: Musul vilayetini oluşturan üç sancaktan biri olup Dicle'nin doğusunda bulunan, yerleşim alanı batıya doğru uzanan, kuzeyden güneye bir hilal şeklindedir. Musul, Süleymaniye ve Bağdat ile sınırlıdır.

fakih İbn Âbidin⁶ (v.1252/1836) gibi bazı seçkin âlimler de Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] menkıbeleri hakkında kitap telif etmişlerdir. Bir mukaddime, iki bölüm ve bir hatime ile düzenlediğim bu kitaba *"el-Mecdü't-Tâlîd fî Menâkıbi Mevlânâ Hâlid* ismini verdim. Birinci bölüm, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halleri hakkındadır. İkinci bölüm ise bazı halifeleri hakkındadır.

Tevfik ve doğru yola ulaştırmak Allah'tandır.

6 **İbn Âbidin:** İsmi, Seyyid Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz olup 1198 (1784) senesinde Şam'da doğmuştur. Şam'da yetişen âlimlerin ve Osmanlılar'ın en meşhur fıkıh âlimlerinden biridir. İbn Âbidin, zâhirî ilimleri öğrendikten sonra, kelâm ve tasavvuf ilimlerini de zamanın en büyük âlimi ve tasavvuf ehli, Mevlânâ Halid-i Bağdâdî'den öğrenmiş ve onun sohbetiyle şereflenerek kemale ermiştir. 1252 (1836) senesinde elli dört yaşında Şam'da vefat etmiştir.

GİRİŞ

Bu bölüm, tasavvuf ve tasavvufla alakalı hakikatler ile Nakşibendî tarikatının Hâlidîyye kolunun edeplerinin ve tasavvufun Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sünnet-i seniyyesine tâbi olup her türlü kötü bid'attan arınmış olmak anlamına geldiğinin beyanı hakkındadır.

Ey Allah'ın rızasını dileyen sâlik!... Cenâb-ı-Hak seni ve bizi nefislerimizin düzelmesine vesile olacak şeylerde muvaffak kılsın. Bilmelisin ki Allah'ın zikrinden alıkoyan oyun ve eğlence şaibelerini kalplerden temizleyen tasavvuf, Hüccetü'l-İslâm İmam Gazâlî'nin⁷ (v. 505/1111) dediği gibi;

7 **Gazâlî:** Tam adı Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed'dir. Batı dillerinde ismi Algazel'dir. Künyesi Ebû Hâmid, lakabı Hüccetü'l-İslâm ve Zeynüddin'dir. Gazâlî nisbesiyle meşhurdur. 450 (1058) yılında Horasan eyaletinin Tûs şehrinde doğmuştur. Tasavvufî neşveye duyduğu iştîyak sonucunda medresedeki görevini terkedip bütün servetini dağıtarak 1095 yılında Bağdat'tan ayrılmış ve bundan sonraki dönemde sûfilerin yolunu benimseyerek yaşamıştır. İmam Gazâlî, geride insanın okumaya bile zor güç yetireceği sayıda eser bırakarak memleketi Tûs'ta 505 (1111) yılında vefat etmiştir.

“Kalbi sadece Allah’a ait kılıp, O’nun dışındakilere değer vermemektir.”

Sûfî taifesinin efendisi Cüneyd-i Bağdâdî’ye⁸ (v. 297/909) tasavvuftan sorulduğunda, “Arada bir alaka olmaksızın (Allah’tan uzaklaştıracak şeyleri aradan çıkarak) Allah ile olmandır” buyurmuştur.

Ma’rûf-i Kerhî⁹ (v. 200/815-16) hazretleri de, “Tasavvuf, hakikatleri kabul etmek ve mahlûkatın elindekilerden ümidi kesmektir” buyurdular.

Bütün bu sözler netice olarak aynı manayı ifade etmektedir. Çünkü,

Arada bir alaka olmaksızın Allah ile olmak,

Yine hakikatlerin yanında sebeplerin geçersiz olduğuna inanarak hakikatleri kabul etmek,

Ve yalnızca Allah’a yönelerek mahlûkatın elindekilerden ümidi kesmek;

(Bu üç şey) ancak, kalbi sadece Allah’a ait kılıp, O’nun dışındakilere değer vermemekle mümkündür. Netice olarak lafızlar farklı olsa da işaret edilen mana birdir.

O halde tasavvuf ehlinin katında ârif-i billâh¹⁰ diye bilinen kişileri şu şekilde tarif etmek mümkündür:

“İsim ve sıfatlarıyla Hak Teâlâ’yı bilen, sadece O’na yönelerek bütün hal ve hareketlerinde O’nu tasdik edip mâsivadan yüz çeviren, kötü ahlâklardan arınıp güzel

8 **Cüneyd-i Bağdâdî:** İsmi Cüneyd b. Muhammed, künyesi Ebü'l-Kasım olup tasavvuf ehlinin büyüklerindendir. Seyyidü't-tâife lakabıyla meşhurdur. 207 (822) yılında Nihâvend’de doğmuştur. Yine 297 (909) senesinde orada vefat etmiştir. Tasavvufu dayısı Serî-i Sakatî ve Hâris el-Muhâsibî’den almıştır.

9 **Ma’rûf-i Kerhî:** Iraklı zâhid ve sûfî. Bağdat’ın Kerh mahallesinde doğdu. 200 (815-16) yılında vefat etmiştir.

10 **Ârif-i billâh:** Marifeti Allah’ avâsılolan, velilik mertebesine ulaşmışkimse.

ahlâka bürünen, her zaman Allah'ın huzurunda olduğunu bilen, kalbi ile Allah'tan ayrılmayan, bütün istek ve amaçlarında Allah'ın lutuf ve fazlından nasibini alan, nefsinin düşüncelerinden uzak duran ve kalbiyle, kendisini Allah'tan başkasına çağıran bir düşünceye meyletmeyen kimsedir.

Şayet ârif kimsenin kalbine bir düşünce gelirse onu şeriat tartışıyla ölçer. Kalbine gelen şey vâcip veya mendup olarak yapılması emredilmiş bir şeyse onu yapmaya başlar. Eğer terkedilmesi istenen bir şeyse onu da terketmeye koyulur. Şeytanın vesvesesi dolayısıyla emredilen bir şeyi terketmez. Zira namaz ibadeti bile tümüyle vesvesesiz eda edilemez. Hatta bazı büyük âlimler bile, namazı şeytanın vesvesesi ve nefsin arzuları karışmaksızın eda etmeye gayret etmişler, fakat bunda muvaffak olamamışlardır. Buna ancak istiğrak¹¹ halinde olan kimseler muvaffak olabilir. Çünkü onların kalplerinde yalnız Allah Teâlâ olduğundan şeytan onlara güç yetiremez ve onlara vesvese verecek bir yol bulamaz.

Kalbe gelen rahmânî düşünceler; melekî ve ilhamî olmak üzere iki kısma ayrılır. Melekî denilen düşünceler, kalbin sağında bulunan meleğin kalbe telkin ettiği düşüncelerdir. İlhamî denilen düşünceler ise kalbin açılmasına sebep olan bir şeyin kalpte vuku bulmasıyla olur. Bu ikisi arasındaki fark ise şudur: Melek tarafından kalbe atılan düşüncelere nefis ve şeytan vesveselerle müdahil olabilir. İlâhî ilham yoluyla kalbe doğan düşünceler ise böyle değildir. Çünkü bu düşünceyi hiçbir şey geri çeviremez. Bilakis isteyerek ya da istemeyerek de olsa şeytan ve nefis bu düşüncelere boyun eğer.

11 İstiğrak: Allah'tan başka herkesten ilgisini keserek vecde dalma hali, kendinden geçip dünyayı unutma.

Şayet emredilen bir şeyi ucb¹² ve riya¹³ gibi yasaklanan bir şekil üzere yapmaktan korkuyorsan, bu, seni o işe başlamaktan alıkoymasın. Bilakis yasaklanan şeyden uzak durarak o işi yapmaya bak. Eğer menedilen şeyden kaçınmaya güç yetiremezsen Allah Teâlâ'ya istiğfarda bulun. Çünkü ucb ve riya yapılan güzel amelleri yok eder.

Velilerin büyüklerinden Fudayl b. İyâz¹⁴ [kuddise sırruhû] (v. 187/803) şöyle buyurmuştur:

“İnsanlar bilsin diye amel etmek şıktır. Başkaları için ameli terketmek de riya'dır. İhlâs ise Allah Teâlâ'nın seni her iki durumdan da korumasıdır.”

Şayet kalbe doğan düşünce dinen yapılmaması istenen bir şey ise bu, şeytanın vesveselerinden ya da “nefs-i emmâre”nin¹⁵ tuzaklarındandır. O halde, kişi bu tür düşüncelere meyletmekten olabildiğince kaçınmalı ve Cenâb-ı Hakk'a istiğfarda bulunmalıdır.

Şeytan ile nefsin kalbe attığı düşünceler arasında fark vardır. Nefis kalbe attığı düşüncelerden dönmez,

12 Ucb: Kendini beğenmeyi ifade eden Arapça bir kelimedir. Cürcânî (rahmetullahi aleyh) bu terimi, kişinin hak kazanmadığı bir rütbeyi hak kazanmış gibi düşünmesidir, diye tanımlar. Yine onun bir başka tanımlaması şu şekildedir: Ucb, nefsin gizli bir sebepten ötürü değişip, her zamanki halinden sıyrılıp uzaklaşmasıdır. Kendini beğenmek, bir nefis hastalığıdır. Kul, sahip olduğu bazı şeyleri göz önünde tutmak suretiyle, onların hakiki sahibi olan Allah'ı unutarak kendisine aitmiş gibi kabul ederek büyüklenir, şımarır. Tasavvufta hedefe varmaya giden yolda ucb, çok önemli bir engeldir.

13 Riya: Arapça, “gösteriş yapmak” demektir. Amel işlerken Allah'tan başkası düşünülerek ihlâsı terketmek.

14 **Fudayl b. İyâz**: Tam adı Ebû Âlî Fudayl b. İyâz b. Mesud et-Temîmî el-Yerbûî'dir. Horasan'ın ilk büyük sûfîlerindendir. 107'de (725) doğmuştur. 187 (803) yılında Mekke'de vefat etmiştir.

15 Nefs-i Emmâre: Sözlükte «emredici nefis» anlamına gelir. Dinî bir kavram olarak ise kötülüğü ve şerri şiddetle emreden nefis demektir.

bunda ısrarcı olur. Şeytan ise maksadı aldatmak olduğu için kalbe attığı vesveseden bir diğerine geçebilir.

Kalbe Doğan Düşüncelerin Mertebeleri

Nefsin, kalpte meydana getirdiği yasak düşüncelerin birtakım mertebeleri vardır. Bunlar şöyledir:

1. Hâcis: Bu, kalbe gelen anlık düşüncelerdir ki âlimlerin ittifakı ile bunlar için bir sorumluluk yoktur.

2. Hâtır: Bu da kalpte herhangi bir düşüncenin vâki olmasıdır. Bunlardan da sorumluluk kaldırılmıştır. Kişi bu düşüncelerden dolayı mesul tutulmaz.

3. Hadîsü'n-Nefs: Bu da nefsin kalbe gelen düşüncüyü yapıp yapmamakta tereddüt ettiği mertebedir. Aynı şekilde bu tür düşünceden de sorumluluk kaldırılmıştır. Kişi bu düşüncelerden dolayı mesul tutulmaz.

4. Hem: Bu da kalbe doğan düşüncüyü yapmaya niyet etmektir. Müslim hadisinden dolayı bundan da mesuliyet kaldırılmıştır. Hadis-i şerifte Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem],

مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ وَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ

“Her kim bir kötülüğe niyet eder de onu işlemez ise buna karşılık ona bir günah yazılmaz” ¹⁶ buyurmuştur.

Bu dördüncü mertebede iyilik ile kötülüğün arası ayrılıyor. İyi düşünceye sevap yazılırken, kötü düşünce fiile dönüştürülmedikçe günah yazılmıyor. Diğer üç mertebeye ise böyle değildir. Zira bundan önceki üç mertebede

¹⁶ Müslim, İmân, 59; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/234; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 7041.

kalbe gelen düşünce iyi veya kötü olsun, herhangi bir sevap veya ceza söz konusu değildir.

5. Azim: Bu da kalbe gelen düşünceyi işlemeye karşı niyetin kuvvetli ve kesin olmasıdır. Kişi bununla mesul tutulur, düşüncesinin iyi veya kötü olmasıyla kişiye sevap ya da günah yazılır. Şayet nefsinin hoşuna gitmesi veya o düşünceden kurtulmak hususunda tembellik göstermesi sebebiyle, o düşüncesi kişiye galip gelirse lezzetleri gideren ve âniden gelen ölümü hatırlamalıdır. Zira ölümü düşünmek, o düşünceyi söküp atmaya sevkeden kuvvetli bir araçtır.

Şayet üzerine birinin hakkı geçmiş ise bu haktan zimmetini temizlemesi gerekir. Eğer bu hak, sahibine yahut o hayatta değilse veli veya vasîsine¹⁷ iade edilmesi gereken bir mal ise yahut hak sahibinin talebi ile kısas gerektiren cana kıyma ile ilgili bir hak ise ya da birinin namusuna dil uzatma, gıybet yapma gibi bir hak ise; kişiye düşen onların huzurunda nefsini suçlayıp hatasını kabul etmesi ve eğer mümkünse ve açıkladığında fitne olacağından korkmuyorsa hak sahiplerinden helâllik dilemesidir.

Şayet fitneden korkuyorsa; hak sahibini kendisinden razı kılması için Allah'a yalvarmalı ve hak sahibi için istiğfarda bulunmalıdır. Eğer üzerinde canla alakalı bir hak varsa ve hak sahibi de bundan habersiz ise bunu maktulün velisine bildirmesi vâciptir. Onu kendine hakem kılar ve hükmüne razı olur. Maktulün velisi dilerse kendisini affeder, dilerse kısas uygular. Bu hakkı gizlemesi câiz değildir. Fakat kişi zina etmiş veya içki içmiş ise

17 Vasî: Bir kimsenin, vasiyetini yerine getirmek veya mallarında ya da çocuklarının işlerinde tasarruf etmek üzere tayin ettiği kişiye denir.

bunu açığa çıkartması gerekmez. Bilakis bu tür suçları gizlemeli ve bir daha dönmemeye niyet ederek Allah'tan bağışlanma talebinde bulunmalıdır.

Allah Dostlarına Göre Öğrenilmesi Gereken İlimler

Allah dostlarına göre vâcib olan ilimler çoktur. Sâ-dâtın en kıymetlileri ise bu ilimleri en iyi bilenlerdir. Âriflerin kutbu Şeyh Ömer Sühreverdî¹⁸ (v. 632/1234) “mukarrebîn¹⁹ ehli insanların en kıymetlisi şu konularda-ki bilgisi daha kuvvetli olan kimsedir” buyurmuştur. Bu konular şunlardır:

1. Nefsi tanıma,
2. Dünyanın çeşitli hallerini bilme,
3. Heva'nın²⁰ inceliklerini bilme,
4. Nefsin gizli şehvetlerini bilme,
5. Her şeyde yeterli ölçüyü bilme,
6. Nefsi uyku, yeme içme, giyinme, fiil ve söz husu-sunda ihtiyacı kadarına yönlendirme,
7. Tövbenin hakikatlerini bilme,
8. Gizli günahları bilme,

18 **Şehâbeddin Ömer Sühreverdî**: *Avârifü'l-Maârif* adlı tasavvufî eserin yazarı. Sühreverdiyye tarikatının kurucusu. 539'da (1144) Sühreverd'de doğdu. 632 (1234) senesi Muharrem ayında vefat etti.

19 Mukarrebîn: Allah'a yakın olan büyük melekler, peygamberler, ev-liyalar.

20 Hevâ: Arapça, “arzu, istek” gibi anlamları vardır. Kâşânî [rahmetullahi aleyh] bu terimi şöyle tanımlar: Nefsin, şeriatı dikkate almaksızın arz-uladığı şeylere yönelmesi.

9. Ebrâr²¹ için hasenat sayılan günahları bilme²²,
10. Nefsi, mâlâyânî şeyleri terketmeye yönlendirme,
11. Bâtınını, mâsiyet ve gereksiz olan düşüncelerden kurtarma,
12. Murakabe²³ ve murakabeye zarar veren şeyleri bilme,
13. Nefsini hesaba çekme ve vaktini değerlendirmeyi bilme,
14. Tevekkülün inceliklerini bilme,
15. Tevekkül edenin tevekkülündeki hataları, tevekküle zarar veren ve vermeyen durumları bilme,
16. İman hükümlerinden olan tevekkül ile irfan ehline has kılınan tevekkül arasında ki farkı bilme,
17. Rıza ilmini ve bu makamda düşülecek günahları bilme,
18. Zühdü ve zühdün zaruri olanını bilmek ve zühdün hakikatine zarar vermeyen durumları bilme,
19. Zühde karşı da zühd sahibi olmayı bilme ve bundan öte bir üçüncü zühde ulaşmayı bilme,
20. İnâbe²⁴ ve ilticayı bilme,

21 Ebrâr: 1. Arapça, iyiler demektir. Allah'ın sevgili, iyi kulları için kullanılan bir tabirdir. Mukarrebîn derecesinin altındadır. 2. Hakk'a ermek için riyâzet ve çile çekmeyi esas olarak kabul eden evliya zümresi.

22 Ebrârın hesap defterine hasenat olarak geçen bazı fiiller vardır ki aynılarını ebrârdan daha yüksek makamda bulunan mukarrebîn ehli kimseler işlese seyyiat olarak değerlendirilir.

23 Murakabe: Sözlükte, "bakıp gözetme, gözetiminde bulundurma, denetleme" gibi anlamlara gelir. Tasavvufta ise bir dervişin dış dünya ile ilişkisini kesip iç âlemine dalarak özünde hissettiği Allah'a yönelmesi ve O'nun huzurunda kendini denetlemesi durumuna denir.

24 İnâbe: Arapça, tövbe edip dönmeyi, pişman olmayı ifade eder. Ta-

21. Dua vakitlerini ve dua edilmeyecek vakitleri bilme,

22. Muhabbet ilmini ve emirlere uymak diye açıklanan umumi muhabbet ile hususi muhabbet arasındaki farkı bilme²⁵,

23. Özel muhabbetin, zata ve sıfatlara muhabbet diye iki kısma ayrıldığını bilme,

24. Kalbî, ruhî, aklî ve nefsî muhabbet arasındaki farkları bilme,

25. Muhib, mahbub, mürid ve murad makamları arasındaki farkı bilme,²⁶

savvufta ise manevi eğitim almak isteyen kişinin, bir mürşide başvurup tövbe ederek ona bağlanmasına inâbe denir.

25 Muhabbet, biri umumi, diğeri hususi olmak üzere iki çeşittir. Umumi muhabbet; Allah'ın emirlerine uymaktır, şeklinde tarif edilebilir. Çoğu zaman, zâhirdeki ve bâtındaki nimetlerin bilinmesiyle kalpte bir muhabbet oluşmaktadır. Bu muhabbetin geliş kaynağı Allah'ın sıfatlarıdır. Hususi muhabbete gelince, o ruhun Allah'a nazar etmesinden kaynaklanan zat-ı ilâhîyenin muhabbetidir. Onda manevi sarhoşluk vardır.

26 Mürid iki kısma ayrılır, "mürid" ve "murad". Birincisi yani "mürid" Allah'ın kendisine vermiş olduğu cüz'î irade ile bütün gayretini sarfederek Allah'ın ve mürşidinin iradesine ve rızasına kavuşmak için çabalar. Buna da sülûk denir. İkincisi yani «Murad», birincisi gibi, irade-i cüziyyesi ile çalışıp çabalamamış veya hiç denecek kadar az çabalamıştır. Fakat Allah'ın emriyle mürşidi ona nazar etmiş ve bu vesileyle de cezbeye düşmüştür. Bu cezbeye muhabbet denir.

"Muhib" de iki kısımdır: Birincisi meczûb-i sâliktir ki kendisinde hâsıl olan cezbe sebebiyle coşmuş, sülûk etmiş ve mürşidi ile sohbette bulunmak ona nasip olmuştur.

"Muhib" in ikincisi ise yalnız meczubdur. Yani meczub-i gayr-i sâliktir. Meczub olduğu halde, sülûk yapamadığı için sohbet ve terbiyeden hiçbir nasip alamamış veya yok denecek kadar az nasiplenmiştir (Minah, trc. Siraceddin Önlüer-Hüseyin Okur, İstanbul: Semerkand Yayınları, 2009).

26. Heybet,²⁷ üns,²⁸ kabz²⁹ ve bast³⁰ gibi müşahede ilimlerini ve aralarındaki farkı bilme,

27. Kabz, hem³¹, bast ve neşat (sürur, neşe hali) arasındaki farkı bilme,

28. Fenâ³², bekâ³³ ve fenânın değişik halleri ile istitâr³⁴,

27 Heybet: Sözlükte, “insanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, ululuk, azamet” gibi manalara gelir. Tasavvufta ise sûflerin Allah'ın celâltecellilerinden birinevâkıfveyamazhar olmaları dolayısıyla kalplerinde hissettikleri havftan ve kabzdan da öte korku haline denir.

28 Üns: Sözlükte, “cana yakın olmak, ülfet etmek” vb. gibi anlamları vardır. Tasavvufta ise Allah'ın tecellilerine mazhar olan sûflerin, kalplerinde cemâl-i ilâhîyi müşahede etmeleri ve hiçbir korku halinin kalmadığı recâ (ümit) ve bast halinden de öte sahv (uyanıklık) içinde sadece Hak ile huzurda bulunmaları durumuna denir.

29 Kabz: Sözlükte “tutma”yı ifade eden bir kelimedir. “Daralma, kapanma” gibi manaları da vardır. Bu terim, bast ile birlikte kullanılır. Bu durumda kabz ve bast, sâlikte bulunan iki zıt hali anlatır. Biri emin olunan şeyden korkmak, diğeri de korkulan şeyden feraha çıkmak ve ondan emin olmak anlamlarını ihtiva eder. Sûfler kabz ile korkuyu, bast ile de ümidi kastederler. Allah'ın tehdidinden korkan sûfî, kabz halinde olur. Bu durum, Tûr sûresinin baş taraflarındaki, “*Muhakkak Rabb'inin azabı gelecektir*” duyunca Hz. Ömer'de [radiyallahu anh] görülen hal ile açıklanabilir. Allah'ın müjdesi ile sûfî, bast durumuna geçer. Sûflerden bazıları, Allah cemaî sıfatı ile tecelli ettiğinde kulu bast, celâl ile tecelli ettiğinde kabz halindedir, diye yorum yapmışlardır.

30 Bast: Arapça, tutukluk (kabz) halinin zıddı olan zihni açıklık, kalbî rica, niyaz, yalvarma hali. Bast, hal olarak, kabul, lutuf, rahmet ve ünse işaretir. Recânın zıddı havf olduğu gibi, bunun zıddı da, kabzdır. Sûfî önce, kabza, sonra basta mâruz kalır. İleri makamlarda sûfide kabz ve bast kalmaz, zira bu ikisi mevcutta (kendisinde varlık bulunanda) oluşur. Nefsinden fâni olmuş, Hakk'ın sıfatlarında süreklilik kazanmış kişilerde, kabz ve bast olayı vuku bulmaz, İbnü'l-Arabî bastı, sûfinin eşyayı kuşattığı, eşyanın sûfiyi kuşatamadığı bir hal olarak görür. Bu durumda olan sûfiye Allah, mahlûkla beraber iken bir genişlik (bast) verirken, içten kendisine ulaşmaya, yönelmeye bir kabz (tutukluk) ihsan eder. Bu durum mahlûkat için bir rahmettir.

31 Hem: 1. Kast, azim, düşünce, kaygı, 2. İyi ya da kötü bir işi yapmaya kalbin karar vermesi.

32 Fenâ: 1. Yokluk, hiçlik, 2. Kulun fiilini görmemesi hali.

33 Bekâ: Sözlükte “kalıcı olma” anlamına gelen bekâ, tasavvufta kötü olan huyların yerini güzel huy ve iyi davranışların alması; kulun Allah'ın sıfat ve vasıflarıyla donanması demektir.

34 İstitâr: Sözlükte “gizlenme, örtünme” anlamına gelen istitâr, tasavvuf-ta, beşerî sıfatların kul ile gayb âlemi arasında perde olmasına denir.

tecelli³⁵, cem³⁶, fark³⁷, levâmi³⁸, tavâli³⁹, bevâdî⁴⁰, sahv⁴¹, sekr⁴² ve bunun gibi halleri bilme.

Şeyhin sözü burada son buluyor. İmam Sühreverdi [kuddise sirruhû] tasavvuf ehlinin ilimlerinden bazılarını *Avârifü'l-Maârif* adlı kitabında zikretmiş ve açıklamıştır. Bu kitap gerçekten çok kıymetli bir kitaptır. Şeyhimizin, Şeyh Seyyid Abdülgafur el-Müşâhidî el-Bağdâdî, Şeyh Musa el-Cebûri el-Bağdâdî ve Şeyh Muhammed Cedîd

-
- 35 Tecelli: Sözlükte “âşikâr olmak, açığa çıkmak, görünmek, zuhur etmek” anlamlarına gelir. Tasavvufta ise gaybdan gelen ve kalpte zâhir olan nurlara denir.
- 36 Cem': Sözlükte “toplama, toplanma, bir araya gelme” anlamları taşır. Tasavvufta ise Hakk'ı halksız temaşa etme, halkı değil yalnızca Hakk'ı seyretme, bütün eşya ve varlıkların Allah sayesinde mevcut olduklarını görme, her şeyi Allah'tan bilme anlamına gelir.
- 37 Fark: Sözlükte “ayırt etme, başkalık alameti, ayırmak, seçilmek” gibi manaları vardır. Tasavvufta ise yaratılmışlarda Hakk'ı değil sadece mahlûkatı görme haline denir (Farkın cem' halinden sonra gelen “fark ba'de'l-cem'” denilen mertebesinde ise kul çokluk âleminde birliği, birlik âleminde çokluğu, varlıkta hem yaratanı hem yaratılanı görür).
- 38 Levâmi': Sözlükte “ışılta, parıltı” anlamına gelir. Tasavvufta ise nefsi temiz bidâyet ehline, mana âleminde görülen parlak ve göz kamaştıran ışıklara denir.
- 39 Tavâli': Sözlükte “pırıltılar, ışıltılar, doğuşlar” anlamına gelir. Tasavvufi olarak, âriflerin kalplerine doğan, huzur veren tevhid nurları olup, bu nurun şaâasından kalpteki öbür nurlar etkisini kaybeder; tıpkı güneş doğduğu zaman yıldızların ışıklarının kaybolması gibi.
- 40 Bevâdî: Sözlükte “ansızın insanın içine doğan hisler ve bilgiler” anlamına gelen bevâdî, tasavvufi olarak, gayb âleminde âniden kalbe gelen tatlı ya da acı bir etki meydana getiren hal ve hisse denir.
- 41 Sahv: Sözlükte “ayıklık, kendinde olma hali, kendine gelme” gibi anlamlara gelen sahv, tasavvufi olarak, Allah sevgisinden doğan vecd ve istiğrakla kendinden geçtikten sonra his ve şuur haline dönüş, iyiyi kötünden, faydalıyı zararlıdan ayıracak ve hepsini Allah'tan bilip hoşnut olacak seviyede bir şuura kavuşmaya denir.
- 42 Sekr: Sözlükte “sarhoşluk, mestolmak, kendini kaybetmek” anlamlarına gelen sekr, tasavvufi olarak, zâhiri ve bâtinî kayıtları bir yana bırakıp Hakk'a yönelmek, kuvvetli bir vârid (tecelli) ile kendinden geçip ruhî bir haz ve zevke ermeye denir.

el-Bağdâdî [kuddise sirruhüm] gibi büyük halifeleri de bu kitabı okumaya devam etmişler ve onunla amel etmişlerdir.

Tasavvuf Ehlinin Başvurduğu Kitaplar

İnsanlığın büyük âlimi Şeyh Ahmed b. Hacer el-Heytemî⁴³ (v. 974/1567) *Sebet* adlı eserinde şunu zikretmiştir:

“Kendisine mürşid olacak birini bulamayan kimsenin şu dört kitabı mütalaa etmesi lazım gelir. Bunlar Ebû Tâlib el-Mekkî'nin⁴⁴ *Kûtü'l-Kulûb*'ü, İmam Gazâlî'nin *İhyâ'sı*, Sühreverdî'nin *Avârifü'l-Maârif*'i ve Kuşeyrî'nin⁴⁵ *Risâle*'sidir.” Bu kitaplar ibadet konularını sünnete uygun işledikleri için şeyhlerin büyük bir çoğunluğu bu kitapları temel almışlardır.

Eğer konu uzamayacak olsaydı zikrettiğimiz ilimleri tafsilatlı bir şekilde açıklayacaktık. Fakat kendi yerlerinde tafsilatı geçtiği için burada açıklama yapmadık. Arzu edenler tafsilatını ilgili kitaplardan öğrenebilirler.

Muhabbetin Derecesi

Ey bu yolun yolcusu! Güzel huylarla ahlâkını süslemen gerektiği gibi, şeyhine olan muhabbetin, nefsine olan muhabbetinden daha fazla olmalıdır. Nitekim tarikat erbabının yolu da bu minval üzeredir.

43 **İbn Hacer el-Heytemî**: 16. yüzyılda yetişen büyük İslâm âlimlerinden. Tam adı, Ebû'l-Abbas Şehâbeddin Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Heytemî es-Sa'dî'dir.

44 **Ebû Tâlib el-Mekkî**: *Kûtü'l-Kulûb* adlı eseriyle tanınan mutasavvıf. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. 386 (996) yılında vefat etmiştir.

45 **Kuşeyrî**: *er-Risâle* adlı eseriyle tanınan mutasavvıf. Künyesi Ebû'l-Kasım, adı Abdülkerîm, babasınıninki Hevâzin'dir. 376 (986) senesinde doğmuştur. 465 (1072) yılında Nişâbur'da vefat etti.

Ârif-i billâh Şeyh Abdülvehhâb eş-Şa'rânî⁴⁶ *Kitâbü'l-Uhûd* adlı eserinde şöyle demiştir:

“Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem], samimi muhabbetin hidayetin hızlı bir şekilde hâsıl olmasına vesile olduğunu bildiğinden şöyle buyurmuştur:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ
وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

‘Sizden biriniz beni, ailesinden, çocuklarından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe hakiki mümin olamaz.’⁴⁷

Malumdur ki Allah’a çağıran bu yolun büyükleri dünyada kalp ile ahirette ise cismen Allah’ın huzuruna götüren yolu açıklama ve bu yolun hükümlerini tebliğ etme hususunda peygamberlerin vekilidir. Bu sebeple, verasetin gerektirdiği üzere nebîlere duyulan muhabbetin onlara da gösterilmesi gerekir.

Şeyhi ile beraber bulunup ondan edep alan mürid, Allah’a karşı olan edebinde de terakki (yükselme) kaydeder. Çünkü şeyh yükseliş için bir merdiven konumundadır. Mürid şeyhine karşı olan edebiyile ve şeyhinin, kendisinden razı olmasıyla fayda elde eder. Şeyhi kendisinden razı değilse terakki durur, hatta bulunduğu makamdan daha da aşağılara gerileyebilir.

Mürid, şeyhinin gazabı karşısındaki sabrı ile Allah’ın gazabına karşı nasıl hareket edeceğini öğrenir. Tâ ki Al-

46 **Abdülvehhâb eş-Şa'rânî**: Mısırlı âlim ve sûfî. 898 (1493) yılında Kahire'nin Kalyûbiye bölgesindeki Kalkaşende'de doğmuştur.

47 Buhârî, İmân, 8; Müslim, İmân, 16; Nesâî, İmân, 19; İbn Mâce, Mu-kaddime, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3/177; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 1374.

lah Teâlâ ondan razı olur. Şeyhinin kendisine kazandırdığı edep ile Rabb'ine ulaşmaya gerekli olan edebi elde eder.”

Şeyhin sözleri burada sona erdi.

Tasavvuf Ehline Sûfî İsmi Verilmesi

Âriflerin kutbu Şeyh Ömer Sühreverdî [kuddise sirruhû], *Avârifü'l-Maârif* adlı eserinde senediyle⁴⁸ birlikte Enes b. Mâlik'in [radiyallahu anh] şöyle dediğini zikretmiştir:

“Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] kölenin davetine icabet eder, merkebe biner ve yün elbise giyerdi.”

Sühreverdî hazretleri bunu naklettikten sonra, bu cihetle bazı kimselerin giydikleri elbiseye nisbetle onlara sûfî dendiği görüşünü benimsediklerini söylemiştir. Çünkü onlar, peygamberlerin giysisi olduğu ve aynı zamanda daha yumuşak olduğu için yün elbise giymeyi tercih etmişlerdir.

Hasan-ı Basrî [kuddise sirruhû], “Bedir ehlinden yetmiş kişiye yetiştim, hepsinin de elbisesi yündendi” buyurmuştur.

Ebû Hüreyre ve Fudâle b. Ubeyd [radiyallahu anhümâ] Bedir ehlini vasıflandırırken şöyle demişlerdir:

“Onlar açlıktan dolayı yere kapaklanıyorlar, insanlar onları deli sanıyorlardı. Onlar dünya ziynetlerini terkettiklerinden, açlıklarını ve avret yerlerini kapatacak kadar bir şeyle yetindiklerinden ve ahiret işlerine daldıklarından yün elbise giymeyi tercih etmişlerdir. Onlar Mevlâ'nın hiz-

48 Sened: Sözlükte “dayanak” anlamına gelen sened, terim olarak, bir hadisi, Hz. Peygamber'den [sallallahu aleyhi vesellem] itibaren bize kadar ulaştıran yola denir.

metiyle meşgul olup, bütün gayretlerini ahiret işleri için sarfettiklerinden; kendi nefislerinin hoşuna giden ve rahat edecekleri şeylerle uğraşacak vakit bulamamışlardır.”

İlim ve hal yönünden fazilet kapıları onlara açıktır. Onların bâtınları hakikatlerin madeni ve ilimlerin toplandığı bir yerdir. Hatta denilebilir ki onlar yüzleri solgun olduğundan, tanınmadıklarından, tevazu sahibi olduklarından, gizlenmeye ve göz önünde olmamaya gayret ettiklerinden; yamalı bir hırka ve bir köşeye atılıp kendisine rağbet edilmeyen bir bez parçası gibiydiler. İşte bundan dolayı yün elbiseye nisbetle onlara sûfî denmiştir.

Yine sûfî isminin, sırları ile Allah'ın huzurunda bulunmaları, kalpleri ile Allah'a yönelmeleri ve gayretlerinin yüksek olması sebebiyle Allah'ın huzurunda ilk safta bulunduklarından dolayı verildiği de söylenmiştir.

Sûfî ismi, Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] zamanında yoktu. Bazıları tâbî'n zamanında ortaya çıktığını, bazıları ise hicretin 200. yılına kadar bu isme rastlanmadığını söylerler. Zira Resûl-i Ekrem zamanında onun sohbetine erişme şerefine nail olan kimseler sahabi diye isimlendiriliyordu. Peygamberimiz'den sonra sahabinin sohbetinde bulunanlara da tâbî'n ismi verildi.

Ne zaman ki risâlet zamanı geride kaldı, nübüvvet sona erdi, semâvî vahiy kesildi, Muhammedî nur görülmemeye başlandı, farklı görüşler ortaya çıktı, yöntemler çoğaldı, herkes kendi görüşünü takip etti, ilimler hevâ ile bulandı, müttakilerin niyeti karıştı, zâhidlerin azîmetleri⁴⁹ dağıldı, her yeri cehalet kapladı ve cehalet perdeleri açıldı, âdetler ve bunlara uyanlar arttı, dünya ziynetleri

49 Azîmet: Kulun, Allah tarafından kendisine yüklenen görevleri tam bir sebat ve azimle yerine getirmesi.

ve onu isteyenler çoğaldı; o vakit bir grup, salih ameller ve güzel haller ile onların arasından ayrıldı.

Bu taife azîmete sadakatle sarıldı. Dinde kuvvet ve dünyada zühd sahibi oldular. Uzleti⁵⁰ ve halveti⁵¹ ganimet bildiler. Kendileri için bazı zamanlar toplandıkları, ehl-i Suffe' yi⁵² örnek alan zâviyeler yaptılar. Ehl-i Suffe, muhacirlerin fakirlerinden oluşan bir topluluktur. Allah Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurmuştur.

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ

“(Yapacağınız hayırlar), kendilerini Allah yoluna adanmış, bu sebeple yeryüzünde kazanç için dolaşamayan fakirler için olsun” (Bakara 2/273).

Diğer yönden onlar, zâhirî sebepleri terkederek tümüyle Allah'a yönelmişlerdi. Salih amellerinin meyvelerini almışlar, bunun neticesinde lisanları kuvvetlenmiş, ifranlarına ifran katmışlar ve imanları artmıştır.

Bunun gereği olarak da aralarında sadece kendilerinin anlayabileceği ilimler, özel işaretiler ve ıstılahlar kul-

50 Uzlet: Sözlükte “ayrılmak, bir köşeye çekilmek” anlamına gelen uzlet, tasavvufta, günaha girmemek ve daha çok ibadet etmek gayesiyle toplumdaki ayrılıp ıssız ve kimsesiz yerlere çekilmek, tek başına yaşamak demektir.

51 Halvet: Halvet denilince iki durum söz konusu olur: **a) Zâhirde halvet.** İnsanlardan ayrılıp bir köşeye çekilmektir. İnsanlardan uzaklaşarak mana âleminin güzelliklerini elde etmeye çalışmaktır. **b) Bâtında halvet:** İnsanların arasında yaşayarak, onların eziyet ve sıkıntılarına katlanmak, ama Hak Teâlâ ile beraber olmaktır. Nakşibendî yolunda anlatılmak istenen de budur, diğeri değildir.

52 Ehl-i Suffe: İslâmiyet'in ilk zamanlarında Mescid-i Nebî civarında bir revak altında barındırılan sahabeye verilen isim.

lanmaya başlamışlardır. Bu ilimler her asırda seleften halefe geçmek suretiyle devam etmiş ve aralarında bu isim yayılmıştır. Sûfî kelimesi onların ismi, marifetullah sıfatları, ibadet süsleri, takva şiarları, hakikatlerin hakikatine inmek ise sırları olmuştur.

Fazilet sahipleri, onların gayret kubbelerinde ve hayret diyarlarında ikamet etmektedirler. Her an faziletleri arttığından ve içlerindeki şevk alevleri tutuştuğundan onlar daima, “Daha yok mu, daha fazlasını isteriz” derler. Allah dilediğini yapandır.

Özet olarak *Avârifü'l-Maârif*'teki söz sona erdi. İşte hak ehlinin halleri gerçekte bunlardır.

Kişi Sevdığıyle Beraberdır

Hakikat ehline benzemeye çalışanlar da onlardan sayılır. Nitekim İmam Sühreverdî [kuddise sirruhû] *Avârifü'l-Maârif* adlı eserinde Hz. Enes'ten [radiyallahu anh] senediyle rivayet ettiği sözde şöyle demiştir:

“Bir gün Peygamber Efendimiz'e [sallallahu aleyhi vesellem] bir adam geldi ve kıyamet saatinden sordu. Resûlullah bir şey söylemeden namaza durdu ve namaz bitiminde, ‘Kıyametten soran kişi nerededir?’ buyurdu. O kişi, bu radayım ey Allah'ın resûlü deyince, Resûl-i Ekrem ‘Sen kıyamet günü için ne hazırladın?’ diye sordu. Adam, ‘O gün için fazlaca namaz ve oruç ibadetim yok, fakat ben Allah ve Resûlü'nü seviyorum’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem],

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحَبَبْتَ

'Kişi sevdiği ile beraberdir. Sen de sevdiğinle beraber sin' ⁵³ buyurdular."

Hız. Enes [radiyallahu anı] devamında diyor ki:

"Ben Müslümanlık'tan sonra, müslümanların bu sözden daha çok sevindikleri bir şey görmedim."

Şeyh İmam Sühreverdî [kuddise sırruhû] diyor ki: Başkalarına değil de onlara benzemeye çalışmaları sadece onlara duydukları muhabbetten dolayıdır. Onlara benzemeye çalışan kişi, her ne kadar onların yaptıklarını yerine getirmede kusurları olsa da onlarla beraber olur. Sûfilerin ruhlarının uyanık olduğu şeylere, kendi ruhlarının da uyanık olması için onlara muhabbet duyarlar. Çünkü Allah'ın emrine ve Allah'a yaklaştıran şeye ve yine Allah'a yaklaşan kimseye muhabbet duymak, ruhun cezbetmesiyle olur. Fakat müteşebbih, ⁵⁴ nefsin zulmeti içerisinde oyalanıp durur. Sûfi ⁵⁵ ise nefsin zulmetinden kurtulmuştur. Mutasavvıf ⁵⁶ ise sûfinin haline muttallidir. Sûfi, üzerinde nefsin sıfatlarının bakî kalması hususunda müteşebbihe ortaktır.

53 Buhârî, Edeb, 96; Müslim, Birr, 50; Tirmizî, Zühd, 50; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3/104; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 24728.

54 Müteşebbih: Zâhiren sûfilere benzediği halde hal ve hareketlerinde onlar gibi olamayan kimseye, onlara sadece benzemeye çalışan kimseye denir.

55 Sûfi: Takva sahibi olabilmek ve Allah'ı tanımak (marifetullah) için tasavvuf yoluna girenlere sûfi denir. Ancak bu isimlendirme mecazidir, hakiki manasında değildir. Gerçek manasıyla sûfi, ilâhî huzurda kabul görmüş velilerin haline sahip olan kimselere verilen bir isimdir.

56 Mutasavvıf: Allah için tövbe edip sevgi ve iradesiyle âriflerin yoluna giren, gücü yettiği kadar onların tavsiyelerini yapmaya çalışan, fakat henüz kendilerinin güzel sıfat ve ahlâkına sahip olamayan kimseye denir.

Sûfilerin Yolu

Tasavvuf yolunun evveli önce iman, sonra ilim, sonra da manevi zevktir. Müteşebbih ise iman sahibidir. Tasavvuf yolunda iman, büyük esaslardan biri olarak kabul edilir. Müteşebbih için mutasavvıfın halinden bir nasip vardır. Cüneyd-i Bağdâdî [kuddise sirruhû] şöyle buyurmuştur:

“Bizim bu yolumuzda iman, velâyettir.”

MELÂMETÎ ve KALENDERÎ⁵⁷

Melâmetî o kimsedir ki yaptığı iyiliği açığa çıkarmaz. İşlediği kötülüğü de gizlemez. Damarlarında ihlâsın tadı bulunduğundan, kimsenin halinden haberdar olmasını istemez. Melâmetîler şerefli bir hal ve aziz bir makam üzeredirler. İhlâs ve sıdk ile sünnet-i seniyyeye ve hadislerle sarılırlar. Bundan sonra İmam Sühreverdî [kuddise sirruhû] sözlerine şöyle devam ediyor:

“Sûfilerden olmayıp da kendilerini onlara nisbet eden bir topluluk da vardır ki, kendilerine bazan ‘Kalenderiyye’ bazan da ‘Melâmetiyye’ derler. Melâmetîler’i ve hallerinin yüceliğini daha önce zikretmiştik. Kalenderîler’e gelince, onlar öyle bir topluluktur ki onların sahip oldukları tek şey, kalplerin hoşnutluğu olan sekr halidir. Onlar

57 Kalenderîler, Cemâleddin es-Sâvî’yi (v. 463/1071) kendilerine pîr kabul etmişlerdir. Cemâleddin es-Sâvî, kaynağını Hamdûn Kassâr (v. 271/884) ve Ebû Saîd-i Ebû'l-Hayr (v. 440/1049) gibi önemli sûfilerin temsil ettiği Horasan Melâmîliği’nin müntesiplerindendir. Kalenderîlik Suriye, Mısır, Irak, İran, Hindistan, Orta Asya ve Anadolu sahalarından inkişaf etmiştir. Kendilerine özgü erkân ve merasimleri ile garip karşılanan Kalenderîler, İslâmî esaslara riayette ciddiyetsiz tutumlarından dolayı *Avârifü'l-Maârif* müellifi Sühreverdî gibi ârifler tarafından ağır ithamlara mâruz kalmışlardır.

alışıl gelmiş âdetleri yıkmışlar, insanlarla beraber oturmayı ve onların arasına karışmayı kabul etmemişlerdir. Onlar kalplerinin hoşnut olacağı meydanlarda ayık olurlar. Onların, farzların dışında namaz, oruç gibi ibadetleri fazla yoktur. Şeriatın ruhsat verdiği, mubah olan her bir dünya lezzetini elde etmekte bir sakınca görmezler. Çoğu zaman sadece ruhsatlara riayet ederek azîmetlerin hakikatlerine tâlip olmazlar. Bununla beraber onlar dünyaya malını toplamazlar. Âbidlerin⁵⁸ ve zâhidlerin⁵⁹ yolunu izlemezler. Kalplerinin Allah ile hoşnut olmasına kanaat eder ve bununla yetinirler. Onlarda, kalplerinin hoşnutluğu dışında, oldukları halden daha fazlasını talep etme çabası yoktur.

Melâmetîler ile Kalenderîler arasındaki farklar şunlardır:

Melâmetîler ibadetlerini gizlerler.

Kalenderîler ise âdetleri kaldırıp atarlar.

Melâmetîler her türlü iyilik ve hayır kapısına sarılır ve artırmaya gayret ederler. Amellerini ve hallerini gizlerler. Hallerini örtmek için, işlerinde, davranışlarında, giyinişlerinde ve duruşlarında kendilerini avam yerine koyarlar. Böylece hallerini gizlerler ki farkedilmesinler. Bununla beraber, Allah'a yakınlaştıracak her şeyde bütün gayretlerini sarfederek daha fazlasına tâlip olmaya çaba gösterirler.

Kalenderîler ise herhangi bir heyetle kayıtlanmazlar. Hallerinin bilinip bilinmemesine önem vermezler. Sadece kalplerinin hoşnutluğu ile meşgul olurlar.

58 Âbid: Allah'ın emirlerine titizlikle uyan, ibadete düşkün, takva sahibi kimse.

59 Zâhid: Dünyaya rağbet etmeyen, kendini bütünüyle ahirete ve Hakk'a veren, mala, mülke, makama ve şöhrete değer vermeyen, dünyayı ahirete tercih eden kimse demektir.

Tasavvufî Düşünce ve Tasavvuf Dışı Görüşler

Sûfiler, her şeyi yerli yerine koyarlar. Bütün hal ve vakitlerini ilimle geçirirler. Mahlûkatı kendi makamına, Hakk'ın emrini de kendi makamına koyarlar. Gizlenmesi gerekeni gizler, açığa çıkarılması gerekeni açığa çıkarırlar. İhlâs ve sıdka riayet ederek tam bir marifet, doğru bir tevhid ve akl-ı selimle her işi yerli yerine koyarlar.

Dünya fitnelerine duçar olmuş bir topluluk da vardır ki, sûfilere nisbet edilmek için sûfî elbisesi giymişler ve kendilerini “Melâmetiyye” diye adlandırmışlardır. Halbuki onlar hiçbir şekilde sûfilerden değildirler. Bilakis onlar aldanma ve yanlış içerisinde oldukları ve bunu sûfilik kisvesi altında gizlerler. Haramları mubah görenlerin yolunu takip ederek kalplerini Allah'a halis kıldıklarını zannederler. Derler ki: Şeriatın âdetlerini izlemek, avamın ve iktidânın dar boğazında sıkışmış olan anlayışı kıt kimselerin rütbesidir. İşte bu, ilhâdın⁶⁰ ve zındıklığın tâ kendisidir. Şeriatın kabul etmediği her hakikat zındıklıktır. Bu aldanmış kimseler bilmiyorlar ki şeriat, kulluğun aslına uygun olması, hakikatte kulluğun gerçek yüzüdür. Hakikat ehlin-den olan kimseler, kulluğun hakları ve gerçek anlamı ile kayıtlanırlar. Onlar, bu hakikatlere erişemeyenlerin sorumlu olmadıkları şeylerle ve daha fazlasıyla sorumludurlar. Yoksa mükellefiyet bağı onların boynundan çıkarılmış değildir. Tahrif ve eğrilik onların bâtınında yoktur.

Doğru yoldan sapan bu aldanmış topluluk içinde bir grup da vardır ki hulûlü⁶¹ savunur, Allah'ın kendilerine ve

60 İlhâd: Sözlükte “haktan ayrılmak ve sapmak” demektir. Dinî literatürde ise ilhâd, Allah'ın varlığını ve birliğini inkâr etmek, hakikatten sapmak, inançsızlık ve dinsizlik gibi anlamlara gelir.

61 Hulûl: Bir şeyin, diğer bir şeye girmesi. Allah'ın bazı eşyaya veya kişilere intikal edip onlarla birleşmesi, Allah'ın insan veya başka bir varlık şeklinde ortaya çıkması olarak tanımlanmıştır.

seçtiği cisimlere hulûl ettiğini iddia ederler. Hristiyanların lâhût⁶² ve nâsût⁶³ hakkındaki sözleri bu topluluğun düşüncelerine sirayet etmiştir. Onlar arasında bu vehme işaret ederek güzel kadınlara bakmanın mubah olduğunu kabul edenler de vardır. Onlara göre bir kimse galebede olduğu, yani ilâhî aşkla coştduğu bir zamanda, şeriate uymayan bazı sözler söylese bu kimse iddia ettikleri hulûl sırlarını açığa çıkarmış demektir. Mesela Hallâc'ın⁶⁴ [kuddise sirruhû],

أَنَا الْحَقُّ

“Ben Hakkım”

Ve Bayezid-i Bistâmî'den⁶⁵ [kuddise sirruhû] hikâye edilen,

أَنَا اللَّهُ تَعَالَى سُبْحَانِي

“Ben Allahım, kendimi tesbih ederim” sözleri gibi. Bayezid-i Bistâmî [kuddise sirruhû] hakkında böyle söylediğine itikad etmekten kaçınırsınız. Ancak Allah Teâlâ'dan hikâye ettiği düşünülerek söylenebilir. Hallâc hakkında da böyle itikad etmek gereklidir. Şayet biz, onların bu sözleri içlerine hulûlden bir mana atmak için söylediklerini bilsek, onları reddedeceğimiz gibi bu sözlerini

62 Lâhût: ilâhî âleme, lâhût âlemi denir. Arapça'da lâhût kelimesi ulûhiyyet anlamına gelir. Lâhût, cisimlere sirayet etmiş diriliktir. Her şeyde, bu açıdan bir ruh vardır. Lâhûtun mukabili nâsûttur.

63 Nâsût: “İnsanlık, insan tabiatı” anlamında Arapça bir kelime. Lâhûtun mahalli, şehadet âlemi, yani dünyadır.

64 **Hallâc-ı Mansûr:** Tasavvufun gelişmesine önemli katkılarda bulunan mutasavvıf. İsmi Hüseyin b. Mansûr, künyesi Ebû'l-Mugis'tir. 244 (858) yılında İran'ın Beyzâ şehrinin kuzeydoğusundaki Tûr'da doğdu. 309 (922) yılında idam edilerek şehid olmuştur.

65 **Bayezid-i Bistâmî:** İlk büyük mutasavvıflardandır. İran'ın Horasan eyaletinin Bistâm kasabasında doğmuştur. 234 (848) yılında vefat etmiştir.

de reddederiz. Çünkü Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] bizlere her eğrinin kendisiyle doğrulacağı, tertemiz ve beyaz bir şeriat getirmiştir. Bununla beraber akıllarımız, Allah'ın ne ile vasıflanabileceği ve ne ile vasıflanamayacağı hususunda bize yol gösterir. Allah, herhangi bir şeye hulûl etmekten ve herhangi bir şeyin kendisine hulûl etmesinden münezzehtir.

Şeyhlik Makamı

Şeylik rütbesi, tasavvuf yolundaki rütbelerin en yücesidir. Bu makam, Allah'a davette, nübüvvet makamına vekâlet eden bir makamdır. İmam Sühreverdî hazretlerinin [kuddise sirruhû] bildirdiği gibi şeyh; müridlerin kendisiyle irşad olduğu ve tâliplerin doğru yola eriştiği, Allah'ın yeryüzündeki askerlerindendir.

Hırka Giymek

Yine İmam Sühreverdî [kuddise sirruhû] şöyle demiştir: Hırka giymek, şeyh ile mürid arasında bir bağlantı vesilesidir. Hırka giymek aynı zamanda müridin; kendisini irşad edecek ve ahlâkını güzelleştirecek dinî maslahatlarda ve kendisine nefsin âfetlerini ve amelleri ifsat eden şeyleri göstermede, mürşidini kendisine hakem kılmasıdır. Bunun neticesinde mürid, bütün tasarrufatında mürşidine teslim olur ve üzerindeki tasarrufun açığa çıkması için hırka giyer. Hırka giymek teslimiyete ve feyze delalet eder.

Müridin, mürşidin hükmü altına girmesi, gerçekte Allah ve Resûlü'nün [sallallahu aleyhi vesellem] hükmü altına girmesidir. Nitekim hırka giymede, biatlaşma manası

vardır. Hırka giyme, şeyhin sohbetine dahil olmak için bir eşik konumundadır. Asıl maksat da zaten şeyh ile olan beraberliktir. Sohbet sebebiyle müridin birçok hayır elde edeceği umulur. Sadık bir mürid, şeyhinin hükmü altına girip sohbetinde bulunduğu ve onun edebiyale edeplendiğinde; müşşidin bâtınından, müridin bâtına kandilden çıkan ışık gibi bir nur sirayet eder. Ancak bu, nefisini şeyhine bağlayan ve kendi iradesinden kurtulup şeyhinde fenâ bulan mürid için geçerlidir.

İmam Sühreverdî [kuddise sirruhû] Ümmü Halid'in [radiyalahu anhâ] rivayet ettiği bir hadise dayanarak hırka giymenin sünnet olduğunu zikretmiştir. Ümmü Halid'in [radiyalahu anhâ] rivayeti şöyledir:

"Bir gün Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] birkaç elbise getirildi. Onların arasında hamîse denilen, siyah abâdan yapılmış küçük ve siyah renkli bir hırka da vardı. Peygamber Efendimiz,

'Bu elbiseyi kime giydireceğimi düşünüyorsunuz?' diye sordu. Orada bulunanlar bir cevap vermediler. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] *'Bana Ümmü Halid'i getiriniz'* buyurdu. Ümmü Halid⁶⁶ [radiyallahu anhâ] diyor ki: Beni Resûlullah'ın huzuruna getirdiler, Allah Resûlü o hırkayı bizzat kendi elleriyle bana giydirdi ve,

'Ya Ümmü Halid, güle güle eskit, güle güle yıprat' buyurdular. Bu sözü iki defa tekrar edip hırkanın üzerindeki

66 **Ümmü Halid:** Asıl ismi Emte veya (Emetü) idi. Habeşistan'a hicret için, ilk olarak Mekke'den çıkan Halid b. Saîd ve Hümeine bint Halef'in kızı olup, cennetle müjdelenen sahabilerden Zübeyr b. Avvâm'ın [radiyallahu anh] hanımıdır. Habeşistan'da doğduğu için, Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] Habeş dilinde güzel kız manasına gelen "seneh, seneh" sözüyle kendisine iltifat ederdi (İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 8/28).

sarı ve kırmızı işaretlere bakarak, 'Ya Ümmü Halid, bu güzel oldu, çok güzel oldu' ⁶⁷ dediler."

İmam Sühreverdî [kuddise sirruhû] sözlerine şöyle devam ediyor: "Apaçıktır ki günümüz şeyhlerinin benimsediği şekil üzere hırka giymek, Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] zamanında yoktu. Günümüzdeki bu şekil uygulama ve bunun benimsenmesi, şeyhlerin uygun bulduğu bir husustur. Bu uygulamanın aslı rivayet etmiş olduğumuz hadis-i şeriftir."

Hırka Çeşitleri⁶⁸

Hırka, irade⁶⁹ ve teberrük⁷⁰ hırkası olmak üzere iki çeşittir. Mürşidlerin, müridler için kastetmiş oldukları asıl hırka irade hırkasıdır. Teberrük hırkası da irade hırkasına

67 Buhârî, Libâs, 22; Ebû Davud, Libâs, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6/364; Taberânî, *Mu'cemû'l-Kebîr*, 25/94 (nr. 240); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 6289.

68 Hırka: Yamalı elbise, çeşitli kumaş parçaları birbirine dikilerek yapılan elbise, murakkaa; dervişlerin toplu zikir yaptıkları esnada giydikleri yelek. Bir mürid adayı belli bir deneme ve hazırlık döneminden sonra tarikata ehil ve şeyhe layık görülürse ona tekke yapılan bir törenle hırka giydirilir. Hırka giyen tâlip artık bundan böyle şeyhin müridi, tarikat mensubu ve diğer müridlerin kardeşidir. Tarikatın kural ve ilkesine uymak, kendisine verilen görevleri seve seve yerine getirmek zorundadır. Hırka giymek, mürid adayını şeyhin kabul ettiğinin, dolayısıyla Hakk'ın da kendisini kabul ettiğinin simgesidir (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 166).

69 Hırka-i iradet: Müridlik hırkası. Bu hırkayı giyen tâlip mürid olmuş ve sülûke başlamış sayılır (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 167).

70 Hırka-i teberrük: Fahri hırka, onur hırkası. Belli bir şeyhten hırka giyen ve onun tarikatına giren tâlip daha sonra diğer bir şeyhten de hırka giyer, ama onun tarikatına girmezse giydiği hırkaya teberrük hırkası denir. Tarikata girmemiş ve şeyhe intisap etmemiş bir kimse dervişlere benzemek ve onlar gibi yaşamak isterse onlara da teberrük hırkası giydirilebilir. Bu şekilde hırka giyen daha sonra irade hırkası da giyebilir. Buna "muhip hırkası" ve "muhip kisvesi" de denir (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 167).

benzer. Dolayısıyla irade hırkası hakiki müride, teber-rük hırkası ise müteşebbih müride giydirilir. Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

"Kim bir topluluğa benzerse o da onlardandır." ⁷¹

Veli Kimdir?

Ârif-i billâh Abdurrahman-ı Câmî'nin⁷² [kuddise sirruhû] *Şerhu'l-Hamriyye* adlı eserinde belirttiğine göre veli; ya irşadla vazifelendirilmiş bir mürşiddir veya irşadla vazifelendirilmemiştir. Şayet veli, irşadla vazifeli bir mürşid ise onun bütün sünnetlere tâbi olması vâciptir. Tasavvuf erbabına göre de herhangi bir mendubu terketmesi câiz değildir. Mürşid olmayan veli ise böyle değildir. Meczuplar da mürşid olmayan veliler kapsamındadır. Zira onlardan, şeriatin zâhirine muhalif olan bir durum meydana geldiğinde kendilerine itiraz edilmez.

Allah'a Ulaştıran En Hızlı Yol

Tasavvufun hakikati ve tasavvufla ilgili hususlar iyice bilindiğinde, görülür ki Nakşibendî tarikatı, Allah'a ulaştıran yolların en yakınıdır. Özellikle Halidiyye kolu, sünnet-i seniyyeye uymaktan ve reddedilmiş her türlü

71 Ebû Davud, Libâs, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/50; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 1199; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 24680.

72 **Abdurrahman-ı Câmî:** Tam adı Nûreddin Abdurrahman-ı Câmî'dir. Daha çok Molla Câmî unvanıyla tanınır. İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin neslindendir. 817 (1414) senesinde Horasan'ın Câm şehrinin Harcird kasabasında doğmuştur. Nakşibendî şeyhlerinden Sadeddin-i Kâşgarî'ye intisap etmiş, onun vefatından sonra Hâce Ubeydullah Ahrâr'a bağlanmıştır. 898 (1492) yılında Herat'ta vefat etmiştir.

bid'attan uzak durmaktan ibarettir. Halidiyye kolunun esasları şunlardır.

- Farzları, sünnetleri ve mendupları eda etmek,
- Kur'ân-ı Kerîm okumak,
- Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] salât getirmek,
- Zikre ve tefekküre devam etmek,
- Her namaz vakti için yeniden abdest almak,
- Cuma günleri gusûl almak,
- Kuşluk, işrak, teravih ve tesbih namazlarını kılmak,
- Gecenin son üçte birinde teheccüde kalkmak,
- Ramazanın son üçte birinde mescidlerde itikâfa girmek,
- Evvâbîn namazını⁷³ ve revâtib sünnetleri⁷⁴ kılmak,
- Cemaate ve cuma namazına devam etmek,
- Akşam ve yatsı arasını nâfile ibadetlerle ve zikirle ihya etmek,
- Fecr vakti ile güneşin doğma vakti arasını, telkin olunan zikir ile ihya etmek,
- İkinci ile akşam namazı arasını muhafaza etmek,

73 Evvâbîn namazı: Tövbe eden ve Allah'a sığınanların namazı demektir. Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] akşam namazından sonra altı rekât olarak kıldığı ve tavsiye ettiği bir namazdır. Altı rekâtın sonunda selâm verilmek suretiyle bir defada kılınabileceği gibi, dört veya ikj rekâtta bir selâm da verilebilir. Ancak iki rekâtta bir selâm vermek daha iyidir.

74 Revâtib sünnetler: Belirli vakitleri bulunan ve düzenli şekilde kılınan sünnet namazları ifade eder. Bunlar beş vakit farz namazlarla birlikte kılınan sünnetler olup, bazıları müekked, bazıları da gayr-i müekkeddir. Bunlardan, ikinci ve yatsı namazından önce kılınan dörder rekât namaz gayr-i müekked, diğerleri ise müekkeddir. Ayrıca ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan teravih namazı da sünnet-i müekkede olup ramazan ayına mahsus revâtibdendir.

Şer'î bir gerekçe olmadıkça yatsı namazından sonra konuşmamak,

Yatacağı zaman abdestli olarak Tebâreke ve Nûn (Kalem) sûrelerini okumak,

Fiillerini muhasebe etmek, şayet bir kötülük işlemiş ise istiğfar dileyip tövbe etmek, bir iyilik yapmışsa bunun için Allah'a şükretmek. Bu muhasebe, Nakşibendî büyüklerinin yanında "vukûf-i zamânî"⁷⁵ diye isimlendirilir.

Teheccüd namazında, her rekâtta Fâtîha'dan sonra Yâsîn sûresini okumak. Sahih olan kavle göre, teheccüd namazının en çoğu on iki, en azı ise dört rekâttır. Teheccüd namazından sonra yapılacak dua hâtîme (sonuç) kısmında gelecektir.

İbadetlerin şer'î hükümlerinden bilinmesi gerekenleri öğrenmek,

Alışverişle uğraşan kimseler için muamelat hükümlerini yeteri derecede öğrenmek,

İhvanlardan ilim ehli olanların tefsir, hadis, akaid, fıkıh, tasavvuf gibi dinî ilimlerle meşgul olması. Nitekim Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ve büyük halifeler de bunu emretmişlerdir.

Boş dünya işlerini terketmek,

Zaruri bir ihtiyaç olmaksızın çarşı pazarda dolaşmak,

Bütün müslümanlara muhabbet beslemek, hiçbirini için sûi zanda bulunmamak, onların birinden şeriatın zâhirine muhalif bir şey sâdır olursa ve bunun iyiye hamedilmesi mümkünse iyiye tevîl etmek,

75 Vukûf-i zamânî: Arapça "zamanı korumak" demektir. Sâlikin, her an halinden haberdar olmasına denir. Bu şekilde sâlik, içinde bulunduğu halin şükürü mü, özü mü gerektirdiğini bilir ve ona göre davranır.

Allah için sevmek ve Allah için buğzetmek,
 İnsanların arasına fazla karışmamak,
 Günahkârlardan ve şeriatın hoş görmediği her şey-
 den kaçınmak,

Hal ve hareketlerde, yeme içmede, uyku ve nikâhta
 sünnete riayet etmek,

Hilim ve af elbisesine bürünmek,
 Dürüst olmak ve ahlâkı güzelleştirmek,
 Selâmı yaymak,
 Gücü yetenlerin yemek yedirmeleri,
 Başkalarını kendi nefsine tercih etmek,

Netice olarak bu tarikatın esası, Allah'ın kitabı ve nebîsinin sünneti ile amel etmek ve hiçbir şeyde icmâya muhalefet etmemektir. Benim müşahade ettiğim kadarıyla Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ve büyük halifeleri de bu şekilde hareket etmişlerdir. Allah bizleri ve diğer müslümanları, onların yüce nefeslerinin bereketinden faydalandırsın.

Hatm-i hâcegân da istiğfar, dua ve Kur'an'dan bazı sûreleri okumaktan ibarettir.

Nakşibendî Tarikatının Bâtınî Yönü ve Orta Yollu Olması

İşte buraya kadar sayılanlar, Nakşibendî tarikatının zâhirî ameller yönüyle olan halleridir. Bâtınî yönüyle de müridi, tevhid derecelerinin en yükseğine ulaştıran en yakın yoldur. Çünkü bâtinî itibar ile Nakşibendî tarikatının temeli; mürşidin, sülûkten önce müride cezbe ilka

etmesi ve Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] vârisi olması hükmü ile gönlündekini müridin gönlüne dökmesidir.

Nitekim Allah Resûlü şöyle buyurmuştur:

مَا صَبَّ اللَّهُ تَعَالَى فِي صَدْرِي شَيْئًا إِلَّا وَصَبَّتُهُ
فِي صَدْرِ أَبِي بَكْرٍ

“Allah benim kalbime ne dökmüş ne akıtmış ise ben de onları Ebû Bekir'in kalbine döktüm.” ⁷⁶

Nakşibendî tarikatında, Hz. Ebû Bekir [radiyallahu anh], Hz. Peygamber'e ulaşmada vasıtaadır. Nakşibendî silsilesinin sâdâtları da, kalbe dökülen bu nurları miras yolu ile dağıtmışlardır.

Şüphesiz malumdur ki sülûktan önce cezbeye tutulan kişi, Hakk'a ulaşmaya, cezbeden önce sülûke başlayandan daha yakındır. Nitekim meczûb-ı sâlik ile sâlik-i meczûb⁷⁷ arasındaki fark zâhirdir. Diğer tarikatlarda ise durum böyle değildir. Çünkü onlarda sülûk cezbeden önce gelir. Ancak diğer tarikatlarda mahbûbiyet⁷⁸ derecesine ulaşanların fütuhâtı⁷⁹ sülûkten öncedir. Aynı şekilde diğer tarikatlar, bazı âriflerin İbn Atâullah el-İskenderî'nin⁸⁰ [rahmetullahi aleyh] *Hikem* adlı eseri üzerine

76 Beyrûtî, *Esne'l-Metâlib*, nr. 1262.

77 Daha önce ya da seyrü sülûk sırasında cezbeye tutulmaları bakımından sâlikler çeşitli sınıflara ayrılırlar. Seyrü sülûk içinde cezbeye tutulanlar "sâlik-i meczûb" adını alırlar. Daha önce cezbeye tutulmalarına rağmen tarikata girerek seyrü sülûkünü tamamlayan sâliklere "mezcûb-ı sâlik" denir.

78 Mahbûbiyet: Kulun Allah tarafından sevilmesi, Allah'ın sevgilisi olma mertebesi.

79 Fütuhât: Manevi feyiz yoluyla erişilen Hakk'ın gizli sırları.

80 **İbn Atâullah el-İskenderî:** Evliyanın büyüklerinden. İsmi Ahmed b. Muhammed'dir. İbn Atâullah el-İskenderî ve Tâceddin-i İskenderî

olan şerhlerinde, zikir mertebelerini sayarken ilk sırayı dilin zikrine, ikinci sırayı ise kalp zikrine vermişlerdir. Halbuki Nakşibendî tarikatında kalp zikri, mertebelerin ilki kabul edilir. Nakşibendî tarikatı öyle bir tarikattır ki bid'at ve hevâlardan uzak olup, mürid için çok kolay bir yoldur. Çünkü bu tarikatta giyinme, yeme içme ile yapılması mubah olan şeyleri işlemekte bir zorluk yoktur. Bilakis mürid güzel elbiseler giyebilir, Allah'ın helâl kıldığı her rızıktan yiyebilir. Tarikat erbabından olduğu anlaşılmayacak işlerde çalışabilir. Bu tarikatta açlık ve uykusuz kalma yoktur. Bu tarikatın temeli her şeyde orta yollu olmaktır. Nitekim hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَاطُهَا

*"İşlerin hayırlısı orta yollu olanıdır."*⁸¹

Bununla beraber onların kalbi Allah'ı zikir ile, zihinleri ise Allah'ın varlığına delalet eden şeyleri tefekkürle meşguldür. Böylece onların halvetleri celvet⁸², celvetleri halvet konumundadır. Onlar için her mekân zâviyedir. Kalpleri masîvadan uzaktır.

إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا

"Boş sözlerle karşılaştıklarında vakar ile (oradan) geçip giderler" (Furkan 25/72).

adlarıyla meşhur olmuştur. Mâlikî mezhebi âlimlerinin ve Şâzelî tarikatının büyüklerindendir. 709 (1309) senesinde Mısır'da vefat etti.

81 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 3888; Sehâvî, *Makâsîdü'l-Hasene*, nr. 453.

82 Celvet: İlâhî nitelikler kazanan sâlikin halvetten çıkması. Bu durumdaki kul da, organları da benlikten arındığı için onun bütün eylemleri kendisine değil, Hakk'a nisbet edilir.

وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

"Kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmeksizin) 'selâm' derler (geçerler)" (Furkan 25/63).

Nakşibendî Büyüklerinin Halleri

Onları Allah'ın zikrinden bir şey alıkoysa hemen ondan yüz çevirip uzaklaşırlar. Onların üzerlerine kudsi nefehâtlar⁸³ saçıldığı zaman vecde⁸⁴ gelirler ve ilâhî aşkla coşarlar. O halde onların ticaretlerini ve kazançlarını bir düşün. Onlar mukarrebîn⁸⁵ ehliindendir. Seherlerde istiğfar ederler. Dünyayı terkedeceklerine dair kalplerine bir vesika yazmışlardır. Onlar sadece Allah'ın rızasını talep ederler. Gecelerde ağlamayı ve uykusuzluğu âdet edinmişlerdir. Onlar hakikat denizlerini geçmişler ve hakikat erbabından nicelerine uğramışlardır. Fakat onların bu hallerinden başkaları haberdar değildir. Keşke bu mukarreblerin terennüm ettikleri nağmeleri işitseydiniz.

Onlar zâhirde halk ile beraberdirler. Fakat kalpleri Allah ile beraberdir. Bu yoldaki sâlikin hallerinden biri de cismiyle insanlarla beraber olsa da kalbi ile onlardan ayrı olduğu halde sülûkünü tamamlamasıdır. Onlar Allah Teâlâ'nın şu âyetlerini doğrularlar:

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

83 Nefehât: Velilerden yayılan rayiha, ermişlerin kutsal nefesleri. Can veren, ihya eden üfleme.

84 Vecd: Arapça "bulmak" anlamındadır. Tasavvufta ise sâlikin zorlaması, istemesi olmadan kalbe gelen hale vecd denir. Hakk'ın sırrına muttali olduğu zaman, ruhun ulaştığı huşûya denir.

85 Mukarrebîn: Her an Allah'ın huzurunda olduğunu idrak etme seviyesine erişen, Allah'a yakın olan kimseler.

“Onlar, ne ticaret ne de alışverişin kendilerini Allah’ı anmaktan, alıkoyamadığı insanlardır” (Nûr 24/37).

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ

“Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah’ı anarlar” (Âl-i İmrân 3/191).

Bu yoldaki sâlikin halinin kaynağı, her ne kadar zâhirde halk ile beraber olsa da halvet ve celvet halinde kalbiyle Hak ile beraber olmasıdır. Kübreviyye ve Kadiriyye gibi birçok tarikatın esası ise zor riyâzet ve hizmetlerle tezkiyeyi⁸⁶, tasfiyenin⁸⁷ önüne geçirmektir. Bu riyâzet ve hizmetlerle nefsin arzuları kınılır ve tezkiye gerçekleşir. Bazı âriflerden zikredildiğine göre, bu tarikatlarda tezkiyeden önce sâlike zikir telkin edilmez. Fakat Nakşibendî tarikatında durum böyle değildir. Nakşibendî tarikatında tasfiye, tezkiyeden önce gelir. Nitekim Nakşibendî tarikatın şeyhleri şöyle buyurmuşlardır:

“Bir insan Hak Teâlâ’ya yöneldiğinde, onun için ilk önce tasfiye meydana gelir. Bundan sonra diğer tarikatlarda senelerce zorlu riyâzetler sonucu elde edilen tezkiye, rahmânî cezvelerin meydana gelmesi ile daha çabuk hâsıl olur.”

Bu da daha önce geçtiği gibi bu tarikatta cezbenin sülûkten önce gelmesinden dolayıdır.

86 Tezkiye: Nefsi, ona bulaşan kir ve pastan temizleyerek onu nefsi-i emmâre mertebesinden nefsi-i mutmainne mertebesine çıkarmak, ruhu manevi kirlilerden arındırmak.

87 Tasfiye: Şariat ve marifet esasları dahilinde kalbi temizleme.

Bizim Bidayetimiz Onların Nihayetidir

Diğer tarikatların son mertebesi olan hayret ve fenâ makamları, Nakşibendî tarikatının ilk kademesidir. Bunun içindir ki Şah-ı Nakşibend⁸⁸ [kuddise sirruhû] şöyle buyurmuştur:

“Bizim bidayetimiz, diğer tarikatların nihayetidir.” Yine bir başka sözlerinde şöyle buyurmuşlardır. “Eğer benim bidayetim, Bayezid-i Bistâmî'nin [kuddise sirruhû] nihyeti olmazsa Hakk'ı bilmek bana haram olsun.”

Bundan dolayı Şeyh Tâceddin el-Hindî el-Kübre⁸⁹ [kuddise sirruhû] Kübreviyye tarikatının Işkıyye kolunda mürşid iken, Hâce Muhammed Bâki en-Nakşibendî'nin (Bâki-Billâh)⁹⁰ [kuddise sirruhû] elinde Nakşibendî tarikatına girmiş ve bu yolda sülûküne devam etmiştir. Daha sonra kendisine irşad izni verilmiş, hem Nakşibendî tarikatını hem de Kübreviyye tarikatını telkin etmiştir. Daha sonra Hâce Ubeydullah Ahrâr'dan⁹¹ [kuddise sirruhû], Hâce

88 **Şah-ı Nakşibend:** Nakşibendî tarikatının kurucusu. Asıl adı Muhammed Bahâeddin b. Muhammed, nisbesi Buhârî'dir. 718 (1318) senesinde Buhara yakınındaki Kasr-iârîfân'da dünyaya gelmiştir. Şah-ı Nakşibend hazretlerinin ilk üstadı, dedesinin ve babasının şeyhi olan Muhammed Baba Semmâsî'dir. Tarikatı, zâhirde Şeyh Muhammed Baba Semmâsî ve Seyyid Emîr Külâl'den almıştır. Bâtında ise Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'den almakla kendisi üveysî'dir. 791 (1389) yılında Kasr-iârîfân'da yetmiş üç yaşında vefat etmiştir.

89 **Tâceddin el-Hindî el-Kübre:** Nakşibendiyye-Ahrâriyye tarikatının Tâciyye kolunun kurucusu. Tam adı, Tâceddin b. Zekerîyya b. Sultan el-Abşemî el-Ümevî el-Osmanî el-Hindî en-Nakşibendî'dir. Delhi'nin Senbhel kasabasında doğmuştur. 1050 (1640) yılında Mekke'de vefat etmiştir.

90 **Muhammed Bâki-Billâh:** İmâm-ı Rabbânî'nin mürşidi, Nakşibendî tarikatını Hindistan'da yayan mutasavvıf. Tam adı Ebû'l-Müeyyed Radiyyüddin Hâce Abdülbâki b. Abdusselâm el-Üveysî en-Nakşibendî'dir. 971 (1563-64) veya 972 (1564-65) yılında Kâbil'de doğmuştur. 1012 (1603) yılında kırk yaşındayken vefat etti.

91 **Ubeydullah Ahrâr:** İsmi Nâsırüddin Ubeydullah b. Mahmud Şâşî Semerkandî olup, Ubeydullâh Ahrâr ya da Hâce-i Ahrâr diye meşhurdur. 806 (1404) yılında Taşkent'e bağlı Bağistan'da doğdu.

Muhammed Bâki en-Nakşibendî'ye [kuddise sirruhû] gelen manevi bir işaretle, Kübreviyye tarikatı üzerine terbiye ve telkini bırakmış, sadece Nakşibendî tarikatını telkin etmiştir. Hâce Ubeydullah Ahrâr manevi bir işaretle Hâce Muhammed Bâki en-Nakşibendî hazretlerine şunu söylemiştir: “Şeyh Tâceddin bizim, yani Nakşibendî sâdâtının mutfağından yemekte, fakat bizden başkasına yani Kübreviyye sâdâtına teşekkür etmektedir. Biz de bu yüzden onu nisbetimizden çıkardık.”

Bunun üzerine Hâce Muhammed Bâki en-Nakşibendî [kuddise sirruhû], Ubeydullah Ahrâr hazretlerinden, Şeyh Tâceddin için af dilemiş ve bu ricası kabul olunmuştur. Muhammed Bâki en-Nakşibendî hazretleri bu ruhanî işareti Şeyh Tâceddin'e haber verdiklerinde, Şeyh Tâceddin hazretleri Kübreviyye tarikatı üzerine terbiye ve telkin yapmayı bırakmış, sadece Nakşibendî tarikatı ile yetinmiştir.

Sâlik-i Meczûb ve Meczûb-i Sâlik

İbn Atâullah el-İskenderî'nin [kuddise sirruhû] *Hikem* adlı eserinin şerhinde bazı âriflerin zikrettiği, sâlikler, sâlik-i meczûb ve meczûb-i sâlik olmak üzere iki kısımdır şeklindeki sözleri, Nakşibendî tarikatında cezbenin sülûkten önce gelmesinden dolayı mertebesinin diğer tarikatlardan daha yüce olduğuna delalet eder. Birincisi, yani sâlik-i meczûb, ilk önce Allah'ın yarattıklarını müşahade eder ve bununla Allah'ın isimlerine yol bulur. İsimlerle Allah'ın vasıflarına ulaşır. Vasıflarla da Allah'ın varlığına ulaşır. Çünkü sıfatın kendi kendine bulunması mümkün değildir. İşte bu yol avamın takip ettiği bir yol

Yakub-i Çerhî'den hilâfet almıştır. 895 (1490) senesinde Semerkant'ın Kemângerân köyünde (bugünkü Urgut nahiyesinde) vefat etti.

olup birçok âyet ve hadis-i şerif buna işaret etmiştir. Nitekim âyet-i kerimde şöyle buyruluyor:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ
الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولَى الْأَلْبَابِ

“Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde akliselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır” (Âl-i İmrân 3/190).

İkincisi, yani meczûb-i sâlik ise ilk önce Allah'ın zatını (kalben) müşahede eder ve istidadı nisbetinde bazı şeyler ona keşfolunur. Sonra sıfatları müşahede eder. Sonra isimlerle ilgilenir. Daha sonra ise Allah'ın yaratıklarını müşahede eder. Meczûb-i sâlikin hali, sâlik-i meczûbun halinin aksidir. Sâlik-i meczûbun nihayeti, meczûb-ı sâlikin bidayetidir. Fakat ikisi aynı manada değildir. Çünkü sâlik-i meczûbun muradı, Allah'a ulaşmak için eşyaları müşahede etmektir. Meczûb-i sâlikin muradı ise eşyaları Allah ile beraber müşahede etmektir (her baktığı şeyde Allah'ın zatının tecellilerini görmektir). Birinci sâlik, fenâ⁹² ve mahv⁹³ makamlarını elde etmek için çalışır. İkinci sâlik ise bekâ ve sahv yolunda sülûk eder. Bu her iki fırkanın da durumu zikredilen makamlara geçmek olduğundan, biri terakkî⁹⁴ diğeri de tedellî⁹⁵ makamında oldukları halde seyrü sülûkte karşılaşırlar.

92 Fenâ: Kulun benliğinin Allah'ın varlığında yok olması, eşyanın nazarından silinmesi, kendi fiilini göremez olması, kesret âleminin kayıtlarından sıyrılıp Hakk'ın tasarrufu altına girmesi hali.

93 Mahv: Kulun fiillerinin Hakk'ın fiillerinde fâni olması. Yüksek derecedeki kullarını Hak kendine çeker, onların nefeslerini mahv (yok) eder, onları kendi katında var kılar.

94 Terakkî: Bir halden diğer hale, bir makamdan diğer makama, bir marifetten diğer marifete geçme.

95 Tedellî: Mukarrebînin son mertebeye yükseldikten sonra, ayıklık veren bir alana inişini ifade eder.

Buraya kadar söylediklerimizden biliyoruz ki her iki sâlik de menzilleri geçmekte her ne kadar ortak olsalar da eşyaları Allah ile müşahede etmesi itibariyle meczûb-ı sâlik, sâlik-i meczûbdan daha yücedir. Aynı şekilde sâlik-i meczûbun son makamı fenâdır. Meczûb-i salik ise fenâdan sonra bekâ ve sahv makamlarına ulaşır. Bu ise birincisinden daha kâmindir. Çünkü bu, nebîlerin ve onların vârisleri kâmil mürşidlerin makamıdır. Dolayısıyla irşad makamı ancak, fenâdan sonra bekâyı elde eden kimseler için uygundur. Birinci sâlikin de bu makama dönmesi gereklidir ki onun için de irşad makamı uygun olsun. Nakşibendî sâdâtlarının yolunda genellikle önce cezbe, sonra sülûk gelir. Bunu ise ancak onların yolunu tadanlar bilir. “Ey kardeşim, bu tarikatı ve makamları elde etmeye çalış ki gönül sultanlarından olasın...”

Nakşibendî Tarikatının Büyüklüğü Hakkında Âriflerin Sözleri

Âriflerin, Nakşibendî tarikatının mertebesinin ve hal-lerinin yüceliğine şahitlik etmesine bir bak.

İnsanlığın büyük âlimi Şeyh Ahmed b. Hacer el-Heytemî hazretleri [kuddise sırruhû] *el-Fetâva'l-Hadîsiyye* adlı eserinin hâtime kısmında Nakşibendî tarikatının yüceliğine şu şekilde şahitlik etmiştir: “Sûflerin cahillik kirlerinden salim olan tek tarikat Nakşibendî tarikatıdır.” Yine Ali el-Kârî⁹⁶ [rahmetullahi aleyh] *Şerhu Hisnü'l-Hasîn* adlı eserinde gaflet mahalli olan çarşı pazarda zikretmeyi ve oralarda zikreden kimsenin mücahid gibi olduğunu açıkladığı kısımda şöyle demiştir: Bu söz, sûflerin bü-

96 **Ali el-Kârî:** Hanevî fakihî, muhaddis, müfessir ve kıraat âlimi. Tam adı Ebü'l-Hasan Nûreddin Ali b. Sultan Muhammed el-Kârî el-Herevî'dir. Herat'ta doğmuştur. 1014 (1605) yılında Mekke'de vefat etmiştir.

yüklerinden Nakşibendî sadatlarının tercih ettikleri şeye delildir ki, onlar şöyle demişlerdir: “Halvet celvettedir. Uzlet ise insanların arasına karışmaktadır. Sûfî kâin ve bâindir. Yani hem insanlar arasındadır hem onlardan uzaktır. Onlara yakın ve aynı zamanda da uzaktır. Allah bizleri onların bereketlerinden faydalandırsın.

Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] hadislerini araştıran, onun haberlerini, hallerini, sözlerini ve fiillerini bilen kimse anlar ki, bu yol Resûlullah'ın bi'setten sonra tercih ettiği ve ümmetinden bu hal üzere biat aldığı yoldur.

Ârif-i billâh Muhammed Murad Özbekî⁹⁷ [kuddise sirruhû] *Risâle*'sinde şöyle demiştir: “Nakşibendî tarikatı, aslî şekli ile sahabenin yoludur. Onda ne bir fazlalaşma ne de bir eksiltme yapmışlardır. Bu yol tam bir azîmet ve niyet ile zâhirde ve bâtında kulluğa devam etmekten, nefsinı unutarak ve öldürerek Allah ile olan huzur halinin devam etmesiyle beraber; muamelatta, ibadetlerde, âdetlerde, bütün hal ve hareketlerde ruhsattan ve bid'attan kaçınmaktan ibarettir. Bu yol, nefisleri tezkiye eden mücâhede ile beraber tam bir muhabbetle yansıma ve boyanma yoludur. Bu yoldan feyiz almada yaşlılar ve gençler eşit olduğu gibi feyiz vermekte de diriler ve ölümler eşittir. Bu tarikatın nihayeti ibtidasının içindedir. Hz. Ebû Bekir'in [radiyallahu anh] vasıtasıyla zâtî muhabbet cezbedildiğinden bu tarikatın başlangıcı diğer tarikatların nihayetidir.

97 **Muhammed Murad Özbekî:** Nakşibendî-Müceddidî şeyhi. Tam adı, Muhammed Murad b. Ali b. Davud b. Kemaleddin el-Hüseynî el-Buhârî en-Nakşibendî'dir. 1050 (1640) yılında Semerkant'ta dünyaya gelmiştir. İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu ve halifesi Hâce Muhammed Ma'sûm'a intisap etmiştir. 1132 (1720) yılında Eyüp'te vefat etmiştir.

Bu yolda iki asıl vardır. Her kime bunlar verilmişse ona her şey verilmiş demektir. Bunlardan biri, tam bir şekilde Hz. Peygamber'e tâbi olmak, diğeri ise mürşid-i kâmile muhabbet beslemek. Fakat bu zorlama yoluyla olmamalıdır. Çünkü bu yolda zorlama zındıklıktır. Bilakis bu, Allah'ın kullarından dilemiş olduklarına verdiği bir bağıştır. Öyleyse bu iki asılla beraber şartları yerine getirilerek yapılan bir sohbet, tecellilerin yansımasına ve Allah'ın boyasıyla boyanmaya kâfidir. Sûri (maddi) ve manevi kemalatları kendisinde toplayan Gavsü'l-Âzam Mevlânâ Abdullah Hindî Dihlevî de⁹⁸ [kuddise sırruhû] Farsça *Risâle*'sinde bu manaya işaret etmiştir.”

Tasavvuf Erbabına Göre Keramet

Allah Teâlâ'nın, nebîsine tâbi olmaları sebebiyle veli kullarına vermiş olduğu keramet, sûfilerin yanında irfanî ve kevnî⁹⁹ olmak üzere iki kısımdır. İrfanî olan keramet, bütün sûfî erbabınca kabul görmüştür. Çünkü sâliklerin isteklerinin en nihayeti olan kabz, bast, fütur, sürur, celvet ve halvete devam ederek şühûd ve huzur ile marifetullahı ulaşmak, irfanî kerametın tâ kendisidir. Kevnî ke-

98 **Abdullah Dihlevî:** Silsile-i aliyedeki büyüklerden olup, Nakşibendiyye tarikatının Halidiyye kolunun kurucusu olan Mevlânâ Halid-i Bağdâdî'nin şeyhidir. 1158 (1745) yılında Hindistan'ın Pencap şehrinde doğdu. Mazhar-ı Cân-ı Cânân'ın sohbetiyle şereflenmiştir. 1240 (1824) senesinde Delhi'de vefat etti.

99 Kevnî keramet: Hissî ve maddi keramettir. Uzun mesafeyi kısa zamanda alma, az gıdayı çoğaltma, su üzerinde yürüme, ateşte yanmama gibi şeyler kevnî keramete örnek gösterilebilir. Allah dostları bu çeşit kerametlere fazla önem vermez, bu kerametlerin Allah'ın imtihanı olmasından korkarlar. İrfanî keramet ise manevi ve hakiki keramet olup ilim, irfan, marifet ve ahlâkla ilgili kerametlerdir. Bir kişi kötü bir huyundan vazgeçip yerine iyi bir huy edinirse en büyük keramet budur. Hakiki keramet ilimde, irfanda, ahlâkta, ibadette, taatte, amelde, edep-te ve insanlıkta gösterilen üstün meziyetler, hasletler ve faziletlerdir.

ramet ise olağanüstü bir olaydır. Zira kevnî olan keramet ancak, bu tür kerametle kibirlenmeyecek ve iki kerameti kendisinde toplayan kâmil âriflerin yanında kabul görür. Bununla beraber onlar, kevnî keramete itibar etmezler. İstekleri dışında kendilerinden keramet sâdır olur. Kendileri keramet göstermezler, fakat Allah onlara keramet yaratır. Kâmil olmayanlar bunun tersinedir. Çünkü kevnî keramet çoğu defa onları, yoldan çıkmalarına neden olacak kibirlere teşvik eder. Bundan dolayı Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kevnî keramete ve keşfe itibar etmez ve şöyle buyururdu:

“Şayet mürid keşfe itibar ederse bu yolda ilerlemekten geri kalır ve matlubuna ulaşamaz” ve yine, “Keşfe ancak, Allah’ın zikrine karşı kendilerini canlı tutsun diye mübtedîler rağbet eder” buyururlardı. Talebelerinden birinden bir keşif zâhir olsa onu azarlardı. Bununla beraber kendisinden olağanüstü birçok keramet ve keşif zâhir olmuştur. İleride bunların bazısına değineceğiz. Muhakkak ki Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kendisinde her iki kerameti de toplayan en kâmil velilerdendir. Öyleyse sûfilerden gerçek manada onların yollarına sarılan ve onların iksirli nazarlarına mazhar olan birini görür, fakat kendisinde olağanüstü hallere şahit olmazsan, kalbine onun makamının düşük olduğuna dair bir şey gelmesin. Çünkü veliye suizan beslemek helâk edici sebeplerden biridir. Bu kötü sondan Allah’a sığınırız.

Müridin Dikkat Etmesi Gereken Edepler

Nakşibendî tarikatının edeplerinden biri de müridin kalbinde mürşidine karşı bir itirazın olmamasıdır. Çünkü itiraz bu yolda büyük bir engeldir. Yine müridde nefsanî

düşünceler, mükaşefeler, rüyalar ve benzeri haller zâhir olduğunda, hayır veya şer olsun bunları şeyhine arz-etmesi de edeplerdendir. Zira şeyh doktor gibidir. Edeplerden biri de müridin talebinde sadakatli olmasıdır. Yine daha önce geçtiği gibi şeyhini nefsinden, çocuğundan ve malından daha çok sevmeli ve feyiz almada şeyhin vasıta olduğuna inanmalıdır. Yine edeplerden biri, yaptığı bütün işlerde şeyhine tâbi olmamasıdır. Ancak bununla ilgili bir emir varsa müstesna. Çünkü şeyhten bazan haline ve makamına göre öyle haller sâdır olur ki bunları yapmak çoğu zaman müridin helâkine sebep olur. Edeplerden biri de geciktirmeksizin mürşidin emrini yerine getirmeye koşturmasıdır. Zira mürşidin emrinde duraksama göstermek, feyzi engelleyen en büyük etkenlerdendir. Tarikattan bile düşürebilir. Mürid kendini bütün mahlûkattan küçük görmeli ve nefsinde hiçbir kimseye karşı üstünlük görmemelidir. Şeyhine karşı tam bir hürmet göstermelidir. Fakat bu, şeyhi kendisine selâm verince rûkûa gider gibi eğilmek ve benzeri haram kılınan bir tâzim olmamalıdır. Mürid hiçbir şeyde şeyhine ihanet etmemelidir. Şeyhe bir sual yöneltildiğinde şeyhinin huzurunda cevap vermeye kalkışmamalıdır. Şeyhin meclisinde sesini alçaltmalı, onunla konuşacağı vakitleri bilmeli ve bast halinde edeple konuşmalı ve ihtiyaçtan fazla konuşmamalıdır. Şeyhinin sırlarını gizlemeli ve insanlara şeyhinin kelâmından ancak anlayabilecekleri sözleri nakletmelidir. Şeyhine iletmek üzere kimsenin selâmını almamalıdır. Çünkü bu edepsizliktir. Dünya ve ahiretteki muradı ancak bir olan Allah'ın zatı olmalıdır. Hacetini şeyhinden başkasına arz etmemeli, kimseye öfkelenmemeli ve ilim ehlinde kimseye münakaşa etmemelidir. Şeyhine son derece itimat etmeli

ve bütün tasarrufatından razı olmalıdır. Netice olarak bütün söz, fiil ve hallerde kendi ihtiyarını şeyhinin ihtiyarına bağlamalıdır. Şayet mürid, şeyhine en küçük bir şeyde bile muhalefet etse veya edebi terketse bu onun terakkisini keser.

Allah'a Ulaştıran Yollar

Nakşibendî sâdâtına göre Allah'a ulaştıran yollar dört tanedir. Allah bizleri onların kudsî nefeslerinin bereketinden faydalandırsın.

Birinci Yol: Hakiki Mürşid-i Kâmilin Sohbetinde Bulunmak

Bu yol en yüce yoldur. Bu beraberlik şöyle olur: Mürid kendisini yıkayıcının önündeki bir ölü gibi düşünmeli ve onun gibi teslim olmalıdır. Çünkü rabbânî ilimlerin keşfinde ve kemal derecelerine ulaşmakta mürşid en büyük vasıtaadır. Nitekim sahabe efendilerimize Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] sohbetiyle şereflemeleri sayesinde öyle rabbânî ilimler açılmış, menzilleri ve dereceleri öyle yükselmiştir ki bu dereceleri hiçbir kimse anlatamaz, hiçbir kalem ve mürekkep bunları anlatmaya yetişemez.

İkinci Yol: Rabıta

Rabıta, kalbi şühûd makamına ulaşmış olan bir şeyhe bağlamaktır. Çünkü şeyh oluk gibidir ve kendisinden rabıta yapan müridin kalbine feyiz akar. Eğer mürid rabıtasında bir zayıflık bulursa hayaline şeyhinin sûretini getirmelidir. Zira şeyhin sûretinin hayal edilmesiyle, mü-

rid şeyhinin halleri ve vasıfları ile vasıflanır. Şeyhte fenâ olmak, Allah'ta fenâ olmaktan önce gelir. Şayet mürid, şeyhin sûretini tahayyül ederken kendisinde sekr veya gaybet¹⁰⁰ hali vâki olsa, şeyhinin sûretini hayal etmeyi bırakmalı, kendisine ârız olan hale teveccüh etmelidir. Nitekim rivayet edildiğine göre, Şah-ı Nakşibend hazretlerinin [kuddise sirruhû] müridlerinden biri rabita ile meşgulken daima şeyhinin sûretine teveccüh ederdi. Bu sırada kendisinde gaybet hali vâki oldu. Fakat mürid bu hale iltifat etmedi. Bunun üzerine Şah-ı Nakşibend hazretleri müride şöyle dedi: "Bana teveccüh etmeyi bırak, o hale yönel. Çünkü mâsivadan sıyrılıp gaybet haline ulaşma zamanı, vüsûl ve şühûda ulaşma zamanıdır."

Rabita Haktır

Rabitanın hak olduğuna Kur'an'dan deliller vardır. Dört mezhepten müctehid imamlar da rabitanın hak olduğuna hükmetmişlerdir. Rabitayı inkâr edenler, Ümmet-i Muhammed'in büyüklerinin sözlerinden habersizdirler. Yakîn ve hakikatin burhanı, din ve milletin hücceti, her şeyi ile Allah'a yönelen, Mevlânâ Halid Zülcenaheyn [kuddise sirruhû] rabitanın ispatı hakkında bir risâle yazmış ve bu risalede büyük âlimlerin rabitanın ispatı hakkındaki sözlerini açıklamıştır.

Adı geçen risalede Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû] rabitanın, Nakşibendî tarikatının en büyük esaslarından biri olduğunu nakletmiştir. Hatta Kur'an ve Sünnet'ten sonra, Allah'a ulaştıracak sebeplerin en büyüğünün rabita olduğunu söylemiştir. Rabita, fenâ

100 Gaybet: Hak'tan gelen feyiz ve tecellinin çokluğu ve kuvveti sebebiyle sâlikin çevresinin ve bizzat kendisinin ne yaptığını farkedemeyecek şekilde kendini kaybetmesi.

fillâhın öncüsü olan fenâ fi'ş-şeyh makamına ulaştıran en yakın yoldur. Bazı âlimler rabıtaya şu âyeti delil getirmişlerdir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

“Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun” (Tevbe 9/119).

Âriflerin Rabıta Hakkındaki Sözleri

Sâdât-ı kirâmın büyüklerinden Şeyh Ubeydullah Ah-râr [kuddise sirruhû], “Âyette emredilen sadıklar ile beraber olmak, sûret ve mana yönüyle beraber olmaktır” demiş ve manevi beraberliği de rabıta ile tefsir etmiştir. Rabıtayı ise şu şekilde tarif etmiştir: Rabıta müridin, fenâ fillâh makamında olan kâmil bir şeyhin ruhaniyetinden yardım dilemesi ve onun sûretini tasavvur etmesidir. Böylece mürid, şeyhinin huzurunda olmadığı zaman bile, şeyhinin yanındaymış gibi uyanık ve edepli olur. Mürid, şeyhinin huzurunda olduğunu düşündüğünde kendisinde huzur hali ve nur hâsıl olur. Rabıta onu boş işlerden alıkoyar. Bu sebeple, Allah'ın, alnına hüsrân yazdığı kimsenin dışında, hiç kimsenin rabıtayı inkâr etmesi düşünülemez. Şayet o kimse evliyaları kabul ediyor ve inanıyorsa rabıtaya da inanır. Çünkü onlar rabıtanın güzelliğini ve büyüklüğünü açıklamışlar ve rabıtanın hak olduğunda ittifak etmişlerdir. Nitekim onların değerli sözlerini inceleyen ve onların ünsiyet nefhalarını koklayanlar için bu gizli değildir. Eğer o kimse, velileri kabul etmiyorsa o halde şeriat âlimleri ile fer'î ve aslî meselelerde kökleşmiş olan âlimlerin sözlerini kabul etmek durumundadırlar. Çünkü dört mezhepten müctehid imamlar işaret

yoluyla veya açık olarak rabitanın hak olduğuna hükmetmişlerdir. Allah Teâlâ'nın,

لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ

"Eğer Rabb'inin işaret ve ikazını görmeseydi" (Yusuf 12/24) âyetini, müfessirlerin çoğu manevi tasarruf ve ruhanî yardım ile açıklamışlardır. Bu âlimlerden biri olan Keşşâf adlı tefsirin sahibi Zemahşerî¹⁰¹ de âyetteki burhan kelimesini şöyle tefsir etmiştir: "Yusuf [aleyhisselâm] 'Uzak dur, uzak dur' diye bir ses işitti, ancak bu sese aldırmadı. İkinci defa yine işitti, ancak yine aldırmadı. Üçüncü defasında da 'O kadından yüz çevir' diye bir ses işitti. Tâ ki Yakub [aleyhisselâm] parmaklarının ucunu ısıtır bir halde Hz. Yusuf'a görünene kadar bunlar kendisine etki etmedi. Bir rivayette de eliyle göğsüne vurduğu söylenir."

Hanefî imamlarından Şeyh İmam Ekmelüddin Şerhu'l-Meşârik adlı eserinde,

مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَطُّ رَأَى الْحَقَّ

"Kim beni uykuda görmüşse gerçekten beni görmüştür..."¹⁰² hadisinin manası hakkında şöyle buyurmuştur: "Bir şahısla, uykuda veya uyanık bir halde bir arada bulunmaya sebep, arada birleştirici bir unsurun olmasıdır. Bu beraberlik şu beş şeyle gerçekleşir:

101 **Zemahşerî:** Keşşâf adlı tefsiriyle tanınan müfessir. Tam adı, Ebü'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî el-Hârizmî'dir. 467'de (1075) Hârizm'in Zemahşer kasabasında doğmuştur. 538 (1143) yılında vefat etmiştir.

102 Buhârî, Tabir, 10; Müslim, Rüya, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3/55; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 41475.

- a) Zatta,
- b) Sıfatta,
- c) Halde,
- d) Fiillerde ve
- e) Mertebelerde tam ortaklık.

İki veya daha çok şey arasındaki düşünülen münasebetler bu beş şeyin dışında olmaz. Bu beş şeyin kuvveti veya zayıflığına göre, beraberlik de artar veya azalır. Bazan içtima (beraberlik) o kadar kuvvetlenir ki muhabbet artar ve iki şahıs birbirinden farkedilemez duruma gelir. Bazan da bunun tam aksi olur. Kimde bu beş asıl meydana gelir ve kendisi ile geçmiş kâmil insanların ruhları arasında bir münasebet sabit olursa her ne zaman dilerse onlarla beraberlik kurabilir.

Şâfiî imamlarından Hücetü'l-İslâm İmam Gazâlî [kud-dise sirruhû], *İhyâü Ulûmi'd-dîn* adlı eserinde, namazın her bir rûknünde kalbin hazır olması gerektiğini anlattığı bölümde şunları demiştir: “Namazda kalbine Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] yüce şahsını getir ve,

الْسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ

‘Sana selâm olsun ey nebî’ dediğinde, selâmını nebîye ulaştıran meleğin tasdik edildiğine ve Resûlullah'ın sana selâmın en güzeli ile karşılık verdiğine inan.”

Şeyh Şehâbeddin el-Hafâcî'nin [kuddise sirruhû] şeyhi ve Şâfiî imamlarından büyük âlim İbn Hacer el-Mekkî [kuddise sirruhû] *Şerhu'l-Ubâb* adlı eserinde “teşehhüd” kelimesinin manasını açıklarken şöyle demiştir: Selâm verirken Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] muha-

tap alınması, Allah'ın, ümmetinden namaz kılanları keşif yolu ile kendisine gösterdiğine işaret eder. Sanki Resûl-i Ekrem ümmetinin en faziletli amelleri işlediklerine şahit olmak için onların yanında hazır bulunur. Böylece bu düşünce namaz kılanların huşû ve huzurunun artmasına vesile olur. İbn Hacer el-Mekkî [kuddise sirruhû] yukarıda *İhyâ'*da geçen bilgilerle bu sözünü teyit etmiştir.

Şeyhlerin şeyhi İmam Sühreverdî de [kuddise sirruhû], *Avârifü'l-Maârif* adlı eserinde, kurb ehlinin namazı bölümünde buna benzer şeyler zikretmiş ve şöyle demiştir: “Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] selâm verir ve onun sûretini kalp gözünün önüne getirir.”

Şayet rabıtayı inkâr edenler, “Bizim sözümüz ve itirazımız Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sûretinin hayal edilmesi hakkında değildir” şeklinde bir itiraz getirirlerse buna cevaben deriz ki: Sûretin temessül etmesi nebîlere has olmayıp, söylediklerimizin hepsinde nebîler ve veliler müşterektir. Ehlinin yanında bu bilinmektedir. Fakat namazda Hz. Peygamber'in dışında bir kimsenin muhatap kılınması namazı ifsad eder. Namazda Makam-ı Mahmud sahibi ve varlığın ruhu Resûl-i Ekrem'in tahayyülü, sadece kendisine has bir özelliiktir.

Yine Şâfiî imamlarından İmam Şa'rânî [kuddise sirruhû] *Nefehâtü'l-Kudsiyye* adlı eserinde zikrin âdaplarını sa-yarken şunları söylemiştir: “Zikrin edeplerinden yedincisi, müridin, mürşidini iki gözünün arasında tasavvur etmesidir. Bu tasavvuf erbabının yanında edeplerin en kuvvetlisidir.”

Ben diyorum ki bizim yani Nakşîbendî zümresinin yanında rabîta bundan başka bir şey değildir.

HanefîâlimlerininbüyüklerindenSeyyidŞerifCürcânî¹⁰³ [kuddise sirruhû], *Şerhu'l-Mevâkıf* adlı eserinin sonlarında İslâm fırkalarını zikretmeden önce ve *Şerhu'l-Metâli'* adlı esere yaptığı hâşiyesinin başında, evliyanın sûretlerinin zuhur ettiğinin doğru olduğunu, hatta şeyhin, vefatından sonra da müride görünerek_ondan feyiz alınabileceğini zikretmiştir.

Yine Abdülğanî en-Nablusî de [kuddise sirruhû], Şeyh Tâceddin el-Hanefî en-Nakşibendî el-Osmanî'nin [kuddise sirruhû] *Risâle-i Tâciyye* adlı eseri üzerine yazdığı şerhinde, rabitanın ispatı konusunu işlemiştir.

Hanbelî imamlarından Gavsü'l-Âzam Şeyh Abdülkadir-i Geylânî [kuddise sirruhû] şöyle demiştir: “Bu yolun yolcusu için velilerle beraber kalbî rabita söz konusudur. Bu rabitayla bâtinî olarak onlardan istifade ederler. Bu yüzden, velilerle kalbî rabitası olan mürid için zâhiren ikram görmemesinde bir sakınca yoktur. Fakat velilerle kalbî bir rabitası bulunmayan kimse onlardan faydalanamaz.”

Yine Hanbelî imamlarından Şemseddin İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye *Kitâbü'r-Ruh* adlı eserinde, ruhun, bedenin dışında da bir konumu olduğunu, hatta ruhun refik-i a'lada ölüyle beraber olduğunu ve selâm verildiğinde yerinden ayrılmayarak selâmı iade edeceğini söylemiştir. İbnü'l-Kayyim bu ifadeleri Hafız İmam Süyûtî'nin [kuddise sirruhû] *Kitâbü'l-Müncelî* adlı eserinden nakletmiştir. Bu ifadelerden, evliyanın vefatlarından sonra da tasarruf edebileceği açık olarak anlaşılmaktadır.

103 **Seyyid Şerif Cürcânî:** Arap dili, kelâm ve fıkıh âlimi. Tam adı, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerif el-Cürcânî el-Hanefî'dir. 740 (1340) yılında Cürcân yakınlarındaki Takû'de doğmuştur. Hâce Alâeddin Attâr'ın sohbetiyle şereflenmiştir. 816 (1413) senesinde Şiraz'da vefat etti.

Yine Mâlikî imamlarından meşhur *Muhtasar* kitabının sahibi, büyük imam Şeyh Halil [kuddise sirruhû] şöyle demektedir: “Bir velinin velâyeti tahakkuk ettiğinde, onun ruhaniyetinin herhangi bir şekle girmesi mümkündür. Ona sayısız şekillere girme kudreti verilir. Bu imkânsız bir şey değildir. Çünkü müteaddit olan sûretler cismanî değil, ruhanî olan sûretlerdir. Bu, âriflerin yanında bilinen bir şeydir.” Bu bilgiler de Süyûtî'nin yukarıda zikredilen eserinde geçmiştir.

Mâlikî imamlarından Şeyh Ebü'l-Abbâs el-Mürsî [kuddise sirruhû] ve talebesi İbn Atâullah el-İskenderî'den de [kuddise sirruhû] buna yakın sözler nakledilmiştir. O halde avama ne oluyor ki büyük âlimler ve evliyalar bunları açık bir şekilde ifade ettikten sonra bu gibi hükümleri inkâr ediyorlar.

Üçüncü Yol: Şeyhin Telkin Ettiği Zikre Devam Etmek

A) Kalp Zikri

Üçüncü yol, verilen zikre devam etmektir. Bu zikirlerin ilki gizli zikirdir. Gizli zikir, sâdât-ı Nakşibendî'den Ebû Bekir-i Sıddık'a [radiyallahu anh] kadar uzanır. Gizli zikir, Allah lafzını kalben zikretmekle olur. Zikrin birçok âdabı vardır. Bunlar:

1. Abdestle bedeni temizlemek,
2. Elbiseyi necasetten temizlemek,
3. Tövbe ve istiğfar ile kalbi nehyedilen şehvetlerden ve başka şeylere meyletmekten temizlemek,
4. Tek olacağı bir yere girmek,
5. Sünnet olan abdest namazını kılmak,

6. Kalp huzuru içinde, diliyle istiğfar ederek kıbleye karşı oturmak ve 25 estağfirullah çekmek,

7. Sonra huşû, huzû¹⁰⁴ ve boyun büküklüğü ile kalben kusurlarını ve kötülüklerini düşünmek,

8. Geleceği muhakkak ve yakın olan ölümü, aldığı nefesin dünyadaki son nefesi olduğunu ve kabre konulup tek başına kaldığını düşünmek,

9. Fâtiha ve İhlâs sûrelerini okuduktan sonra sevabını, Şah-ı Nakşibend hazretlerinin [kuddise sırruhû] ruhaniyetine hediye etmek ve ondan istimdad istemek, ardından şeyhinin sûretini de iki kaşının arasında tahayyül ederek ondan istimdad istemek ve kalbe gelen düşünceleri gidermek için şeyhin sûretini kalbine yerleştirmek.

10. Bundan sonra mürid gözlerini kapatarak, dilini damağa, dişlerini ve dudaklarını birbirine yapıştırır, nefesini kendi haline bırakarak ve kalbinde zikrin manasını düşünerek her 100 defada bir, kalp lisanı ile

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

“Ey Allahım, maksudum sensin ve istediğim de senin rızandır” der. Allah’ın ismini sadece kalp lisanı ile zikreder.¹⁰⁵

B) Letâif Zikri

Mürid, kalp zikrinde istese dahi kalbine başkasını sokamadığı bir seviyeye ulaştığında, artık sağ memenin al-

104 Huzû: Kulun, nefsinin hakir görmesi.

105 Tarif edilen vird âdabı Mevlânâ Halid’in [kuddise sırruhû] belirlediği usul üzeredir. Daha sonraki dönemlerde bu koldan gelen müridler vird edebi ile ilgili farklı icthadlarda bulunmuşlardır.

tındaki ruh¹⁰⁶ makamında zikre geçer. Sonra göğsün solunda bulunan sırra geçer. Sonra göğsün sağında olan hafiye geçer. Sonra göğsün ortasındaki ahfâya geçer.

Bu beş letâif, Allahın “kün” emriyle yarattığı, madde olmayan “emir âlemin”¹⁰⁷ dendir. Allah bu âlemi, madde-den yarattığı “halk âlemi”nin¹⁰⁸ latifeleri ile birleştirmiştir. Maddeden yaratılan “halk âlemi”nin latifeleri, insanın nefsi ve anâsır-ı erbaa¹⁰⁹ denilen dört temel unsurdur. Mürid yukarıda saydığımız makamlardan sonra, dimağ-da bulunan nefiste zikreder. Dört unsur da, nefis mertebesinin kapsamındadır. Bu saydıklarımız zikredilen ter-tip üzerine zikrin mahalli olan yerlerdir. Zikir nefis latifesinde kemal bulduğunda “sultanü’z-zikir” denilen zikrin en yüce mertebesi meydana gelir ki bu, zikrin insanın bedeninin tamamını kapsamasıdır. Zikrin sonunda göz-lerini açmadan az bir miktar vukûf-i kalbî¹¹⁰ ile gelecek olan manevi hediyeleri bekler. Şayet zikir esnasında bir gaybet hali vâki olursa onu kesmeye çalışmamalıdır.¹¹¹

106 Bazı tasavvuf büyükleri ruhun yerini; sağ memenin parmaklar kapalı olduğu halde dört parmak altındadır, diye tarif etmişlerdir.

107 Âlem-i emr: Sebebe bağlı olmaksızın Hak tarafından vücûd bulan âlem. Melekût âlemi bu âlem dendir. Halk âlemi ile arasındaki fark, emir âleminin bir anda var olmasıdır.

108 Âlem-i halk: Sebebe bağlı olarak vücuda gelen âlem. Şehadet âlemi bu gruba girer.

109 Anâsır-ı erbaa: Eskiden, maddi âlemin esasını teşkil ettiğine inanılan ve basit cisim olarak kabul edilen dört unsur: Su, hava, ateş, toprak.

110 Vukûf-i kalbî: Kalbin Allah’tan gayri her şeyden sıyrılıp Allah tefekküründe sürekliliği koruyarak O’nun üzerine yoğunlaşması. Sadece Allah’ı düşünme.

111 Tarif edilen letâif zikri Mevlânâ Halid’in [kuddise sirrühü] belirlediği usul üzeredir. Daha sonraki dönemlerde bu koldan gelen müşşidler letâif zikriyle ilgili farklı icthadlarda bulunmuşlardır.

C) Nefiy ve İsbat Zikri

İkinci zikir ise gizli kalbî zikirdir. Bu, “lâ ilâhe illallah” kelime-i tevhidiyle nefiy ve isbat şeklinde olur. Bu da Nakşibendî sâdâtından rivayet edilerek gelen bir zikir çeşididir. Bu zikir, anlatılan latifelerden sonra müride telkin edilir. Bu zikrin edepleri, birincisinde olduğu gibi dili damağın üst kısmına, dişleri dişlere, dudağı dudağa yapıştırmaktır. Fakat nefiy ve isbat zikrinde, nefes göbük altında hapsedilerek kelime-i tevhidin “lâ” harfinin göbükten dimağın sonuna kadar uzanmış olduğu hayal edilir. “İlâhe” kelimesinin, dimağdan sağ omuza ulaştığı, “illallah” kelimesinin ise sağ omuzdan, sol kaburga kemiklerinin en küçüğünün altında bulunan “kalb-i sanavberî”ye¹¹² ulaştığı hayal edilir. “İllallah” lafzını öyle bir söylemelidir ki bu söz kalbinin derinliklerine insin ve o sözün harareti bütün bedenine etki etsin. “La ilâhe” lafzıyla sonradan olan her şeyin varlığını nefyetmeli ve onlara yok gözüyle bakmalı. “İllallah” kelimesi ile de sadece Allah’ın bâkî kalacağını ve O’nun zatını ispat eder. Böylece kelime-i tevhid bütün letâif yerlerini kuşatır. Kelime-i tevhidin sonunda kalbiyle Muhammedün Resûlullah diyerek, bununla Peygamber Efendimiz’e [sallallahu aleyhi vesellem] uyacağını kayıt altına almayı kasteder. Nefesinin yettiği kadar nefiy ve isbattan ibaret olan kelime-i tevhidi tekrar eder ve nefesinin bittiği yerde nefesini ağızından bırakır. Aynı şekilde her nefesi bırakmadan önce kalbiyle,

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ مَقْصُوْدِيْ وَرِضَاكَ مَطْلُوْبِيْ

112 Kalb-i sanavberî: Göbükten üç parmak yukarıdadır, burada zikir o kadar ilerler ki insan, vücudundaki her damar, her kıl dibinde zikri işitir. Tepeden tırnağa kadar bütün vücut zikreder. Taşların, dağların zikrini işitir.

“Alahım, benim maksudum sensin, istediğim de senin rızandır” der. Biraz bekledikten sonra bir diğer nefesi hapseder ve iki nefes arasını gafletle geçirmemeye riayet ederek, devamlılığına bir hâlel gelmesin diye olduğu hal üzere tahayyüle devam eder. Nefesini tutarak kelime-i tevhidi yirmi bir defa söyleyecek duruma geldiğinde, artık sâdât-ı Nakşibendî'nin yanında bilinen zühûl¹¹³ nisbetleri kendisinde zâhir olur. Şayet edeplere uymamaktan dolayı bu husus zâhir olmazsa o zaman zikri baştan almalı ve edebine uygun yapmalıdır.¹¹⁴

Dördüncü Yol: Teveccüh ve Murakabe

Bu da Allah isminin, istiğrak yolu üzere daima kalpte bulunmasıdır. Öyle ki mürid hangi halde olursa olsun, kalbi Allah'tan ayrılmaz. Bildiklerinin yok olması derecesine ulaştığında, kendisi için nefiy ve isbattan daha yüce olan murakabe, teveccüh ve fenâ başlangıcı hâsıl olur. Bu hal cezbeyle daha yakındır. Murakabe ve teveccühe devam etmekle de velâyet makamı hâsıl olur. Öyle ki bu mertebe ile “mülk” ve “melekût” âlemine tasarruf etme ve düşüncelere muttali olma durumu meydana gelir. Murakabeye devam etmekle, sûfilerin ıstılahında “cem”¹¹⁵ ve “kabul” makamından ibaret olan “cemiyet-i hâtır”¹¹⁶ ve “kabulü'l-kulûb” halinin devamlılığı meydana gelir.

113 Zühûl: Dalmak, dalgınlık, kendini unutmak, kendinden geçmek.

114 Tarif edilen nefiy ve isbat zikri Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] belirlediği usul üzeredir. Daha sonraki dönemlerde bu koldan gelen müridler nefiy ve isbat zikriyle ilgili farklı ichtihadlarda bulunmuşlardır.

115 Cem': Hakk'ı halksız temaşa etme, halkı değil yalnızca Hakk'ı seyretme, bütün eşya ve varlıkların Allah sayesinde mevcut olduklarını görme, her şeyi Allah'tan görme

116 Cemiyet-i hâtır: Gönlün kaygılı ve perişan olmaması, tam tersine huzurlu olması, Allah'a yöneliş durumunda bulunması.

Cüneyd-i Bağdâdî [kuddise sirruhû] şöyle demiştir: “Benim murakabe yolundaki üstadım kedidir. Bir gün yolda giderken, fare yuvasını gözetleyen bir kedi gördüm. Bütün nazarını yuvaya dikmiş, ne bir organı ne de bir tüyü hareket ediyordu. Sanki bir ölü gibiydi. Onun bu murakabesinden ve teveccühünden dolayı bende bir hayret hâsıl oldu. Bunun üzerine şöyle bir nida işittim: ‘Ey maksudunu aramada gayreti kediden daha düşük olan kimse! Maksudunu talep hususunda bir kediden daha düşük olma.’ Bunun üzerine kendime geldim ve murakabe yoluna sarıldım. Bunun neticesinde benim için birçok makam hâsıl oldu.”

Bu saydığımız dört yoldan her biri Allah’a ulaşmada müstakil birer yoldurlar.

Gizli Zikir

Bilmelisin ki gizli zikir, Kur’an ve Sünnet’te vârid olmuştur. Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyruluyor:

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ
مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

“Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam Rabb’ini an. Gafillerden olma” (A’râf 7/205).

Diğer bir ayet-i kerimede de şöyle buyrulmuştur:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً

“Rabb’inize yalvara yakara ve gizlice dua edin” (A’râf 7/55).

Yine Buhârî ve diğer hadis âlimlerinin rivayet ettiği hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesel-lem] şöyle buyurmuştur:

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي
فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأٍ
ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ

“Ben kuluma, hakkımda yaptığı zannına göre muamele ederim. O beni zikrettiğinde ben onunla beraberim. Eğer beni nefsinde zikrederse ben de onu nefsimde zikrederim. Şayet, beni bir toplulukta zikrederse, bene onu daha hayırlı bir cemaat içerisinde zikrederim.” ¹¹⁷

Yine Câmiu's-Sagîr adlı eserde geçen bir hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ وَخَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي

“Zikrin en hayırlısı gizli olanı, rızkın en hayırlısı da ihtiyacı karşılayacak kadar olanıdır.” ¹¹⁸

İmam Nevevî [kuddise sirruhû] *Ezkâr* isimli eserinde şöyle demiştir:

“Zikir hem kalp hem de dil ile olur. En faziletlisi ise her ikisi ile beraber olanıdır. Eğer sadece biriyle yetinilecek ise kalp ile olanı daha faziletlidir.”

¹¹⁷ Buhârî, Tevhid, 15; Müslim, Zikir, 1; Tirmizî, Daavât, 132; İbn Mâce, Edeb, 58; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/413; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 1135.

¹¹⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/172; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 10369; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 809; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 1771; Süyûtî, *Câmiu's-Sagîr*, nr. 4009.

Müridlerin Birbirlerine Karşı Edepleri

Müridin, mürşidine karşı edepi olduğu gibi tarikat-taki kardeşlerine karşı da birtakım edepi vardır.

Mürid kardeşinin ayıplarına bakmamalı, elinden geldiği kadar kardeşlerine infak etmeye çalışmalıdır. Cuma gecesi, Kadir gecesi ve seher vakti gibi ibadet vakitlerine karşı kardeşlerini uyanık tutmalı, onlardan önce uykudan kalkıp daha fazla ibadet yapsa da nefsinin onlardan daha faziletli görmemelidir. Aksine onların uykularının, kendi ibadetinden daha halis olduğuna inanmalıdır. Çünkü uykuda olan kimse için bir sorumluluk yoktur. Kardeşlerinden biri hastalandığında, o kişinin ailesi veya akrabası yoksa ona hizmet etmekten geri durmamalıdır. Onların hepsine hüsnüzan beslemeli ve her gece ibadete kalktığında hepsine mağfiretle dua etmelidir. Kardeşlerine hizmeti ve onların ihtiyacını gidermeyi bütün nâfile ibadetlerin önüne almalıdır. Kardeşlerine edebi teşvik etmeli, bir özür olmadıkça asla tek başına yemek yememelidir.

Tarihî Seyir İçinde

Nakşibendî Tarikatına Verilen İsimler

Bilinmesi gereken şeylerden biri de Nakşibendî tarikatının isminin asırlar boyu değişerek gelmiş olmasıdır. Bu yüce tarikat Hz. Ebû Bekir'den [radiyallahu anh], Şeyh Bayezid-i Bistâmî'ye [kuddise sirruhû] kadar "Siddîkiyye" olarak anılıyordu. Bayezid-i Bistâmî'den Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'ye¹¹⁹ kadar "Tayfûriyye" diye adlandırılmıştır.

119 **Abdülhâlik-ı Gucdüvânî:** Hâcegân büyüklerinin önderi ve bu silsile-nin baş halkasıdır. Buhara'ya yaklaşık 30 km. uzaklıktaki Gucdüvân köyünde doğmuştur. Hızır aleyhisselâm onun terbiyesini üstlenmiş ve kendisine gizli zikri tâlim etmiştir. Daha sonra Gavs-ı Âzam Yusuf Hemâdânî'ye intisap etmesini emretti. Onun dördüncü ve son halifesi olmuştur. Abdülhâlik-ı Gucdüvânî 575 (1179) senesinde vefat etti.

Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'den Şah-ı Nakşibend hazretlerine kadar "Hacegâniyye" diye isimlendirilmiştir. Şah-ı Nakşibend'den Ubeydullah Ahrâr'a [kuddise sırruhû] kadar "Nakşibendiyye" diye isimlendirilmiştir (Allah onlardan razı olsun).

Nakşinin manası, mürşidin, hakiki kemal sûretini müridin kalbine bağlaması ve onu orada nakşetmesidir. Şah-ı Nakşibend'e [kuddise sırruhû] kadar olan şeyhlerin zikri münferit olarak yapıldığında gizli, toplu olarak yapıldığında hem gizli hem de âşikâre yapılıyordu. Şah-ı Nakşibend hazretleri, Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'den [kuddise sırruhû] gelen ruhanî bir işaretle müridlerine gizli zikri emretmiştir.

Ubeydullah Ahrâr'dan İmâm-ı Rabbânî¹²⁰ hazretlerine kadar "Nakşibendiyye-i Ahrâriyye" diye isimlendirilmiştir. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinden, Habîbullah Seyyid Mazhar Cân-ı Cânân¹²¹ hazretlerine kadar "Müceddidiyye" diye isimlendirilmiştir. Cân-ı Cânân hazretlerinden Mevlânâ Halid'e [kuddise sırruhû] kadar, "Müceddidiyye" ve "Mazhariyye" diye isimlendirilmiştir. Mevlânâ Halid'in asrında ise "Hâlidîyye" ismi bu tarikat için istilâh olmuştur (Allah onlardan razı olsun).

120 **İmâm-ı Rabbânî:** Asıl adı Ahmed b. Abdülâhad el-Fârûkî'dir. İmâm-ı Rabânî ve "müceddid-i elfi's-sânî" lakapları ile meşhur olmuştur. Nakşibendî tarikatının silsilesinin yirmi üçüncü halkasını oluşturmaktadır. 971 (1564) yılında Hindistan'da Delhi ile Lahor arasındaki Serhend denilen yerde doğdu. Babasının vefatından sonra hac vesilesiyle memleketinden ayrılmış ve hac dönüşü Delhi'ye geldiğinde Nakşibendî büyüklerinden Muhammed Bâki-Billâh'a intisap etmiştir. 1034 (1624) yılında altmış üç yaşında Serhend'de vefat etmiştir.

121 **Mazhar Cân-ı Cânân:** Nakşibendiyye'nin Müceddidiyye silsilesinin yayılmasında önemli rol oynayan Hindistanlı mutasavvıf. Silsile-i aliyenin yirmi yedinci halkasıdır. Tam adı, Şemseddin Habîbullah Mirzâ Mazhar Cân-ı Cânân b. Mirzâ Cân b. Abdüssübhan Dihlevî'dir. 1110 (1699) senesinde Kâlâbâğ adlı bir kasabada doğmuştur. Nakşibendî-Müceddidî şeyhi Nur Muhammed Bedâûnî'ye intisap etmiştir. 1195 (1781) senesinde bir cuma günü Delhi'de şehid edilmiştir.

Bilmelisin ki şu ana kadar delil getirdiğimiz âyetleri, hadisleri, dört mezhepten müctehid imamların sözlerini, bu tarikattaki kâmil velilerin sözlerini ve diğer Sünnî tarikat ehlinin sözlerini işittikten sonra; bu tarikatı inkâr etmek, Kur'an'ı ve Sünnet'i inkâra, aynı zamanda fakihlerin, büyük âlimlerin ve evliyanın sözünü inkâr etmeye götürür. Bu tarikat ehlinden birini veya diğer tarikat ehlinden bir veliyi ve sûfileri inkâr etmek, onlara karşı duyulan nefretten ileri gelmektedir. Onları inkâr edenin kötü âkıbetinden korkulur. Kötü âkıbetten Allah'a sığınınız. Nitekim Allah'ın velilerine eziyet edenler hakkında tehdit vârid olmuştur.

Velileri ve Bazı Hallerini İnkâr Etmek

Ârif-i billâh Şeyh Abdülvehhab Şa'rânî [kuddise sirruhû] *el-Ecvibetü'l-Marziyye ani'l-Fukahâ ve's-Sûfiyye* adlı eserinde şöyle demiştir: “Şeyhimiz Zakeriyya el-Ensârî [kuddise sirruhû] şöyle derdi: Yaşadığınız beldede, Allah'ın velâyetle meşhur kılmış olduğu bir zatı inkâr etmekten sakınınız. Çünkü Allah'ın bir zatı veli olarak meşhur etmesinde elbette bir hikmet vardır. Allah'ın bana vermiş olduğu nimetlerden biridir ki ben küçüklüğümden beri sûflilerden hiçbirini inkâr etmemişimdir. Onlardan benim bilmediğim bir hal zuhur etse bu, Allah'ın beni muttali kılmadığı bir haldir, diye düşünürüm.”

Yine, Allah'ın kendilerine çokça dünya malı verdiği şeyhleri de inkârdan kaçınmalıdır. Çünkü bu onların velilik derecesi için bir engel değildir. Nitekim Ubeydullah Ahrâr hazretlerinin de [kuddise sirruhû] sayılamayacak kadar çok malı vardı. Ali el-Kârî'nin [kuddise sirruhû], *Şerhu Hısnu'l-Hasîn* adlı eserinde ele aldığı hadisin şerhinde

zikrettiği sözler bunu tasdik etmektedir. Hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

لَيَذْكُرَنَّ اللَّهُ أَقْوَامًا فِي الدُّنْيَا عَلَى الْفُرْشِ
الْمُمَهَّدَةِ يَدْخُلُهُمْ جَنَّاتُ الْعُلَى

“Dünyada birtakım insanlar, Allah’ı süslü yataklar üzerinde zikredecekler. Allah da onları yüce cennetlerine koyacaktır.” ¹²²

Ali el-Kârî [kuddise sirruhû] bu hadis-i şerifin şerhinde şöyle buyurmuştur: “Bu hadiste, meliklerin, emirlerin ve dünya ehlinde onların konumunda olan kimselerin refahları, kendilerini Allah’ın zikrinden alıkoymadıkça bu konuda ecir alacakları, sevap kazanacakları ve Allah’ın rahmetiyle yüce cennetlere gireceklerine dair bir işaret vardır. Yine bu hadiste Nakşibendiyye, Şâzeliyye ve Bekriyye gibi bazı sûfî sâdâtlarının yoluna işaret vardır.”

Buradaki ima yönü şudur: Nakşibendî tarikatının, özellikle de Hâliyye kolunun mürşid ve müridleri, Allah’ın kendilerine nimet olarak verdiği mubah ve temiz elbiselerden giyerler. Allah’ın üzerlerindeki nimetleri görülsün diye kendilerine rızık olarak verdiği temiz şeylerden yerler. Onlarda şeyhlik ve müridlik alameti görülmez. Onlar riyadan korktukları için dünya ehli gibi görünürler. Onların kalpleri, ancak Allah’ın zikriyle meşguldür. Ayakta, oturarak ve yanları üzerine yatarken (her halde) Allah’ı zikrederler. Nitekim şeyhimiz ve büyük halifeleri de bu hal üzere olmuşlardır.

Reşehât-ı Aynü’l-Hayât adlı Farsça eserde şöyle zikredilmiştir: Nakşibendî tarikatının önderi, Şah-ı Nakşibend

¹²² Ebû Ya’lâ, *Müşned*, nr. 1391; İbn Hibbân, *Sahîh*, nr. 398; Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl*, nr. 11244; Süyûtî, *Câmiu’s-Sagîr*, nr. 7560.

[kuddise sirruhû] halifelerinden Alâeddin Gucdüvânî'ye¹²³ [kuddise sirruhû], "Güzel yemek ye ve güzel şeylerle iştigal et" buyurmuştur.

Aynı şekilde, tarikat erbabında görülen vecd¹²⁴, saak¹²⁵ ve igma (şuurunu kaybetmek, bayılma) gibi halleri inkârdan da kaçınılmalıdır. Çünkü âyetler, hadisler ile bazı sahabe ve tâbiînin durumları bu gibi hallerin doğruluğuna delalet eder. Nitekim âyet-i kerimelerde şöyle buyrulmuştur:

وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا

"Musa (ilâhî tecelli karşısında) düşüp bayıldı" (A'râf 7/143).

لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا
مُتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ

"Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek parça parça olmuş görürdün" (Haşr 59/21).

تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ
جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ

123 **Alâeddin Gucdüvânî:** İsmi Alâeddin, nisbesi Gucdüvânî'dir. Buhara'nın Gucdüvân köyünde doğmuştur. Doğum ve vefat tarihi tam olarak bilinmemektedir. Şah-ı Nakşibend hazretlerinin sohbetiyle şereflenmiş, onun vefatından sonra da Hâce Muhammed Pârsâ'nın sohbetlerine devam etmiştir.

124 Vecd: Kulun herhangi bir kastı ve çabası olmadan, onun kalbine tesadüf eden şey (ilham, his, feyiz, vârid).

125 Saak: Sâlik manevî makamları katederken, rabbânî nurları müşahade etmekten dolayı kendinden geçer, buna saak denir.

"Rab'lerinden korkanların, bu kitabın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar" (Zümer 39/23).

Hadiste ise şöyle buyrulmuştur:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ

"Allahım, huşû ve ürperti duymayan kalpten sana sığınırım." ¹²⁶

Sahâbe-i kirâmın ahvali ise Ârif-i billâh Şeyh Abdülvehhâb Şa'rânî'nin [kuddise sirruhû] *Tenbîhü'l-Muğterrîn* adlı eserinde anlatıldığı gibidir. Bu kitapta geçtiğine göre, "Bir gün Hz. Ömer [radiyallahu anh] Tekvîr sûresini okurken,

وَإِذَا الصُّحُفُ تُسْرَتْ

'(Amellerin yazılı olduğu) defterler açıldığında' (Tekvîr 81/10) âyet-i kerimesine geldiğinde, kendini kaybederek yere düşmüş, bir süre kendini yerlere vurmuştur.

Yine bir gün Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem],

اِنَّ لَدَيْنَا اَنْكَالًا وَجَحِيْمًا

وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا اَلِيْمًا

'Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap vardır" (Müzzemmil 73/12-13) âyetini okuduğunda arkalarında bulunan Humrân b. A'yen [radiyallahu anh] bunu işitmiş ve orada düşüp vefat etmiştir."

126 Müslim, Zikir, 18; Tirmizî, Daavât, 69; Nesâî, İstiâze, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/167; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 3631.

Yine Meymûn b. Mihrân¹²⁷ [radiyallahu anh] şöyle derdi:

“Selman-ı Fârisî [radiyallahu anh] Kur'an okuyan bir zattan,

وَأَنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

'Muhakkak cehennem, onların hepsine vaat olunan yerdir' (Hicr 15/43) âyetini işittiğinde bir çığlık atmış, başını iki eli arasına almış ve o vaziyette üç gün nerede olduğunu bilmeden dolaşmıştır.”

Mürşide Tam Teslimiyet

Aynı şekilde mürşid, şeref ve ilim sahibi bir müridi, dünya haysiyetini kıracak zor bir şeyle mükellef kılса bile mürid buna da itiraz etmekten kaçınmalıdır. Nitekim Urve b. Zübeyr [radiyallahu anh] şöyle demiştir:

“Hz. Ömer'i [radiyallahu anh] boynunda bir su kırbaşıyla görüp, 'Ey müminlerin emîri, bu size layık değildir' dediğimde,

'Bugün huzuruma, beni dinleyen ve bana itaat eden elçiler geldiğinde nefsime bir büyüklenme geldi. Ben de bu kibri kırmak istedim" dedi ve elindeki su kırbaşıyla ensardan ihtiyar bir kadının evine giderek su kabını onun kabına boşalttı.”

Bu kadar açıklama, kulak verip şahit olan, kalbinde katılık ve inat bulunmayan kimseler için yeterlidir. Allah doğruya ulaştırandır. Dilediğine fazlıyla muamele eder.

127 **Meymûn b. Mihrân:** Tâbiîn âlimi ve kadı. Tam adı, Ebû Eyyûb Meymûn b. Mihrân el-Cezerî er-Rakkî'dir. 40 (660-61) yılında doğdu. Meymûn b. Mihrân aralarında Ebû Hüreyre, Hz. Âişe, İbn Abbas ve İbn Ömer'in de bulunduğu sahabilerden genellikle ibadet ve ahlâka dair hadisler rivayet etmiştir. 117 (735) senesinde Rakka'da vefat etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm şeyhimiz, âriflerin kutbu, din ve milletin dayanağı, hakikat ve yakînin burhanı, Allah’a ulaşanların hücceti, sûrî (maddi) ve manevi kerametleri kendisinde toplayan, kudsî nefesler sahibi, bekâ, sekr, sahv menzillerine ve fenâ derecelerine yükselen, sâliklerin terbiyecisi, nâsiklerin¹²⁸ mürşidi, ilimde deniz gibi olan, lafız ve mana âlimi, İslâm’ın hücceti, büyük âlimlerin önderi, zülcenaheyn (iki kanatlı), çokça rûkû ve secde yapan Hazret-i Diyâüddin Mevlânâ Halid el-Osmanî en-Nakşibendî el-İrakî eş-Şehrezûrî’nin [kuddise sirruhû] halleri hakkındadır. Allah Teâlâ onun yüce nefeslerinin bereketlerini üzerimize saçsın.

128 Nâsik: Münzevi, dünyadan elini eteğini çekmiş; zâhid, dindar, dinin emirlerini/yasaklarını gözetin.

Mevlânâ Halid'in Nesebi ve Yetiřmesi

şeyhimiz Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], selâm yurdu olan Bağdat'ın, şehrezûr kasabasının ahalisinden Ahmed b. Hüseyin'in [kuddise sirruhû] oğludur. O da şeşengoşt (altıparmaklı) lakabıyla meşhur kâmil veli Pîr Mîkâil'in [kuddise sirruhû] neslindendir. Altıparmaklı yaratıldığı için bu lakapla meşhur olmuştur. Pîr Mîkâil de [kuddise sirruhû], Zinnûreyn lakabıyla meşhur, ihsan, fazilet ve hayâ kaynağı, üçüncü halife Osman b. Affân el-Kureşî'nin [radiyallahu anh] zürriyetindendir. Annesi ise Hz. Ali'nin [radiyallahu anh] neslinden olup, nesebi kâmil veli Pîr Hızır Fâtîmî hazretlerine [kuddise sirruhû] ulaşır.

Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû], fıkıh, hadis, tefsir, tasavvuf, akaid, sarf¹²⁹, nahiv¹³⁰, meânî¹³¹, beyân¹³², bedî¹³³, vaz¹³⁴, münakaşa âdabı, aruz¹³⁵, kafiye¹³⁶, muhâdarât¹³⁷, edebiyat, lugat (sözlük bilimi),

129 Sarf: Kelime bilgisi; kelimelerde meydana gelen deęiřikliklerden ve birbirlerinden türemelerinden bahseden ilim.

130 Nahiv: Cümle bilgisi; kelimelerin cümle içinde fiil, fâil (özne), mef'ûl (nesne, tümleç) olma gibi durumlarından ve buna göre sonlarının aldıkları i'râbdan (harekelerden) bahseden ilim.

131 Meânî: Sözün yerinde kullanılmasından, hale, duruma göre uğrayacağı değişikliklerden bahseden ilim.

132 Beyân: Düzgün ve yerinde söz söyleme yolunu öğreten belâgat ilminin teşbih (benzetme), mecaz, kinaye gibi konularını anlatan ilim.

133 Bedî: Lafız (söz) ve mana ile ilgili bazı sanatlar ile sözün süslenmesini öğreten ilim.

134 Vaz: Lafızları, "varlıklara isim verme" anlamına gelen ve "varlıkları verilen isimler yoluyla birbirinden temyiz ve değişik hükümlere konu etme" amacını güden vaz' olgusu açısından ele alan ilme denir.

135 Aruz: Arapça bir kelimedir ve "çadırın ortasına dikilen direk" anlamına gelir. Bir edebiyat terimi olarak "hecelerin uzunluk ve kısalıkları temeline dayanan nazım ölçüsü" demektir.

136 Kafiye: Mısraların bittiği yerlerde birbirinden farklı ve aynı olmayan kelimelerde meydana gelen benzerliğe kafiye denmektedir.

137 Muhâdarât: Unutulmayan, yeri ve zamanı geldikçe tekrarlanan edebî, tarihî hikâyeler, latifeler veya ilimle, fenle ilgili bilgiler.

usul¹³⁸, mantık¹³⁹, hikmet¹⁴⁰, hendese (geometri), hesap¹⁴¹, heyet (astronomi) vb. aklî ve naklî ilimleri tahsil ederek yetiştirmiştir. Bütün ilimleri tahsil etmiş, lafız ve mana cihetiyle onlardaki her şeyi kavramıştır. Şeyhlerine mutabakat için, Fîyrûzâbâdî'nin *Kâmus* adlı eserini ezberlemiştir. Bağdat'ta bulunan asrının âlim ve şeyhlerini, Irak âlimlerinin tamamını, hatta dünyanın dört bir tarafındaki bütün âlimleri geçmiştir. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], ilimlerin sırlarını tahkik hususunda, Allah'ın âyetlerinden bir delil idi. Çocukluğundan beri zühdü ve takvasıyla beraber, bütün âlimler ve şeyhleri onun üstünlüğünü ve faziletini ikrar etmişlerdir.

Mevlânâ Halid'in Hocaları

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Irak âlimlerinin birçoğunun yanında okumuştur. Bunlardan biri lafız ve mana âlimi Muhammed b. Âdem el-Kürdî el-Bâlikî'dir. O da büyük âlim Abdullah Bayezid'den ilim tahsil etmiştir. O da Şerif Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî el-Bağdâdî'den (kuddise sirruhüm) ilim almıştır.

İlim tahsil ettiği hocalarından biri de kâmil veli Salih el-Kürdî et-Tirmârî'dir. [kuddise sirruhû]. O da büyük âlim Şerif Salih el-Hayderî'den almıştır. O da babası büyük âlim Şerif İsmail el-Hayderî ve amcası Seyid Sıbgatullah el-Hayderî'den [kuddise sirruhüm] ilim almıştır.

138 Usul: Bir ilmin asıl konusundan önce öğrenilmesi gereken başlangıç bilgileri.

139 Mantık: Felsefenin, doğru düşünmenin usul ve kurallarından bahseden kolu.

140 Hikmet: Allah'ın kulun kalbine eşyanın hakikati hakkında koyduğu, akılla elde edilemeyen kalbî ilim, eşyanın hakikatini olduğu gibi bilme.

141 Hesap: Sayılara ait kural ve işlemlerden bahseden ilim.

Yine ilim aldığı hocalardan biri, faziletli âlim Abdürrahim el-Kürdî ez-Ziyâretî'dir. O, kâmil veli Mustafa Ziyaretî'den [kuddise sirruhû], o da büyük âlim Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî'den [kuddise sirruhüm] ilim almıştır.

Yine Seyyid Abdürrahim Berzencî ile onun kardeşi Seyyid Abdülkerim Berzencî ve Şeyh Abdullah el-Hırpanî de ilim aldığı hocalarındandır. Bu üçünün ilim senedi büyük âlim Seyyid Muhammed b. Hızır el-Hayderî'ye [kuddise sirruhüm] ulaşır. Daha bunlar gibi birçok büyük âlimden ders almıştır.

Mevlânâ Halid'in İlimdeki Üstünlüğü

Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû] 1190 (1776) yılında Şehrezûr şehrinin Karadağ kasabasında dünyaya gelmiştir. Zühd, takva ve iffet sahibi olarak yetişmiş, doğrulukta parmakla gösterilen biri olmuştur. Daha sonra zikri geçen şeyhlerin ve başkalarının yanında ilim tahsil etmiş ve o ilimlerde en yüksek mertebeye ulaşmıştır. Arapça, Farsça düzyazı ve şiirde çok kabiliyetli olup belâgatta en büyük âlimlerden olmuştur. Bağdat'ta, büyük âlim Adudiddin hazretlerinin [rahmetullahi aleyh] usul ilmine dair kaleme aldığı, *Şerhu Muhtasarü'l-Müntehâ* adlı eserini okumuştur.

Medreselerden hangisinde bulunursa bulunsun, en bilgili, en takvalı, en faziletli ve en zeki olan Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] olurdu. Tahkik ve tedkik sahasında diğerlerini geride bırakırdı. Şu kitapları çok iyi bilirdi.

Beyzâvî Tefsiri,

İbn Hacer el-Mekkî'nin *Tuhfetü'l-Muhtâc,*

Şemseddin Mahmud el-İsfahânî'nin *Şerhu't-Tecrîd,*

Seyyid Şerif Cürcânî'nin, *Şerhu'l-Mevâkif*,
 Sadeddin Teftazânî'nin *Şerhu'l-Makâsıd*,
 Kutbüddin Muhammed er-Râzî et-Tahtânî'nin, *Şerhu*
Metâlii'l-Envâr,

“Seyyidü's-Sened” unvanıyla meşhur, Seyyid Şerif
 Cürcânî'nin, *Hâşiye alâ Şerhi Metâlii'l-Envâr*,

Muhakkık Siyalkûtî'nin, *Hâşiye alâ Şerhi'l-Akaidi'n-*
Nesefiyye li-Sa'd et-Teftazânî,

Seyyid Şerif Cürcânî'nin, *Hâşiye alâ Şerh-i Muhtasari'l-*
Müntehâ,

Büyük âlim Ahmed b. Haydar el-Hayderî'nin *Muhâ-*
kemât'ı ki, bu eser, Celâleddin ed-Devvânî'nin, Adu-
 düddin el-Îcî'nin *el-Akaidü'l-Adudiyye* adlı eseri üzerine
 yaptığı *Şerhu Akaidi'l-Adudiyye* hakkındadır.

İbn Sînâ'nın *el-İşârât ve't-Tenbîhât* adlı eserine yapı-
 lan şerhler,

Nasîrüddin-i Tûsî'nin *et-Tezkire fî İlmi'l-Hey'e* adlı
 eseri üzerine yapılan şerhlerden ve bunlara benzer ki-
 taplardan ince ve kapalı bir konuda soru sorulsa, tahkik
 ve tetkikte akılları hayrete düşürecek şekilde hiç düşün-
 meden cevap verirdi. Böylece hârikulâde ledünnî ilmi
 her bir tarafa yayıldı. O, bütün medreselerde hoca konu-
 mundaydı. Hatta Süleymaniye mutasarrıfı Abdurrahman
 Paşa, Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] medreselerden bi-
 rinde müderrislik ve önemli vazifeler vermek istemiş fa-
 kat o, dünyalık ve geçici şeylerden uzak durduğu için,
 “Ben bu makamın ehli değilim” diyerek bu teklifi kabul
 etmemiştir.

Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû], 1213 (1798) yı-
 lında, Süleymaniye'de ortaya çıkan taun hastalığında, ho-

cası Şeyh Seyyid Abdülkerim Berzencî'nin [kuddise sirruhû] vefat etmesi üzerine, onun medresesinde müderrisliği üstlenmiş, aklî ve naklî ilimlerin çeşitli dallarında ders vermiştir. Her taraftan büyük âlimler istifade etmek için ona yönelmişler, bununla beraber o, ibadetlerle Allah'a yönelerek, dünya ve dünya ehlinde yüz çevirmiştir. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ihtiyacını Allah'tan başkasına arzetmez, dünya ehlinde veya yöneticilerden birine gidip gelmezdi. Havas ve avam arasında sözü geçerliydi. Taati, kanaati ve sabrıyla, büyük âlimler tarafından gıpta edilmiş ve insanların sevgilisi olmuştu. Bununla beraber kendisinde cezbe, sürekli ağlama, fikir ve kalp dağınıklığı ve bazı haller de görülürdü. Bu durumlarda kendisinde meydana gelen cezbe ruhanî bir cezbe idi.

Hac Yolculuğu

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] 1220 (1805) yılında Beytullah'ı ve mahlûkatın en hayırlısı, nebîlerin sonuncusu Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] razasını ziyarete niyet etmiş, Musul'dan yola çıkıp Şam'a vardığında, hadis âlimi Muhammed Kuzberî [kuddise sirruhû] ile görüşmüştür. Muhammed Kuzberî ile Şam'ın diğer büyük âlimleri Mevlânâ Halid'e hürmet göstermişler ve büyüklüğünü kabul etmişlerdir. Nefsini kırarak ve tevazu yaparak, Muhammed Kuzberî'den icâzet istemiş, Muhammed Kuzberî de kendisine hadis icâzeti vermiştir. Yine Şam'da yaşayan, Şeyh Mustafa el-Kürdî el-Kadirî [kuddise sirruhû] ile bir araya gelmiş, kendisinden hadis ve Kadiriyye tarikatı icâzeti almıştır.

Sonra Şam'dan ayrılarak Medine-i Münevvere'ye ulaşmış ve Resûlullah'ı [sallallahu aleyhi vesellem] eşsiz dere-

cede güzel Farsça kasidelerle methetmiştir. Hac müddetince orada kalmış, orada kaldığı müddet zarfında teberrüken istifade edebileceği salih zatlar aramıştır. Yemen ehlinden istikamet ve riyâzet ehli salih bir zatla karşılaşmış, cahil bir kimsenin âlimden nasihat istemesi gibi ondan nasihat istemiş, Yemenli âlim de kendisine şöyle nasihat etmiştir: “Allah’ın kıymet ve şerefini artırdığı Mekke’ye girdiğinde, şeriatın zâhirine muhalif bir şey görürsen hemen karşı çıkma.”

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] diyor ki: Mekkeye girdiğimde, içimde o âlimin nasihatine uymak konusunda bir samimiyet vardı. Cuma günü erkenden kalkıp bir deve kurban etmiş gibi sevap alayım,¹⁴² diye Mescid-i Harâm’a gittim, Kâbe-i Muazzama’ya dönerek *Delâilü'l-Hayrât* okumaya koyuldum. O esnada siyah sakallı, avam görünümlü birini gördüm. Yüzü bana dönük bir şekilde sırtını şadırvana yaslamıştı. İçimden, “Şu adama bak, Kâbe’ye karşı edepsizlik yapıyor” diye geçirdim. Fakat bunu ona belli etmedim. Bunun üzerine o kimse, bana hitaben, “Ey filan, bilmez misin ki Allah katında mümine edep göstermek, Kâbe’ye hürmetten daha üstündür. O halde neden benim arkamı Kâbe’ye, yüzümü sana dönmeme itiraz ediyorsun? Medine’de sana nasihat eden kişinin sözlerine ve uyarısına kulak vermedin mi?” dedi. Bunun üzerine, onun evliyanın büyüklerinden biri olduğunda şüphem kalmadı ve takındığı tavır ile kendisini halktan gizlediğini anladım. Hemen eline sarılıp kendi-

142 Hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: “Her kim cuma günü gusleder, sonra (ilk saatte cuma namazına) giderse bir deve kurban etmiş gibi; ikinci saatte giderse bir sığır kurban etmiş gibi; üçüncü saatte giderse boynuzlu bir koç kurban etmiş gibi; dördüncü saatte giderse bir tavuk sadaka etmiş gibi; beşinci saatte giderse bir yumurta tasadduk etmiş gibi olur” (Buhârî, Cuma, 31).

sinden af diledim ve beni hak yola irşad etmesini istedim. Bana, “Senin fütuhâtın¹⁴³ bu diyarda olmayacak” diyerek Hint diyarını işaret etti ve, “Sana oradan bir işaret gelecek, fütuhâtın orada gerçekleşecek” buyurdu. Bunun üzerine, Haremeyn’de beni maksuda ulaştıracak birini bulmaktan ümidimi kestim ve hac vazifesini yerine getirdikten sonra Şam’a döndüm.

Irak’a Dönüşü ve Medinede’ki Velinin Söylediği İşareti Beklemesi

Bundan sonra Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] vatani Irak’a dönmüş ve tekrar ders vermeye başlamış, takvası ve güzel halleri her geçen gün artmıştı. Bununla beraber kendisinde görülen hayret, ıstırap ve ağlama hallerinden dolayı, Medine’deki velinin kendisine vaat ettiği işaretin gelmesini gözlüyordu. O bu haldeyken, Abdullah Dihlevî hazretlerinin [kuddise sırruhû] müridlerinden Hintli bir zat Süleymaniye’ye gelmişti. Onu Mevlânâ Halid’e [kuddise sırruhû] gönderen, Abdullah Dihlevî hazretleri idi. Hintli zat ile Mevlânâ Halid günlerce halvete girmiş ve gizli konuşmuşlardır.

Hindistan’a Gidişi ve İsmail-i Kâşî ile Görüşmesi

Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] ders vermeyi ve insanlarla konuşmayı bırakmış, Hintli zatla inzivaya çekilmişti. İnsanlar bu durumdan hayrete düşmüşler ve ilim ehli kimseler, istifadelerine mani olduğu için Hintli zata kızmışlardı. Bunun üzerine Mevlânâ Halid cezbeye kapılıp kitapları, medreseyi ve bunlarla ilgili her şeyi terkederek Hintli zatla beraber Hindistan’a gitmeye niyet etti. Yola

143 Fütuhât: Manevi feyiz yoluyla erişilen Hakk’ın gizli sırları.

çıktıklarında âlimler, talebeleri ve insanlar arkalarından ağlıyor ve kendilerini yoldan çevirmeye çalışıyorlardı. Fakat o hal lisani ile, “Biz başka vadiye, heybemiz başka vadiye” diyordu. Acemistan yolu üzerinden Tahran’a vardıklarında, orada aklî ilimlerle ilgili birçok metin, şerh ve hâşiyeyi ezbere bilen, Şîa müctehidlerinden İsmail-i Kâşî ile görüştüler. İsmail-i Kâşî’nin bütün talebelerinin hazır olduğu bir ortamda, aralarında uzun bir tartışma oldu ve Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ilmiyle İsmail el-Kâşî’yi susturdu. Nitekim Mevlânâ Halid şeyhi Abdullah Dihlevî’yi [kuddise sirruhû] methettiği Arapça kasidesinde bu olaya işaret etmiştir. Mevlânâ Halid İsmail-i Kâşî’yi [kuddise sirruhû] susturduktan sonra, bu defa şaka yollu yanıltıcı sorular sordu. Mevlânâ Halid bazı Şîa tefsirlerinde,

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَّبِعَنَّ لَكَ الَّذِينَ
صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ

“Allah seni affetti. Fakat doğru söyleyenler sana iyice belli olup, sen yalancıları bilinceye kadar onlara niçin izin verdin?” (Tevbe 9/43) âyetinin Hz. Ebû Bekir’i [radiyallahu anh] azarlamak için indirildiği kaydını gördüğünden, Kâşî’ye, “Enbiyanın masumlğu hakkında ne dersin?” diye sordu. Kâşî, “Hepsi günahattan korunmuştur” dedi. Bunun üzerine Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] peki,

“Allah seni affetti. Fakat doğru söyleyenler sana iyice belli olup, sen yalancıları bilinceye kadar onlara niçin izin verdin?” (Tevbe 9/43) âyeti hakkında ne dersin? Halbuki af günah işlemeyi gerektirir, deyince Kâşî, “Bu nebîlere değil, Ebû Bekir’e [radiyallahu anh] olan bir uyarıdır” şeklinde cevap verdi. Bunun üzerine Mevlânâ Halid [kuddise

sırruhû] şöyle dedi: “Öyleyse Allah Ebû Bekir’i [radiyallahu anh] affettiğini haber verdiği halde, siz Şîa topluluğu onu neden affetmiyorsunuz?” Bu cevap üzerine Kâşî kendine geldi ve çok utandı.

Büyüklerin Makamlarını Ziyaret Etmesi

Sonra Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] Tahran’dan yola devam ederek Bistâm¹⁴⁴, Harakân¹⁴⁵, Semnân¹⁴⁶ ve Nîşâbur’a¹⁴⁷ uğrayıp, Bâyezid-i Bistâmî’nin [kuddise sırruhû] makamını ziyaret ederek Farsça bir kaside ile onu methetti. Ardından Tûs kasabasına vararak, İmam Ali Rıza’nın¹⁴⁸ makamını ziyaret etti ve onu da Farsça belîğ bir kaside ile övdü. Bu kasideye Fars şairleri bile boyun eğmiş ve Mevlânâ Halid’in rabbânî mevhibelerinin yüceliğinden istifade etmek istemişlerdir. Mevlânâ Halid daha sonra Câmi¹⁴⁹ şehrinin meşâyihlerinden Şeyh Ahmed-i Nâmekî-i Câmi’nin¹⁵⁰ [kuddise sırruhû] makamını ziyaret etmiş, onu da Farsça bir kaside ile övmüştür.

Bundan sonra Afganistan’ın Herat¹⁵¹ beldesine geldi ve mescidde oranın büyük âlimleriyle görüştü. Bun-

144 Bistâm, İran’ın Semnân ilinde küçük tarihî bir kasaba olup Elbruz dağlarının güneyinde sulak bir ovada bulunmaktadır.

145 İran’da Bistâm’ın kuzeyinde bir köy.

146 İran’ın otuz bir eyaletinden biridir. Eyalet, ülkenin kuzeyinde olup, merkezi Semnân şehridir.

147 İran’ın kuzeydoğusunda bulunan Horasan eyaletinde bir şehir.

148 **İmam Ali Rıza:** On iki imamın sekizincisi. İsmi Ali Rıza, künyesi ise Ebü'l-Hasandır. 148 (765-66) yılında Medine’de dünyaya gelmiştir. 203 (818-19) yılında Tûs’ta şehid edilmiştir.

149 Horasan’ın doğusunda eski şehir.

150 **Ahmed-i Nâmekî:** Horasan’ın büyük velilerinden. İsmi Ahmed b. Ali Nâmekî-i Câmi olup, künyesi Ebü'l-Hasan’dır. 441 (1049) yılında Horasan’ın Nâmek köyünde doğmuştur. Daha sonra Câmi kasabasına yerleştiğinden Nâmekî ve Câmi nisbeleri ile tanınmıştır.

151 Afganistan’ın batısında yer alan tarihî bir şehir.

lardan biri de, kendisinin müridi olan Abdullah Herâtî¹⁵² idi. Burada görüştüğü bütün âlimler onun faziletini ikrar ettiler. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] onların istekleri üzerine, çeşitli ilimlerden, kendilerine müşkil gelen meseleleri onlara açıkladı ve sonra Herat'tan ayrıldılar. Büyük âlimler bir müddet kendisini uğurlayıp, bu büyük zattan ayrıldıklarından dolayı üzüldüler.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] tehlikeli ve تنها yerlerden geçerek Kandehar¹⁵³, Kâbil ve ilim yuvası Peşâver'e¹⁵⁴ ulaştıklarında, aynı şekilde buradaki büyük âlimlerle de bir araya geldiler. Buradaki âlimler, kendisini kelâm ve diğer ilimlerdeki meseleler hakkında imtihan etmek istediler. Mevlânâ Halid onlara akılları hayrete düşürecek cevaplar verince, onun faziletini ve zâhirî ilimdeki üstünlüğünü itiraf ettiler.

Şeyh Abdullah Dihlevî'ye İntisabı

Sonra Lahor bölgesine geçti. Burada Şah Mazhar-ı Cân-ı Cânân hazretlerinin elinde inâbe ve tarikat alarak, Abdullah Dihlevî'nin manevi kardeşi olan Senâullah en-Nakşibendî'nin [kuddise sirruhüm] bulunduğu kasabaya gittiler. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] şöyle anlatıyor: "O kasabada bir gece kaldım. Rüyamda Abdullah Dihlevî'nin [kuddise sirruhû] dişleriyle yanağımdan tutup, beni kendine doğru çektiğini gördüm. Fakat ben gitmiyordum. Sabah olduğunda Şeyh Senâullah ile karşılaştım. Daha kendisine rüyamı anlatmadan bana, 'Kardeşimiz Abdullah

152 **Abdullah Herâtî:** Mevlânâ Halid'in halifelerindendir. Doğum ve vefat tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Şam'da vefat etmiştir.

153 Afganistan'ın ortagüney kesiminde bir vilayet olup, Afganistan'ın üçüncü büyük şehridir.

154 Pakistan'da, kuzeybatı sınır eyaleti'nin merkezi olan şehir. Lahor'un 385 km. Kuzeybatısındadır.

Dihlevî'ye hizmet etme bereketine nail oldun, buna sevin' diyerek fütuhatımın bu zatın yanında olacağına, ahidlerin ve sözlerin onun yanında gerçekleşeceğine işaret ettiler. O zaman anladım ki onun yüce bâtınî himmetleri beni kendisine çekiyor. Şeyhimin, kendine cezbeden kuvvetinden dolayı orada kalmak müyesser olmadı ve bunun üzerine hızlıca oradan ayrılıp tam bir senelik mesafede bulunan, Cihanâbâd diye bilinen Hindistan idarî merkezi Delhi'ye ulaştım. Delhi'ye varmadan kırk merhale önce, şeyhimin nefehatları ve işaretleri bana ulaşmıştı. Şeyh hazretleri ben gelmeden önce ashabından bazı havaslara, benim eşiğine gelmekte olduğumu haber vermişti." Mevlânâ Halid, Cihanâbâd'a vardığı gece, kendi yolculuk hallerini anlattığı ve şeyhinin methiyle sonlandırdığı uzun Arapça kasidesini okumuştur. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] bu kasidede şeyhinden şefkat talep etmekte ve maksadına ulaştığından dolayı Allah'a şükrederek, O'ndan huzura kabulünü istemektedir.

Kasidenin ilk beyti:

كُمِلَتْ مَسَافَةٌ كَغَبَةِ الْأَمَالِ
حَمْدًا لِمَنْ قَدْ مَنَّ بِالْإِكْمَالِ

*"Arzuların kiblesine giden yolun mesafesi sona erdi.
Bu mesafeyi katetmeyi lutfeden Allah'a hamdolsun."*

Kasidenin tamamı Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] Farsça divanında geçmektedir. Bizim maksadımız Mevlânâ Halid'in hallerini beyan etmek olduğu için tamamını burada zikretme gereği duymadık.

Sonra Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Cihanâbâd'a geldiklerinde, ikinci defa yanında sefer için gerekli ne varsa

hepsini hak sahiplerine infak etmiş, bundan sonra Hint meşâyihinin şeyhi, rabbânî ilimlerin ve müceddidî sırların vârisi, tecrid çöllerinde gezen ve tevhid denizlerinde yüzen, bütün tarikatların kutbu, mahlûkatın gavsı, hakikatlerin kaynağı, sâliklerin mürşidi, nâsiklerin mürebbisi, yüce himmet ve iksirli bakış sahibi, hakikat ve şeriâtın burhanı, yaratılmışların hücceti, hikmet ve irfan pınarı, marifet ve îkân¹⁵⁵ denizi, mâsivadan soyutlanmış, fenâ fillâh makamına ulaşmış Abdullah Dihlevî hazretlerinin [kuddise sirruhû] hizmetiyle meşgul olmuştur. Aynı zamanda mücâhede ile beraber, kendisine telkin edilen zikri yerine getirerek zâviyenin hizmetinde bulunmuştur.

Takriben beş ay gibi bir zaman geçince Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] huzur ve müşahede makamlarına ulaşmış, şeyhi kendisine apaçık gerçekleşen keşfi müjdeler vermiştir. Nefsin isteklerini kıran ve küçük düşüren meşakkatli riyâzetlere tahammül etmesiyle, şeyhinin nazarında kalp gözü açılmış, öyle ki kendisinde hisse dair hiçbir şey kalmamıştır.

Abdullah Dihlevî'nin [kuddise sirruhû] yanında bir sene tamamlanmadan Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] bekâ, fenâ ve dirâyet makamlarında kökleşerek, en yüce mertebelere ulaşmıştır. En büyük nurları müşahede etme makamına erişen, arınmış kâmil bir kimse olmuştur. Emin bir şekilde velâyet-i kübra makamının kemaline varmıştır. Nitekim Abdullah Dihlevî, Mevlânâ Halid'in bu hallerine aşabının yanında şahitlik etmiş ve Mevlânâ Halid Irak'a döndükten sonra, mübarek hatlarıyla kendisine yazmış olduğu mektuplarında bunlara değinmiştir.

155 Îkân: İstidlâl ve akıl yoluyla elde edilen doğru ve kesin bilgi. Sâlikî tam olarak tatmin eden ve doyuma ulaştıran sağlam ve apaçık bilgi.

İrşadla Vazifelendirilmesi

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] bu yüce makamlara ulaşınca, Abdullah Dihlevî [kuddise sirruhû], Nakşibendî sâdâtlarından gelen ruhanî bir işaretle Nakşibendiyye, Kadiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çiştîyye olmak üzere beş tarikatta kendisine mutlak ve tam bir hilâfet verip, irşadla görevlendirmiştir. Aynı zamanda hadis, tefsir, tasavvuf, ahzâb¹⁵⁶, evrâd¹⁵⁷ ve benzeri konularda da icâzet verip, büyük âlim Şeyh Abdülaziz Hanefî en-Nakşibendî el-Hindî ile görüşmesini emretmiştir. Bu zatın Râfîzîler'e reddiye olarak yazılan ve bu alanda bir benzeri olmayan, *Tuhfe-i İsnâ-âşeriyye* adlı esere yaptığı tercümesi vardır.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] adı geçen şeyh ile görüştüklerinde, o zattan ilmî bütün icâzetleri ve *Kütüb-i Sitte*'yi rivayet etme icâzeti aldı. Şeyhi, kendisine yazdığı icâzette Mevlânâ Halid'i, "Hakkı talep etmede yüce himmet sahibi" şeklinde vasıflandırmıştır. Şeyh Abdullah Dihlevî [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e teveccüh ettiğinde, Şeyh Ebû Said el-Hindî [kuddise sirruhû] ve Ârif-i billâh Şah Beşâretullah da yanlarındaydı. Abdullah Dihlevî Mevlânâ Halid'i onların ortasına aldı ve aynı anda hepsine teveccüh etti. Ardından Mevlânâ Halid'e ne görüyorsun buyurdu. Mevlânâ Halid, "Evliyanın sultanı Ali el-Murtazâ b. Ebû Tâlib'in [radiyallahu anh] ruhaniyetinin omuzlarınızın üstünde olduğunu görüyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah Dihlevî Mevlânâ Halid'e diğerlerinden daha fazla feyiz aktardı. Bu feyzin neticesinde şöhreti

156 Ahzâb: Vird gibi devamlı okunan dualar, hizipler.

157 Evrâd: 1. Okunması âdet edinilmiş olan belli âyet, sûre ve dualar. 2. Bir pîr veya şeyh tarafından düzenlenmiş olan, tarikat mensuplarının her gün veya belirli zamanlarda okudukları âyetler, salavat ve esmâdan ibaret dualar.

dört bir tarafa yayılmış, bütün beldelerde irşadı artmış, bütün bölgelerde nuru ve ledünnî ilimleri açığa çıkmış, güneşin gün ortasındaki netliği gibi bu feyzin meyveleri görülmüştür.

Böylece Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], Şah Dihlevî'nin [kuddise sirruhû] sırlarına mazhar olmuş, tamamıyla kemal bulup maksadına ulaştıktan sonra, Şeyh Dihlevî kendisine kesin olarak ülkesine dönmesini, orada irşad ve sâlikleri terbiye ile meşgul olmasını emir buyurmuştur. Mevlânâ Halid bu emri alınca şöyle demiştir. "Bütün insanların ve âlimlerin iltica ettiği, son derece haysiyet ve itibar sahibi Haydariyye ve Berzenciyye sâdâtlarının olduğu bir yerde nasıl irşada kalkışabilirim? Bunlar irşad yapmama en büyük engeldir." Bunun üzerine Şeyh Dihlevî şöyle buyurdular: "Sen git! Onlar sana hizmetkâr olacaklar ve oranın emîrleri senin ayağına geleceklerdir."

Bundan sonra Şeyh Dihlevî [kuddise sirruhû], Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû], "Daha ne istersin, ne istersen (Allah'ın izniyle) artırayım" buyurunca, Mevlânâ Halid, "Dini ve dinin kuvvet bulması için dünyayı da isterim" dedi. Bunun üzerine Şeyh Dihlevî, "Sen git, istediklerinin hepsine kavuşacaksın", buyurmuştur.

Hindistan'da Kâmil Bir Veli ile Görüşmesi

Yine Şeyh Dihlevî [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] ülkesine dönüşünde Hindistan'ın filan belde-sine uğrayıp, kâmil velilerden bir zata selâmını iletmesini ve duasını istemesini emretmiştir.

Bu zat, yemeyi, içmeyi ve konuşmayı terkederek senelerce murâkabeye dalmış bir zattı. Kibleye karşı oturur, öylece hareketsiz olarak ölü gibi dururdu. Kendinden

başka kimsenin olmadığı evinde murakabeden dolayı zayıflayıp yay gibi olmuştu. Üzerindeki celâl halinin şiddetinden dolayı komşuları kendinden uzaklaşmış, etrafı boşalmış, yalnızlaşmıştı. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Cihânâbâd'dan ayrıldığında, Şah Dihlevî hazretleri [kuddise sirruhû]; bütün halifeleri, arkadaşları ve müridleri ile 4 mil kadar kendilerini yolcu etmiş ve, "Halid alacağını aldı" buyurmuştur.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] gideceği beldeye ulaştığında o zatı sordu. Halk o zattan korktukları için yerini uzaktan gösterdiler. Bunun üzerine Mevlânâ Halid o zatın evine doğru yönelip yaklaştığında kendisinde bir korku meydana gelmiş, o zatın celâline kapılarak bir müddet duraksamıştı. Bunun üzerine hemen şeyhine rabita yapmakla meşgul olup, o hal kendisinden gittiğinde yürümüş ve o zatın evine girmişti. Eve girdiğinde o zatın başucuna gelip, "Şah Dihlevî [kuddise sirruhû] sana selâm söylüyor" dediğinde, o zat kafasını kaldırmış, "Sana ve ona selâm olsun" şeklinde cevap vererek Mevlânâ Halid'e hitaben, "Ey Halid, Bağdat'a git, çünkü senin fethin orada olacaktır" buyurmuş ve tekrar murakabeye başlamıştır.

Sonra Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] oradan ayrılıp zikir, müşahede ve huzur haliyle gıdalandığından elli gün boyunca hiçbir şey yiyip içmeden Bendermuskat kasabasına ulaştı. Oradan Şîraz¹⁵⁸, Yezd¹⁵⁹ ve İsfahan'a uğrayarak Hemedan'a¹⁶⁰ geldi. Nereye uğrasa orada hak-

158 İran'ın güneyindeki Fars eyaletinin merkezi olan şehirdir.

159 İran'ın otuz bir eyaletinden biridir. Ülkenin orta kısmında yer alan eyaletin kuzeyinde Semnân ile Razavi Horasan, doğusunda Güney Horasan, batısında İsfahan ile Fars ve güneyinde Kırman eyaletleri bulunur.

160 İran'ın orta kesiminde yer alan bir vilayet.

kı tebliğ ediyordu. Bazı Râfizîler onu öldürmek istemiş fakat Allah'ın korumasıyla, onun heybetinden korkarak buna muktedir olamamışlardı. Mevlânâ Halid 1226 yılında Senendec'e, oradan da Süleymaniye kasabasına geçti. Bütün âlimler, şehrin ileri gelenleri ve halk, kendisini sevinç ve coşku ile karşılamışlar, sanki o gün bir bayram yaşanmıştı.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] irşad için geldiğini açıklamayıp kısa bir müddet orada kaldı.

Bağdat'a Gidişi ve Irşadı

Sonra Şah Dihlevî'den [kuddise sirruhû] gelen bâtinî bir işaretle, o sene kâmil velilerin kabrini ziyaret etmek için selâm yurdu Bağdat'a gidip, Gavsü'l-Âzam Seyyid Abdülkadir-i Geylânî'nin [kuddise sirruhû] zâviyesine yerleştiler. O günlerde merhum Süleyman Paşa'nın oğlu Said Paşa vezirdi. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] velilerin kabrini ziyaret ettikten sonra irşad vazifesine başladı. Bağdat'ta beş ay kadar kaldıktan sonra, Şeyh Dihlevî'nin ve Bağdat velilerinin manevi işaretleriyle Süleymaniye'ye geldi ve orada irşada başladı. Bunun üzerine Berzenciyye ve diğer tarikat şeyhlerinden bazı hasetçiler, kendisini yermeye başladılar. Hatta bazıları onu kötüleyen kitaplar kaleme aldılar. Fakat Mevlânâ Halid onların iftiralarına hiçbir şekilde karşılık vermemiş, bilakis onlara hayır duada bulunmuştur.

Sonra ikinci defa Bağdat'a gelişlerinde, avam ve havas ondan teberrük, feyiz ve inâbe almaya koşmuşlar, böylece Bağdat'ta onun nuru parlamış, en büyük âlimlerin ve avamın kendisine uyduğu biri olmuştu. Bağdatlı halifelerinden kendisine ilk halife olan, amcam Bağdat müftüsü Ubeydullah el-Hayderî'dir [kuddise

sırruhû]. Hal tercümesi Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] halifelerinin anlatıldığı kısımda gelecektir.

Müellif diyor ki: Bizim evimizin yakınında Abbâsiler'den kalma, İhsâiyye denilen bir medrese vardı. Gavsü'l-Âzam Abdülkadir-i Geylânî hazretlerinin [kuddise sırruhû] orada bir müddet inziva ve riyâzette bulunup, sonra Bâbülezc Zâviyesi'ne geçtiği söylenmiştir. Bu medrese daha sonra, Osmanlı Devleti zamanında orada ders veren, *Kudûrî* kitabının şârihi ve Süyûtî'nin [kuddise sırruhû] *Şerhu'l-Elfiyye*'sine hâşiye yazan Şeyh Muhammed Salih el-İhsâî'nin [kuddise sırruhû] medresesi olmuş ve vefat ettiğinde buraya defnedilmiştir. Fakat İhsâî'nin vefatından sonra burası bazı tüccarların mekânı olmuş ve harap olmuştur.

Müellif şöyle devam ediyor: Bunun üzerine dedem, babam, amcam ve babamın dayıoğlu Şâvizâde Casim Bey; Vezir Said Paşa'nın yardımıyla orayı onarmışlar ve Mevlânâ Halid'den [kuddise sırruhû] buraya yerleşmesini rica etmişlerdir. Bunun üzerine Mevlânâ Halid buraya gelip yerleşmiş, bundan sonra burası, günümüze gelene kadar kendisinin, halifelerinin ve onların halifelerinin irşad zâviyesi olmuştur.

Said Paşa'ya Tavsiyesi

Daha sonra Said Paşa beraberindekilerle Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] huzuruna gelmiş, büyük âlimlerin ve fetva ehlinin bir hizmetçi gibi onun huzurunda huşû ve tevazu ile durduklarını ve Mevlânâ Halid'in ihtişamını görünce, gayri ihtiyari ayaklarına kapanıp korku içinde titremiştir. Mevlânâ Halid'in o celâl hali cemal haline dönüşünce Vezir Said Paşa rahatlamış ve Mevlânâ Halid'den

dua istemiştir. Mevlânâ Halid kendisine hayatının güzel bir sonla neticelenmesi için dua etmiş ve şöyle buyurmuştur: “Yarın kıyamet gününde herkes kendi nefsin-den sorumlu olacaktır. Sen ise kendinden ve yönetimin altındakilerden sorumlu olacaksın. Öyleyse Allah’tan kork. Çünkü öyle bir gün gelecek ki o günde süt emziren anneler çocuklarını görmez, hamile kadınlar o gün çocuklarını düşürür. O gün insanları sarhoş gibi görürsün, fakat onlar gerçekte sarhoş değildirler. Ancak Allah’ın azabı çok çetindir.”¹⁶¹

Vezir Said Paşa bu sözleri işitince, bir ileri bir geri gitmeye ve yüksek sesle ağlamaya başlamıştı. Bunun üzerine Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] ayağa kalkıp elini vezirin boynuna koymuş ve sonra zâviyeye bitişik olan haremine gitmişlerdi. Zâviyeden evine açılan bir kapı vardı. Vezir de kalkıp kendi makamına gitmişti. Vezir gittikten sonra Mevlânâ Halid ashabına, vezirin imanının sıhhat ve kuvvetliliğini haber vermiştir. Mevlânâ Halid’in elini vezirin boynuna koymasının hikmeti de, daha sonra vezir boğularak öldürüldüğünde ortaya çıkmıştır. Mevlânâ Halid’in [kuddise sırruhû] kerametlerinin anlatıldığı bölümde bu olaya değinilecektir.

O da Müslüman Değilse, Müslüman Kimdir?

Mevlânâ Halid Bağdat’ta karar kılıp da irşadı yayıldığı, şöhreti her tarafta duyulduğu ve büyük âlimler feyiz almak için kendisine yönelmeye başladıklarında, Şeyh Maruf el-Berzencî, Bağdat Valisi Said Paşa’ya içeriği Mevlânâ Halid’i [kuddise sırruhû] tekfir eden saçmalıklarla dolu bir mektup gönderdi. Münkirlerin uğradığı kötü sondan Allah’a sığınırız. Şeyh Maruf el-Berzencî mek-

tubunda Vezir Said Paşa'yı, Mevlânâ Halid'e hakaret etmesi ve Bağdat'tan çıkarması için teşvik ediyordu. Vezir Said Paşa mektubu okur okumaz elinden attı ve şöyle dedi: "Sübhânallah! Mevlânâ Halid de müslüman değilse, öyleyse müslüman kimdir? Bu mektubu yazan ya delidir ya da hasedinden dolayı Allah'ın basiretini kör ettiği bir kimsedir."

Müellif diyor ki: Daha sonra Vezir Said Paşa, bu mektuba karşılık verilip sahibine gönderilmesini emretmiş ve Bağdat müftüsü amcam Ubeydullah el-Hayderî en-Nakşibendî'yi [kuddise sirruhû] bu işe teşvik etmişti. Ubeydullah el-Hayderî Kitap ve Sünnet'ten naklî delilleri, büyük âlimlerin ve sûfilerin sözlerini içeren güzel bir risale telif etmiş ve bu risalede Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] velâyet-i kübrâ sahibi olduğunu, onu inkâr edenlerin hüsrana uğrayacaklarını açıklamıştır.

Âlimler bu risalenin güzelliğinden dolayı hayrete düşmüşler ve onun üzerine takrizler yazmışlardır. Aynı şekilde Bağdat'taki Aliyye Medresesi'nin müderrisi ve eski müftü Muhammed Emin Efendi de o mektuba reddiye olması için dopdolu bir risale yazmış ve bu iki risale bütün Bağdat âlimleri tarafından onaylandıktan sonra Süleymaniye'ye gönderilmiştir.

Bunun üzerine münkirler arkalarını dönüp gitmişler ve hiçbir yerden yardım görememişlerdir. Nitekim âyet-i kerime de,

وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ

"Haksızlık edenler, hangi dönüşe (hangi âkıbete) döndürüleceklerini yakında bileceklerdir" (Şuarâ 26/227) buyrulmuştur.

Nitekim inkârcıların isim ve eserleri yok olup gitmiş, günümüze kadar isimleri alçalarak gelmiştir. Fakat Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] ismi kıyamet saatine kadar hep yüksekte olacaktır.

İkinci Defa Süleymaniye'ye Gidişi

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], bu olaydan sonra ikinci defa Süleymaniye'ye gitmiştir. Burada kendisine bir tekke inşa edilmiş, Bağdat'taki gibi burada da irşada başlamıştır. Şeyh İsmail Şirvânî, Şeyh Hafız Urfalı, Şeyh Ahmed Eğribozî, Şeyh Feyzullah Erzurumî gibi büyük âlimler, uzak beldelerden kalkıp Mevlânâ Halid'den inâbe almaya geliyorlardı. Mevlânâ Halid'in büyüklüğünü ikrar edenler sayılamayacak kadar çoktur.

Müellif diyor ki: Babam ve amcam da Süleymaniye'de Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hizmetinde bulunmuşlardı. Mevlânâ Halid'in halifeleri bütün ülkelere yayılmış, Mekke, Medine, Kudüs, Şam, Halep âlimleri ile Irak beldelerindeki, özellikle Bağdat, Basra, Kerkük, Erbil, İmâdiye ve Cezire'deki Arap ve Kürtler'in tamamı ile Kürt beldelerinin tamamı, Şemdin, Mardin, Antep, Urfa, Diyarbakır, Rum beldeleri, Hindistan, Afganistan, Dağıstan, Mâverâünnehir, Mısır, Umman ve Mağrib'in bazı beldeleri kendisinden faydalanmıştır. Kâmil veli Şeyh Muhammed Mağribî de [kuddise sirruhû] Mağrib bölgesinin en uzak noktasından kalkıp Bağdat'a gelmiş ve Mevlânâ Halid'den tarikat-ı aliyeyi almıştır.

Müellif anlatıyor: Bağdat müftüsü dedem Seyyid Esad Sadreddin el-Haydarî el-Bağdâdî, amcam, babam, hocam Şeyh Yahya el-Mervezî el-İmâdî, büyük âlim Abdurrahman Rûzbihânî ve büyük âlim Abdullah el-Celî gibi Irak beldesinin ve Bağdat'ın büyük âlimleri ile telif ve

tasnif sahibi diğer büyük âlimler de, ilim ve kıymetleri büyük olduğu halde Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] boyun eğmişler, onun yanında kendilerini cahil yerine koymuş ve onun hizmetçisi saymışlardır. Hatta dedem Bağdat müftüsü, Sadreddin el-Hayderî [kuddise sirruhû] âlimlerin şeyhi ve Bağdat valisi büyük âlim Vezir Davud Paşa'nın hocası olduğu halde şöyle demiştir: "Şeyh hazretleri başıma süt dolu bir kap koyup onunla çarşılarda gezmemi emretseydi emrine uymak için bunu yapardım."

Kıymetlerinin yüceliğine rağmen büyük âlimlerin Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] boyun eğmeleri, Mevlânâ Halid'den başkasına müyesser olmayan bir şeydir. Bu, Allah'ın sırlarından bir sır ve Mevlânâ Halid'in en büyük kerametlerinden biridir. Çünkü bilindiği gibi büyük âlimler, dünyanın güzellikleri ve dünyada kazandıkları itibardan dolayı kolay kolay bir şeyhe tâbi olmazlar. Onların Mevlânâ Halid'e bir hizmetçi gibi boyun eğmeleri kendilerini cezbeden velâyet-i kübrâ sırrından başka bir şey değildir. Bununla beraber önceden beri âlimlerin şeyhlere muarız oldukları malumdur.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Süleymaniye'deki zâviyesinde bir müddet daha durmuş, akın akın gelen insanları irşad buyurmuşlardır. Diğer yandan tefsir, hadis, fıkıh ve tasavvuf dersleri okutarak büyük müctehid ve âlimlerin hatırlanmasına katkıda bulunmuştur.

Bundan sonra Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] üçüncü defa Bağdat'a dönmüş, büyük âlim Vezir Davud Paşa'nın vezirliğine kadar uzun bir müddet orada ikamet etmiştir. Davud Paşa'nın vezirliği döneminde Mevlânâ Halid yanında amcam, halifelerinden birçoğu, âlimler ve müridleri olduğu halde Şam'a yolculuk yapıp orada ikamet etmiş ve 1242 (M. 1827) senesinde taun hastalığının-

dan orada vefat etmiştir. Şam'da ikamet ettiği günlerde *Dürrü'l-Muhtâr* kitabına hâşiye yazan büyük âlim fakih İbn Abidin [kuddise sirruhû] gibi büyük âlimler kendisine gelip inâbe almışlardır. İbn Âbidin Mevlânâ Halid'den kelâm ve diğer ilimleri okumuş ve onun müridlerinden olmuştur. Yine Şam'ın her tarafından gelen âlimler ona yönelmiştir. Bunun yanında nereye gitmişse kendisine karşı çıkan biri olmuştur.

Mevlânâ Halid'in Eserleri

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] çeşitli ilim dallarında birçok eseri vardır:

1. *İrâde-i Cüz'iyye Risâlesi*. Bu risale benzeri o zamana kadar telif edilmeyen bir eser olup, irâde-i cüz'iyyenin ispatı hakkındadır. Allah'a hamdolsun ben bu eseri şerhettim.¹⁶²

2. Muhakkık Siyâlkûtî'nin kelâm ilminden bahseden *Siyâlkûtî Hâşiye'sine* yapmış olduğu ta'likâtı.¹⁶³

3. Rabitanın ispatı hakkında telif ettiği *Râbîta Risâlesi*.¹⁶⁴

162 Eserin adı *el-İkdü'l-cevherî fi'l-fark beyne kesbeyi'l-Mâturîdî ve'l-Eş'arî*'dir. 1301 (1883) yılında Bağdat'ta yirmi sahife olarak neşredilen eser, *Reşehât-ı Aynü'l-Hayât* adlı eserin sonunda 529-539. sayfeler arasında *Risâle-i İrâde-i Cüz'iyye*" adıyla bulunmaktadır. Halid-i Bağdâdî'nin bu eserine Haydarîzâde İbrahim Fasîh'in yazdığı şerh *Ahsenü'l-Makâl fî Şerh-i Risâleti Halki'l-A'mâl* adı ile yayımlanmıştır.

163 Eserin adı *Ta'likât alâ Hâşiyeti's-Siyâlkûtî*'dir. Mevlânâ Halid'in Şam'a hicretinde tamamladığı kelâm ilmine dair bu *Ta'likât* 1305'te İstanbul'da neşredilmiş olup 130 sahifedir.

164 Eserin adı *Risâle-i Râbîta*'dır. Es'ad Sâhib'in *Buğyetü'l-Vâcîd* adlı eserinin 72-79 sayfeleri arasında bulunan risale halifelerinden Feyzullah Efendi'nin isteğiyle Osmanlıca ve iki kez Arapça olarak neşredilmiştir.

4. *Akaid-i Adudiyye* üzerine yazdığı şerh.

5. *Makâmât-ı Harîrî* üzerine yazdığı şerh. Bunu Hindistan'a gitmeden önce yazmıştır.

6. Muhakkık Siyâlkûtî'nin, *Hâşiye alâ Hâşiyeti Abdülgafûr el-Lârî ale'l-Fevâidi'd-Diyâiyye fi'n-Nahv* adlı eserine yaptığı ta'likat. Bunu da Hindistan'a gitmeden önce yazmıştır. Başka birçok ilmî kitaplar üzerine ta'likleri vardır.

7. Farsça bir *Divân*'ı ile birçok faydalı risalesi ve güzide eserleri vardır.¹⁶⁵

165 Ayrıca şu eserleri de vardır.

Câliyetü'l-Ekdâr ve's-Seyfû'l-Bettâr: Allah Teâlâ'nın 99 ismini ve Bedir gazilerinin isimlerini ihtiva eden bir manzumedir.

Risâle fi't-Tarîk: *Risâle-i Hâlidiyye* diye de bilinir.

Risâle fi Âdâbi'z-zikr li'l-Mürîdîn. Es'ad Sâhib'in *Buğyetü'l-Vâcîd* adlı eserinin 145-152. sayfaları arasında yer almaktadır.

Mektûbât: Mevlânâ Halid'in, mürid ve halifelerine hitaben yazdığı bir kısmı Farsça, çoğu Arapça mektuplardan oluşur. Yeğeni Muhammed Es'ad Sâhibzâde tarafından derlenen eser *Mektûbât-ı Mevlânâ Halid* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (trc. Dilaver Selvi-Kemal Yıldız, İstanbul 1993).

Şerhu Hadîs-i Cibrîl: Cibrîl hadisinin Farsça şerhidir. *İtikâdnâme* adıyla da bilinir.

Hâşiye alâ Cem'u'l-Fevâid min Câmi'i'l-Usûl ve Mecmau'z-Zevâid. Hadis hafızlarından Muhammed b. Süleyman el-Mağribî tarafından telif edilmiş olan *Cem'u'l-Fevâid min Câmi'i'l-Usûl ve Mecmau'z-Zevâid* adlı esere yazmış olduğu hâşiyedir.

Risâle fi Âdâbi'l-Mürîd maa Şeyhihi.

Vasiyyetü's-Şeyh Hâlid.

Şerhu Makâmât-ı Harîrî.

Şerhu alâ İtbâku'z-Zeheb li'z-Zemahşerî

Hâşiye alâ Nihâyetü'r-Remlî.

Mevlânâ Halid'in Mezhebi ve Hakkında Yazılan Kasideler

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Şâfiî mezhebine mensup olup, itikadda da Eş'arî'dir. Birçok âlim ve şair, kasidele-riyle Mevlânâ Halid'i methetmişlerdir. Öyle ki bunlar bir araya getirilecek olsa büyük bir divan oluşabilecek de-recededir. Mevlânâ Halid için kaside yazarlardan biri de amcam Seyyid Ubeydullah el-Hayderî el-Bağdâdî'dir. Yine dedemin talebelerinden Osman b. Senedü'n-Necdî de bunlardan biridir. Aynı şekilde amcam Seyyid Abdül-kadir Sıdkî el-Hayderî gibi [kuddise sirruhüm] birçok büyük âlim kendisine belîğ methiyeler yazmışlardır.

Mevlânâ Halid'in Kerametleri

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hârikulâde halleri ve apaçık kerametleri vardı. Bir gün yolda yürürken bir hıristiyana nazar etmiş, hıristiyan büyük bir çığlık atarak cezbe-ye tutulmuştur. Sonra Mevlânâ Halid hazretleriyle beraber zâviyeye kadar gelmiş ve orada müslüman olup sülûke başlayarak huzur ve yakîn ehlinde olmuştur. İnsanlar da bu olayı müşâhede etmişlerdir. Bu keramet onun velâyet-i kübrâsına ve tasarruf ehli olduğuna en büyük delillerden biridir.

Cömertliği ile ilgili kerametlerinden biri de şudur: Tek bir defada 100.000 kuruş bağış yapmıştı. Bu kendisinden çokça meydana gelmiş ve insanlar da buna şahit olmuşlardı. Özellikle birçok yetim, dul ve miskine infak ederdi.

Kerametlerinden biri de şöyledir: Seyyid İbrahim Berzencî, Bağdat'ta vefat etmişti. 50.000 kuruş borcu

vardı fakat kendisinin evinden ve kitaplarından başka bir şeyi yoktu. Alacaklılar oğlu Seyyid Muhammed’e gelip borcuna karşılık evini ve kitaplarını istediler. Bunun üzerine Seyyid Muhammed, Mevlânâ Halid hazretlerine [kuddise sirruhû] hazretlerine gelip meseleyi anlattı. Mevlânâ Halid alacaklıların huzuruna getirilmesini emretti. Huzuruna geldiklerinde onlara şöyle buyurdu: “Borçlarınıza karşılık bana otuz günlük bir senet yazın ve yanınızdaki senetleri de Seyyid Muhammed’e verin.” Onlar da denileni yaptılar. Otuz gün geçtikten sonra Mevlânâ Halid alacaklıların borçlarını tam olarak ödedi. Bu da insanların müşahede ettikleri kerametlerindendir. Müellif diyor ki: Babam, amcam ve daha birçok büyük âlim de Mevlânâ Halid’in kerametlerine şahit olmuşlardır.

İflas Ettikten Sonra mı Bize Geliyorsun?

Bir diğer kerameti de şöyledir: Bağdat’ta Mevlânâ Halid hazretlerini [kuddise sirruhû] inkâr edenlerin başında Molla Mustafa diye biri vardı. Bu zat Mevlânâ Halid’in Şam’da olduğu sıralarda, hac ibadeti için yola çıkmış ve Mekke’de iken iflas edip binbir güçlüğüle Şam’a ulaşmıştı. Mevlânâ Halid’in zâviyesine gelip içeri girdiğinde Mevlânâ Halid kendisini görüp, “Molla Mustafa iflas ettikten sonra mı bize geliyorsun?” buyurdu. Bunun üzerine Molla Mustafa, Mevlânâ Halid’in ellerine sarılıp af diledi. Mevlânâ Halid de kendisini hoş karşılayıp 1000 altın sikke verdi. Bundan sonra Molla Mustafa, Mevlânâ Halid’in [kuddise sirruhû] en ihlâslı müridlerinden biri olmuştu. Bağdat’a döndüğünde yaşadığı olayları anlatmış ve şöyle demiştir: “Nübüvvet hariç velâyet mertebelerinin ve diğer faziletlerin hepsi Mevlânâ Halid’de vardır.”

Bir Borçluya Gösterdiği Keramet

Bazı kerametleri de vardır ki bunları çok az olarak zaruret durumlarında izhar etmiştir. Bunlardan biri şöyle anlatılır: Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hizmetçilerinden Hacı Mahmud Derkezenli isminde servet sahibi biri vardı. Mevlânâ Halid'in zâviyedeki ve diğer hususlardaki masraflarını kontrol ediyordu. Hacı Mahmud zâviye için 100.000 kuruş kadar bir harcama yapmıştı. Bir gün Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] zâviyenin çatısında, bir hasırın üstünde kibleye dönük olarak otururken yanına geldi ve, "Alacaklıların, zâviye ve diğer işler için yaptığım harcamalara karşılık borçlarını istemelerinden dolayı artık çarşıya çıkamıyorum" dedi. Bunun üzerine Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Hacı Mahmud'a bir ay kadar sabretmesini söyleyince, Hacı Mahmud bu kadar sabredemem demişti. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] sabretmesini söyledikçe, Hacı Mahmud, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hizmetinde bulunmanın verdiği yakınlıkla her defasında sabredemeyeceğini söylüyor ve parayı şimdi verin diyordu. Bunun üzerine Mevlânâ Halid, "Ey ahmak, oturduğum hasırı kaldır ve oradan istediğin kadar al" buyurdu. Hacı Mahmud, Mevlânâ Halid'in oturduğu hasırın ucunu kaldırdığında 1 altın gördü. Her aldığı altının yerinde bir tane daha olduğunu görmüş, nihayet borcun karşılığı olan miktar tamam olana kadar bu şekilde almaya devam etmiştir. Bu keramet neticesinde Hacı Mahmud, Mevlânâ Halid'in ayaklarına kapanmıştı. Mevlânâ Halid'in yüzünde celâl ve gazap eseri görülüyordu. Hacı Mahmud, Mevlânâ Halid'in rızasını almadıkça yerden kalkmamış, o mecliste bulunan halifeler ve amcam bu olayı müşahade etmişlerdir.

Bütün Kitaplarını Bir Âlime Vermesi

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] cömertlik kerametlerinden biri de şudur: Bağdat valisi büyük âlim Davud Paşa'nın vezirliği döneminde Acemler, Süleymaniye taraflarını istila etmiş ve yağmalamışlardı. Yağmalananlar arasında bu bölgedeki bir âlimin kitapları da vardı. O âlim Mevlânâ Halid'in yanına gelerek durumu arzetti ve, "Ben fakir bir kimseyim, tek bir kitap bile alacak güce sahip değilim. Ne yapacağımı bilmiyorum" dedi. Mevlânâ Halid'in yanında da 1700 kadar kitap vardı. Onların hepsinin hazırlanmasını emretti ve hepsini o âlime verip yanında bir tek kitap bile bırakmadı. Bunun üzerine âlim, Mevlânâ Halid'in ellerine eğilerek öptü ve kitapları alarak memleketine gitti. Bu olayı Mevlânâ Halid'in halifeleri, müellifin amcası ve orada bulunan diğer kimseler müşahede etmişlerdir.

Kendisini Alaya Alan Birinin Aklını Kaybetmesi

Yine bir kerameti şöyledir: Bağdat'ta münkirlerden biri, yanına aşâğılık birtakım insanları toplamış ve Mevlânâ Halid'i [kuddise sirruhû] alaya almak için, hatm-i hâcegân halkası gibi bir halka kurmuşlardı. Bu adam teveccüh için alaylı bir şekilde o ahmaklar topluluğuna yöneldiğinde o vakit aklını kaybetmiş, elbiselerini çıkartıp çınlıçıplak olarak kendini sahraya atmıştı. O sırada Mevlânâ Halid, halifeleriyle birlikte Bağdat'ın çöllerindeydi. O adamın akrabaları ve çocukları Mevlânâ Halid'in yanına gelip ağlayarak bağışlanması için Allah'a dua etmesini istediler. Bunun üzerine Mevlânâ Halid adamın getirilmesini emretti. Adam getirildiğinde Mevlânâ Halid ayağa kalktı ve halifelerinden birinin elini tutarak -bu zatın Şeyh Musa el-Cebûrî el-Bağdâdî olduğunu zannedi-

yorum- insanlardan uzak bir yere yürüdüler ve Mevlânâ Halid halifesine oturmasını söyledi. Karşılarında kendilerine yirmi adım kadar uzaklıkta bir kaya parçası vardı. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kayaya nazar etti ve o anda kaya yanlarında belirdi. Mevlânâ Halid halifesine, “Kalbini Ebû Bekir-i Sıddîk’a [radiyallahu anh] bağlayarak o kayayı yerine gönder” buyurdu. Halife denildiği şekilde rabita yapınca o kaya parçası tekrar yerine döndü. Sonra Mevlânâ Halid halifesine, “O deliren kimsenin şifa bulacağından şüphe etme” dedi. Belli ki halifenin kalbine böyle bir şey doğmuştu. Bu keramet üzerine halife hemen Mevlânâ Halid’in [kuddise sirruhû] ayaklarına kapandı. Bunun üzerine Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] halifesine, “Git o kimseye teveccüh et ve (Allah’ın izniyle) onu içinde olduğu durumdan kurtar” diye buyurdu. Halife gidip teveccüh ettiğinde adam o vakit (Allah’ın izniyle) şifa buldu ve günahından dolayı tövbe ve istiğfar etti.

Cezbeyi Açığa Vurmamak

Yine İsmail b. Ali Devrekî’nin risalesinde anlattığı şu olayda, Mevlânâ Halid’in [kuddise sirruhû] kerametlerindendir.

Bir gün Mevlânâ Halid’in [kuddise sirruhû] Şam’daki evine gidip oturduğumda Mevlânâ Halid bana nazar etmiş ve bende cezbe hali zâhir olmuştu. Fakat âdetim olmadığı halde o hali açığa vurdum. Gözümü açtığımda Mevlânâ Halid’in odanın kapısından çıktığını gördüm. Halifesi Muhammed Nâsîh hazretlerine şöyle buyurmuştu: “İsmail’e söyle ki eğer cezbe kendiliğinden zâhir oluyorsa onu tutmak vâciptir. Öyleyse nasıl oluyor da onu açığa çıkarıyor ve gizlemiyor? Halbuki cezbeyi açığa vurmamak riyadır. Riya ise zinadan daha şiddetlidir.”

Bunun üzerine hemen tövbe ettim ve halimin Mevlânâ Halid'e bâtinî olarak keşfolunduğunu anladım.

Münkirlerinin Kendisini Öldürmek İstemeleri

Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] kerametlerinden biri de müellifin babasının anlattığı şu olaydır: Ben Süleymaniye'de Mevlânâ Halid'in hizmetinde iken, Süleymaniye beldesinin büyüklerinden sayıları 200 kadar olan Berzencî cemaatinden bir topluluk Mevlânâ Halid'i öldürmeyi planlamışlardı. Planları, cuma günü mescid kapısının dışında silahlı olarak beklemek ve çıktığı anda Mevlânâ Halid'i öldürüp parça parça etmektir.

Cuma günü olduğunda Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] yanında müellifin babası, amcası ve bazı halifeleriyle beraber kalkıp mescide doğru yürüdüler. Namaz bittiğinde insanlarla beraber biz de mescidden çıktık ve silah kuşanmış düşman saflarını gördük. Bunun üzerine mescidin kapısında durarak Mevlânâ Halid'i beklemeye başladık. Mevlânâ Halid âdeti olduğu üzere bütün insanlar çıkana kadar mescidden çıkmazdı. Nitekim bu sevilen bir şey olup salihlerin âdetindendir. Ne zaman ki mescid boşalıp kimse kalmayınca Mevlânâ Halid hazretleri de çıkıp celâl nazarıyla düşman saflarına baktı. Onlardan bazısı kaçıp giderken, bazıları düşüp bayılmış, bazıları da çılgık atarak cezbeye gelmişti. Mevlânâ Halid yürüyünce biz de arkasından yürüdük. Zâviyemize ulaşana kadar ne fiilî ne de dil uzatma şeklinde kimse bize dokunmadı. Bu olay insanlardan bir topluluğun huzurunda meydana gelmiş ve Irak'ta İmruülkays'ın "Kıfa Nebki"¹⁶⁶ şiirinden daha meşhur olmuştur.

166 Câhiliye dönemi Arap şiirinin en önemli temsilcilerinden İmruülkays'ın en tanınmış kasidesi olup şöyle başlar:

Şeyh Yahya el-Mervezî'ye Gösterdiği Keramet

Kerametlerinden biri de şudur: Müellifin babası ve diğer bazı kimselerin naklettiğine göre, Süleymaniye'de telif sahibi büyük âlimler Mevlânâ Halid'i [kuddise sirruhû] aklî ve naklî ilimlerin müşkilatlı meselelerinde imtihanâ tâbi tutmuşlar, fakat ona galip gelememişler, bilakis Mevlânâ Halid onlara galip gelmiş, böylece onun huzurunda cahil avam gibi olmuşlardı. Bunun üzerine o âlimler bir mektup yazıp, onu ilimlerin denizi, lafız ve mana âlimi, aklî ve naklî ilimleri kendisinde toplayan, fûrû ve usul ilimlerini çok iyi bilen, Irak ulemasının üstâdı, ilimlerin müşkil meselelerini zorlanmaksızın çözme hususunda fazilet sahiplerinin sığınağı olan, himmet sahibi, hüccetü'l-İslâm, âbid, nâsik, takva sahibi, her şeyi ile Allah'a yönelen, Yahya el-Mervezî el-İmâdî'ye [kuddise sirruhû] gönderdiler.

Mektubun içeriği şöyleydi: "Süleymaniye ulemasından; bütün dünyanın allâmesi, müslümanların hücceti, Şeyhimiz, efendimiz Yahya el-Mervezî'ye [kuddise sirruhû];

Bizim yanımızda Halid isminde biri ortaya çıktı. Hindistan'a gidip bu beldelere döndükten sonra, velâyet-i kübrâ¹⁶⁷ sahibi olduğunu ve irşadla vazifeli olduğunu iddia ediyor. Bu zat bütün ilimleri tam bir şekilde tahsil ettikten sonra bunları terketmiş ve dalâlet yolunu tercih etmiştir. Biz onu susturmaktan âciz kaldık. Senin

"Kıfâ nebki nün zikrâ habîbin ve-menzili

bi-Sıktî'l-livâ beyne'd-Dehûli fe-Havmeli"

"Sıktü'l-Livâ'da Dehûl ve Havmeli arasında durun

Ağlayalım anısına ve yurduna sevgilinin"

167 Velâyet-i kübrâ: Allah'ın kula yakınlığından inkişaf eden, kesbden ziyade vehbiyyetle gidilen, mahiyeti çok yüksek, meşakkatli, zevk ve lezzetleri az olan velâyettir.

bu tarafa gelip onu susturman ve sapıklıklarını defetmen vâcip olmuştur. Aksi halde kullar arasında dalâlet yaygınlaşacak ve bütün beldelerde yayılacaktır. Allah'ın rahmeti ve selâmı senin üzerine olsun.”

Mektup Şeyh Yahya el-Mervezî'ye [kuddise sirruhû] ulaşınca, mektubu okudu ve hazırlanarak katırına bindi. Talebelerinden bir topluluğu da yanına alarak Süleymaniye'ye doğru yola çıktı. Yolda içinden aklî ve naklî ilimlerin bazı müşkil meselelerinden Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] soracağı soruları planlıyordu. Beldeye yaklaştığında âlimler ve beldenin ileri gelenleri kendisi karşılamaya ve elini öpmeye çıkmışlardı. Beldeye girdiğinde herkes onu kendi evinde kalmaya davet ettiğinde o bunu kabul etmedi. “Hemen şu söylediğiniz adamla görüşelim” diyerek, Mevlânâ Halid'in zâviyesine doğru yöneldiler. Zâviyeye girdiklerinde Mevlânâ Halid ayağa kalkarak onları karşıladı ve musafahalaştı. Şeyh Yahya el-Mervezî, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] yanına oturmuş ona soru sormaya hazırlanıyordu ki Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] hazretleri Şeyh Yahya el-Mervezî'ye hitaben, “İlimlerde birçok müşkil vardır. Bunlardan bazıları şu, cevabı da şudur. Bazısı şu, cevabı da şudur” buyurdu. Böylece Mevlânâ Halid hazretleri, Şeyh Yahya el-Mervezî'nin [kuddise sirruhû] sormayı planladığı soruları tek tek sayarak cevaplarıyla beraber söylemiştir. Bu keramet üzerine Şeyh Yahya el-Mervezî Mevlânâ Halid'in ayaklarına kapanarak affını istemiş ve ondan inâbe almıştır. Bundan sonra kendisine bir oda tayin edilmiş, orada sülûke başlamış ve tarikat-ı aliyyenin ileri gelen zatlarından biri olmuştur.

İnkârcılar bu olayı işittiklerinde hüsrana uğramış ve arkalarını dönüp gitmişlerdir. Bu inkârcıların birçoğu

bu olaydan sonra tövbe etmiştir. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], müridi olmasına rağmen Şeyh Yahya el-Mervezî'yi büyük bir muhabbetle sever ve kendi akranı gibi muamele ederdi. Şeyh Yahya el-Mervezî ise Mevlânâ Halid'in meclisinde kendisini bir hizmetçi gibi görürdü.

Yahya el-Mervezî'ye Olan Muhabbeti

Müellif der ki: Şeyh İsmail Berzencî el-Halidî [kuddise sirruhû] bana şöyle dedi: “Ben bir odada Şeyh Yahya el-Mervezî'nin [kuddise sirruhû] hizmetindeydim. Yahya el-Mervezî kaylûle uykusuna yatmıştı. O sırada Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] hazretleri de Yahya el-Mervezî'nin odasına gitmek için kalkmıştı. Ben Şeyh Yahya'nın uyuduğunu söyleyince, Mevlânâ Halid onu uyandırma diyerek odasına girdi ve Şeyh Yahya'yı alnından öptü. Sonra, “Allah bizi senin hayatınla faydalandırsın”, buyurarak odadan çıktı ve kendi yerine gitti.

Müellif diyor ki: Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû] ümmet-i Muhammed'in büyüklerindendir. Yahya el-Mervezî tam anlamda kâmil bir şeyh idi. Aklî, naklî ve riyâzî ilimlerde bir deniz olmasının yanında fıkıh ilminde de tercih derecesine ulaşmıştı. Nitekim Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ve Irak'ın bütün âlimleri bunu itiraf etmişlerdir. Yahya el-Mervezî, dedemin amcası büyük âlim Seyyid Asım el-Hayderî'den [kuddise sirruhû] ve dedemin amcaoğlu büyük âlim Seyyid Salih el-Hayderî'den [kuddise sirruhû] ders okumuştur. Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû] 100 sene kadar bir ömür sürmüştür. Allah'a hamdolsun ki ben kendisinden, *Sahîh-i Buhârî*'yi, Hafız İbn Hacer el-Askalânî'nin usûlü'l-hadîs ilmine dair yazdığı *Şerhu'n Nuhbe*'yi, Süyûtî'nin, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir* adlı

eserlerini okudum. Hadis, tefsir ve diğer ilim dallarında kendisinden icâzet aldım. Beni çok sever ve, “Bu ilim size emanettir” buyururlardı. Ben kendisinin hizmetinde bulunur, ayakkabılarını tutardım. Fakat o bundan razı olmaz ve, “Sen benim şeyhlerimin oğlusun böyle yapma” derlerdi. Onun takvadaki edebi, hilmi, güzel ahlâkı ve nefsini kırması akılları hayrete düşürecek derecedeydi. Şu olay onun güzel ahlâkindandır:

Yahya el-Mervezî'nin Güzel Ahlâkı

Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû], Mevlânâ Halid'in Hindistan'a gitmesinden önce, katırına binerek hac vazifesini yerine getirmek için yola çıkmıştı. Şam'a vardıklarında sahtekâr biri, katırının üç ay önce çalındığını söyleyerek katırın sahibi olduğunu iddia etmiş ve Yahya el-Mervezî'yi kadiya şikâyet ederek meseleyi mahkemeye götürmüştü. Bu sahtekâr adam birçok yalancı şahitle katırın kendisinin olduğunu ispat etmiş, bunun üzerine hâkim katırın Yahya el-Mervezî'den alınıp o adama teslim edilmesine karar vermişti. Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû] katırı adama teslim etti ve, “Şeriatın kadısının verdiği hükümle katır senin oldu. Ben bile katırın benim yanımda doğduğundan şüphe ettim. Benim yanımda bunu bilen hiçbir kimse de yok. Sen birçok müslümanı katırın sahibi olduğun hususunda şahit tutun. Ben müslümanlar hakkında suizan beslemiyorum. Allah Teâlâ senin katırını benim evime koymaya, benim katırımı da benim evimden kaldırmaya kadirdir. Hâkim, müslümanların şهادetinin gerektirdiği ile hükmetmiştir. Irak'tan Şam'a kadar katıra binmemin ücretini de al” buyurdu. O sahtekâr adam ve şahitler mahkeme çıkışı bu sözleri işitince hemen Yahya el-Mervezî'den af dile-

yip katır senindir dediler. Fakat Şeyh Yahya el-Mervezî, “Müslümanların şهادeti ile hâkimin senin olduğunu hükmettiği bir katırı kabul edemem” diyerek, binme ücretine mukabil biraz dirhem vermiş ve katırı orada bırakarak gitmişti. Hâkim bu olayı haber aldıktan sonra şeyhi aramış fakat bulamamıştı. O adam ve yalancı şahitleri de kaçıp gitmişlerdi.

Yine Şeyh Yahya el-Mervezî'nin [kuddise sirruhû] güzel ahlâkını gösteren hallerden biri de şu olaydır: Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], Abdülvehhâb es-Sûsî'yi Âsitâne'de (İstanbul) halife olarak bırakmıştı. Fakat bu zat, ileri gelen devlet adamlarıyla olan ilişkileri ve mal sevdası sebebiyle gurura kapılmış, bunun neticesinde Mevlânâ Halid tarafından tarikattan kovulmuştu. Bu zat bir gün Şeyh Yahya el-Mervezî'nin yanına gelerek elini öptü ve kendi adına Mevlânâ Halid'den af dilemesini istedi. Bunun üzerine Şeyh Yahya el-Mervezî Mevlânâ Halid'in yanına gelerek Abdülvehhâb es-Sûsî için af diledi.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], “Bu iş benim elimde ol- saydı onu affederdim. Fakat Nakşibendî silsilesindeki bütün sâdâtların ruhaniyeti onu bu yüce tarikattan kovmuşlardır. Fakat Abdülvehhâb sakalını tıraş eder, yüzünü siyahâ boyar, eşeğe ters binerek çarşı ve pazarlarda kendini teşhir ederse belki o zaman affedebilirler” buyurdu.

Bunun üzerine Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû] “Sultanım Abdülvehhâb'ın nefsi buna boyun eğmez. Bana müsaade verin de onun yerine bunu ben yapayım, belki onu affederler. Ben müslüman kardeşimin ihtiyacına karşılık kendi nefsimi feda ediyorum” dedi. Bunu duyan Mevlânâ Halid ağlamaya başladı ve Şeyh Yahya ile kucaklaşıp bir müddet ağladılar. Sonra Mevlânâ Ha-

lid nâfile namaz kılmak için kalktı. Şeyh Yahya da geri dönüp Abdulvehhâb'a (bu netice için), "Kendi nefsinden başkasını kınama" dedi. Bunun üzerine Abdülvehhâb hüsrana uğramış bir şekilde oradan kalkıp gitmiştir. Kötü sonuçtan Allah'a sığınırız.

Şeyh Yahya el-Mervezî'nin [kuddise sirruhû] güzel hallerinden biri de şudur: Şeyh Yahya el-Mervezî yemek yapma, elbise yıkama ve evin diğer ihtiyaçlarında hanımına yardım ederdi. Bir evladı öldüğünde onu kendisi bizzat yıkar ve hanımına, "Evlatlarının ölümünden dolayı üzülmeye, Allah'a şükret" derdi.

Bir gün oğlu büyük âlim Abdurrahman'ın dağda Yezi-dîler tarafından öldürüldüğü haberi kendisinde ulaşmıştı. Kendisi o anda ders vermekle meşguldü. Haberi alınca, "Allah bize kâfidir. O ne güzel bir vekildir" diyerek derse devam etmiştir.

Müellif diyor ki: Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû] Bağdat'ta bizim evimizde misafirimiz olduğu günlerde, dedem büyük âlim Seyyid Esad Sadreddin el-Hayderî [kuddise sirruhû] vefat etmişti. Şeyh Yahya el-Mervezî, "Seyyid Sadreddin'i ben yıkayacağım. Çünkü o benim hem şeyhim hem de şeyhlerimin oğludur" diyerek kalktı ve topluluğun huzurunda onu yıkadı. Suyu döken de, amcam Seyyid Ubeydullah el-Hayderî [kuddise sirruhû] idi. Cenazesinde mahşeri bir kalabalık vardı.

Müellif diyor ki: Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû] Bağdat'ta vefat ettiğinde onu, Molla Hüseyin b. Molla Câmi yıkadı. Ben, amcaoğlum Seyyid Muhammed Emin b. Seyyid Abdullah el-Hayderî [kuddise sirruhû] ve kardeşi Seyyid Salih el-Hayderî [kuddise sirruhû] ile büyük âlimlerden birçoğu sırayla su döküyorduk. Cenaze na-

mazını Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] çok sevdiği ve ilim arkadaşı olan büyük âlim Şeyh Abdurrahman Rûzbihânî [kuddise sirruhû] kıldırmıştı. Bağdat ehlinde onun cenazesinin arkasından yürümeyen kalmamıştı. Sanki onun öldüğü gün kıyamet kopmuştu. Cenazesi Gavsü'l-Âzam Şeyh Abdülkadir-i Geylânî hazretlerinin [kuddise sirruhû] türbesinin yakınına defnedilmiştir.

Şeyh Yahya el-Mervezî'nin [kuddise sirruhû] bu ve buna benzer büyük bir cildi dolduracak kadar menkıbele-ri vardır. Burada bu kadarı ile yetiniyoruz. Şeyh Yahya el-Mervezî gibi bir âlimin bu tarıkata girmesi, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] velâyet-i kübrâ sahibi olduğuna en büyük delillerden biridir.

Bir Velinin Mevlânâ Halid'e İntisabı

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] kerametlerinden biri de şöyledir: Bağdat ahalisi, zamanın kutbunun kim olduğu hususunda ikiye ayrılmışlardı. Bir grup zamanın kutbunun Mevlânâ Halid olduğunu, diğer grup da İbn Melâvis diye meşhur olan Şeyh Ahmed el-Kadirî'nin [kuddise sirruhû] kutub olduğunu söylüyordu. Ahmed el-Kadirî inzivaya çekilmiş, irşadla meşgul olmuyordu. Bazı insanların kendisinin zamanın kutbu olduğu yönündeki sözlerini işitmiş, bulunduğu yerden ayrılarak Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] zâviyesine gelmiş ve kırk gün burada kalmıştı. Bu zaman zarfında kuyudan su çekiyor ve zâviyeye gelenlerin abdest almaları için ibrikleri dolduruyordu. Bu kırk gün boyunca Mevlânâ Halid kendisine hiç iltifat etmedi. Nihayet kırk gün dolduğunda kendisine iltifat ve teveccüh etmiş ve böylece Molla Şeyh Ahmed el-Kadirî [kuddise sirruhû] Halidiye yolunun en has müntesiplerinden biri olmuştu.

Allah Dostlarının Gönlünü İncitmemeli

Müellif diyor ki: Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] kerametlerinden biri de babamın anlattığı şu olaydır: Büyük âlim Davud Paşa ilk başlarda Bağdat'ta defterdarlık yapıyor, bunun yanında hükümet konağına gitmeden önce evinde ders veriyordu. Bir ara Bağdat'tan uzaklaşıp Şehrezûr'a gittiğinde askerler onun etrafında toplanmış ve Sultan Mahmud Han tarafından kendisine Bağdat vezirliği verilmişti. Bunun üzerine o sıralar Bağdat valisi olan Said Paşa, askerleriyle Bağdat'ın yakınlarına kadar gelerek orayı muhasara etmişti. Dedem, Davud Paşa ile aralarındaki hukuktan dolayı, Said Paşa'nın bu tavrından çok mustarip oldu. Davud Paşa, dedemin yanında on beş sene okumuş, aklî ve naklî ilimlerde kendisinden icâzet almıştı.

Dedem hasta olduğundan, bu ıstırabını bildirmesi için babamı amcama göndermiş, ayrıca hastalığından dolayı huzuruna gelemediğini de bildirmesini söylemişti. Babam evimizin yakınında bulunan zâviyeye gitti ve durumu amcama haber verdi. Amcam haberi alınca babamla birlikte kalkarak Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] huzuruna geldiler ve durumu anlattılar. Bunun üzerine Mevlânâ Halid "O, ilimde benim şeyhimdir. Yatsı namazından sonra ona gideceğim" buyurdu. Yatsı namazını eda ettikten sonra Mevlânâ Halid kalktı. Amcam onun önünde kandil tutuyor, babam da arkasından yürüyordu. İkisinden başkasının kendisiyle gelmesine razı olmadılar. Dedemin yanına geldiler. Dedem o anda haremindeydi. Onların geldiklerini haber alınca kendilerini karşıladı ve oturdular. Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] dedeme hitaben, "Efendimiz ben ne şeyhim ne de keramet sahibiyim. Ben ancak bu kıymetli ilme az da olsa hizmeti

dokunan biriyim, ilim Allah katındadır. Yalnız sana şunu haber vereyim, zannımca Davud Paşa on beş gün sonra Bağdat'a girer ve hükümet konağında vezir olarak göreve başlar. Said Paşa ise kalede boğdurulur. Bundan dolayı korkma, üzüntüye kapılma" buyurdular. Mevlânâ Halid orada bir müddet daha oturup, babam ve amcamla beraber zâviyeye döndüler.

Gerçekten on beş gün geçtikten sonra Davud Paşa Bağdat'a girmiş ve hükümet konağında vezir olarak göreve başlamış, Said Paşa ise Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] haber verdiği gibi kalede boğdurulmuştur.

Onun İşini Şeyhine Havale Ettim

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] manevi kerametlerinden biri de şöyledir: Mevlevî tarikatının meşhur müntesiplerinden Hâlet Efendi, Mahmud Han'ın yanında Mevlânâ Halid hakkında kötü sözler sarfetmişti. Mevlânâ Halid bunu işitince şöyle buyurdu: "Hâlet Efendi'nin işini, pîri olan Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'ye [kuddise sirruhû] havale ettim. Onu kendi tarafına çeker ve hak ettiği muameleyi yapar." Daha sonra Sultan Mahmud, Hâlet Efendi'ye kızarak onu Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin makamının bulunduğu Konya'ya sürmüş ve orada boğdurtarak öldürmüştür. Böylece bu sözün sırrı da açığa çıkmıştır.

Ondan Başkasını Göremiyorduk

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] kerametlerinden biri de Şemr kabilesinin reisi Süfûk b. Faris'in anlattığı şu olaydır: Mevlânâ Halid beraberinde Ubeydullah el-Hayderî [kuddise sirruhû], müridleri ve halifelerinden bir topluluk olduğu halde Bağdat'tan Şam'a doğru yola

çıkmişti. Şam'a vardıklarında, ben de kabilemle oraya gelmiştim. Hep beraber Mevlânâ Halid'in de içinde bulunduğu kabileyi soymak için harekete geçtik. O esnada kafilenden at üzerinde beyaz elbiseli bir adam çıkıp bizimle kabile arasında perde oldu. Gözümüze o kadar büyük görünüyordu ki sahrada ondan başkasını göremiyorduk. Bu halden dolayı büyük bir korkuya kapılıp titremeye başladık. Elimizden mızraklarımız düşmüştü. Kimimiz de atlarından düşmüş, "Bizi affedin, eman diliyoruz" diye bağırmaya başlamıştı. Bunun üzerine kabile bize göründü ve anladık ki kafilende Allah'ın velilerinden biri vardır. Kabileye gelip Mevlânâ Halid'i [kuddise sirruhû] görünce hemen ayaklarına kapanarak kendisinden af diledik. Davetimizi kabul ederek bizim konakladığımız yere geldiler ve kendisi için 200 deve kestik. Fakat bunlardan hiçbir şey yemeyip, hepsini fakirlere dağıtmamızı emretti. Bunları fakirlere dağıttıktan sonra Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kalktı ve Şam'a gitti. Süfûk, her ne zaman Bağdat'a gelse bu olayı anlatırdı.

Müellif diyor ki: Amcam Seyyid Ubeydullah el-Hayderî [kuddise sirruhû] bu olayı şöyle anlatmıştı: Kabileyi basan Araplar'ı gördüğümüzde kafilende bulunanlar çok sıkıntıya düşmüşler ve Mevlânâ Halid'den [kuddise sirruhû] yardım istemişlerdi. Bunun üzerine Mevlânâ Halid tek başına atına binerek bir aslan gibi kafilenin önüne geçmiş, yerden bir avuç toprak alıp ona okumuş ve onların yüzüne doğru atmıştı. Bundan sonra onlar gözümüzden kaybolmuş, hiç kimseyi göremez olmuştuk. Bir müddet sonra kabileyi basanlar ortaya çıktılar ve itaatkâr bir şekilde gelip Mevlânâ Halid'in ayaklarına kapandılar. Seyyid Ubeydullah el-Hayderî olayı aynen Sükûf'un anlattığı gibi zikretmişti.

Eğer O Hakiki Şeyh İse Halin Ona Keşfolunur

Müellif diyor ki: Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] kera-metlerinden biri de Abdülbaki Ömerî el-Mevsılî'nin [kud-dise sirruhû] anlattığı şu olaydır: Musul Valisi Yahya Paşa bazı ihtiyaçlar için beni Bağdat Valisi Davud Paşa'ya göndermişti. Ben de işlerim çabuk bitmediği için birkaç ay Bağdat'ın gelir gider hesaplarına bakan Muhammed Efendi'nin evinde kaldım. Bu zaman zarfında Mevlânâ Halid'in yanına gider ve sohbetlerinden istifade ederdim. Bu arada yanımdaki paralar tükenmiş, yanımda hiç param kalmamıştı. O gece ne yapacağımı bilmeden üzüntülü bir şekilde yattım. Sabah uyandığımda ihtilam olmuştum. Fakat yanımda hamam ücretini ödeyecek kadar param yoktu. Hizmetçiye durumu anlatıp, cünüp olarak nasıl durabilirim dedim. Bunun üzerine hizmetçi, "Sen daima Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] yanına gidip geliyorsun, eğer o hakiki şeyh ise senin halin ona keşfo-lunur ve sana dirhem gönderir" dedi. Biz bunları konuş-tuktan az sonra Mevlânâ Halid'in hizmetçilerinden biri elinde beyaz bir mendille geldi ve selâm vererek oturdu. Sonra, "Mevlânâ Halid'in sana selâmı var. Sana bir hedi-ye gönderdi ve kabul etmeni istiyor" dedi. Ben de kabul edip hediye aldım. Hizmetçi gittikten sonra dirhemleri saydım, 20.000 altın kuruş vardı. Hemen hamama gidip guslettim. Sonra oradan çıkıp Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] yanına gittim ve elini öptüm. "Otur" buyurdular. Otururken (افسنهتین) "efseneteyn" kelimesi hakkında yaz-dığım lugazı¹⁶⁸ düşündüm. Bu bitki dağlarda, özellikle İmâdiye dağlarında yetişen pelin otudur. Beytin zâhiri, sevgiliyle ülfet kurmaktan bahsetmektedir. Bu beyitteki lugaz ise (افسنهتین) "efseneteyn" lafzındadır. Beyit şöyledir:

168 Lugaz: Eski divanlarda aruzla, halk edebiyatında hece vezniyle dü-zenlenmiş olan manzum bilmece.

“Boyu itidalde (İ) elife benzeyen mahbubun, (J) lâma benzeyen favorileri zâhir olunca vuslat iki senede tamam oldu.” Ben bu beyti okurken Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû], “Ey Abdülbaki efseneteyn İmâdiye dağlarında çoktur” buyurdular. Bunun üzerine kalktım ve tekrar elini öptüm. Çünkü bir beyit okunurken, düşünmeksizin beyitteki muradı anlamak ilmin ve anlayışın kuvvetinden değil, bilakis ledünnî ilimden kaynaklanan bir keramettir.

Beytin zâhirî manası şöyledir: “Boyu uzunlukta (İ) elif gibi olan sevgilinin yüzünde, (J) lâm harfine benzeyen favoriler zâhir olunca vuslat iki senede tamam oldu. Sanki mahbupla kavuşma müddeti iki sene gibiydi. İki seneden sonra mahbubun yüzünde tüyler çıkmaya başladı ve kendisine kavuşulacak olmaya uygun olmadı.” Bu mana, (بان) bâne kelimesi (ظهر) zahera (açığa çıktı, belirdi) manasına alındığında verilecek manadır.

Beyitten kastedilen asıl mana ise (افسننتين) efseneteyn kelimesidir. Beyitten bu kelimenin çıkartılması, (بان) bâne kelimesinin (انفصل) infesale (ayrıldı) manasına alınmasıdır. O zaman mana şöyle olur. İzar kelimesindeki (J) lâm harfi (İ) elif harfinden ayrıldı. (J) Lâm harfi (İ) elif harfinden ayrılıp atıldığında (اف) ef olarak kalır. (عامين) Âmeyn kelimesi ise (سننتين) seneteyn (iki yıl) manasındadır. O vakit (سننتين) seneteyn lafzı (اف) ef lafzıyla birleşir. Yani (اف) ef kelimesinin (سننتين) seneteyn kelimesiyle bitişmesi tamam oldu ve (افسننتين) efseneteyn oldu. Bu beyit lugazın en ince örneklerindendir. Mevlânâ Halid’in [kuddise sırruhû] bu beyitten kastedileni hemen anlaması da onun zâhirî ve bâtinî ilimlerdeki kemalatına delalet eden en büyük emarelerdendir.

Benim Cenaze Namazımı Sen Kıldıracaksın

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] kerametlerinden biri de şöyledir: Ümmet-i Muhammed'in eserlerinden faydalandığı, *Hâşiyetü Dürrü'l-Muhtâr*, *Tenkîh-i Hamdiyye*, usul ilmine dair *Hâşiyetü Şerhi'l-Menâr* gibi eserlerin sahibi, Seyyid İbn Âbidin [kuddise sirruhû], Mevlânâ Halid'in en has müridlerinden biri olup, Mevlânâ Halid'in yanında kelâm ilmini okuyordu. Bu dersler devam ederken bir gün rüyasında üçüncü halife Osman b. Affân'ın [radiyallahu anh] vefat ettiğini, kendisinin de Emevî Camii'nde onun cenaze namazını kıldırıldığını gördü. Sabah derse gittiğinde rüyasını Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] anlattı. Mevlânâ Halid tebessüm ederek, senin rüyanın yorumu şöyledir: "Ben yakında öleceğim, sen de Emevî Camii'nde benim cenaze namazımı kıldıracaksın. Çünkü ben Hz. Osman'ın [radiyallahu anh] neslindenim" buyurdular. Günler sonra Mevlânâ Halid taundan vefat ederek şehid oldu. Cenaze namazını da bildirdiği gibi İbn Âbidin kıldırdı.

Bütün Dilleri Konuşurdu

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] olağanüstü hallerinden biri de şudur: Kendisi bütün dilleri, o dilin ehli gibi çok güzel konuşurdu. Nitekim bu kendisinde birçok defa müşahede olunmuş çok hârikulâde bir haldir. Çünkü kendisi Süleymaniye'de büyüüp yetişmiş, orada Farsça ve Kürtçe'den başka bir dil öğrenmemişti. Arapça'yı Arap diline olan vukufiyeti ile, Hintçe'yi de Hindistan'a seferleri sırasında öğrenmişti. Diğer dilleri ise ilham yoluyla konuşuyordu.

Oğlunun Vefatını Haber Vermesi

Kerametlerinden birini kâmil veli Şeyh Muhammed Hafız Urfalı [kuddise sirruhû] şöyle anlatır: Ben Şam'da

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hizmetinde bulunuyordum. Mevlânâ Halid Şam'a yolculuğunda ailesini Bağdat'ta bırakmıştı. Sonra bir mektup yazarak ailesinin gönderilmesini istediler. Ailesi Bağdat'tan çıkıp Urfa'ya ulaştıklarında, Mevlânâ Halid bana, "Ey Hafız, ailem şu an senin Urfa'daki evine gelmişlerdir. Orada oğlum Şehâbeddin vefat etmiştir", buyurdu. Ben hemen bu tarihi not düştüm. Urfa'ya gidip bu durumu sorduğumda, aynen Mevlânâ Halid'in haber verdiği ve benim kaydettiğim vakitte olduğunu söylediler.

O, Sahili Olmayan Bir Denizdir

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] ilimdeki üstünlüğünü gösteren hârikulâde olaylardan biri de şudur: Şeyh Ali es-Süveydî el-Bağdâdî [kuddise sirruhû], Bağdat'taki muhaddislerin büyüklerindendi. Hadiste metin¹⁶⁹ ve sened¹⁷⁰ yönünden çok liyakatli idi. Bir gün hadis ilminde Mevlânâ Halid'i imtihan etmek için yanına geldi. İçeri girip musafahalaştıklarında Ali es-Süveydî bir hadisin başından okudu. O okumasını tamamladıktan sonra Mevlânâ Halid de bir hadisin başından okudu ve oturdular. Ali es-Süveydî imtihan için senedlerini değiştirerek *Kütüb-i Sitte*'den otuz hadis okudu. O okumasını bitirince Mevlânâ Halid doğru bir şekilde asıl senedlerini zikretti. Bunun üzerine Ali es-Süveydî Mevlânâ Halid'in ellerine kapanarak, kalbine gelen imtihan düşüncesinden dolayı tövbe etti ve Mevlânâ Halid'den af diledi. Ali es-Süveydî Mevlânâ Halid'in huzurundan çıktıktan sonra şöyle demiştir: "Bu zat zâhirî ve bâtinî ilimleri kendisinde toplamıştır. O

169 Metin: Bir hadisin isnaddan sonra gelen, konuyu bize aktaran ifade kısmına denir.

170 Sened: Sözlükte "dayanak" anlamına gelen sened, terim olarak, bir hadisi, Hz. Peygamber'den [sallallahu aleyhi vesellem] itibaren bize kadar ulaştıran yola denir.

Allah'ın büyük velilerinden olup sahili olmayan bir denizdir. Bizim ona olan nisbetimiz, bir damlanın denize olan nisbeti gibidir. Ey âlimler, onun kutsî nefesleri ve rabbânî ilimlerinden feyizlenmeye gelin.”

Sünnete Son Derece Riayet Ederdi

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] son derece heybetli olup hiç kimse yüzüne dikkatlice bakamazdı. Yeme ve içmesinde, giyinişinde, uyumasında, fiillerinde, konuşmalarında, oturup kalkışında, bütün hal ve hareketlerinde sünnete son derece riayet ederdi. Hizmetinde bulunanlardan hiçbiri, bir tek sünneti hatta müstehapları bile terkettiğine şahit olmamıştı. Ayrıca takva sahibi âlim bir zat, tam bir sene hizmetinde bulunup camiye giriş çıkışlarını gözlemiş, girerken sağ ayağı ile, çıkarken sol ayağı ile çıktığını ve bu sünnete asla muhalif olmadığını görmüştür. Bunun üzerine şöyle demiştir. “Bu zat velâyet-i kübrâ”ya layıktır. Çünkü o Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sünnetinin koruyucusudur.” Bundan sonra Mevlânâ Halid'den inâbe alarak sülûk yoluna girmiş ve kendisine birçok mertebe hâsıl olmuştur.

Bu Âlimde Bilmediğimiz Bir Sır Vardır

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] keramet ve heybetine dair bir olay da şöyle anlatılır: Bir gün Mevlânâ Halid etrafında halifelerinden büyük âlimler olduğu halde Bağdat'ta zâviyesinde oturuyordu. Bir ara, “Üzerimize zulmet geldi” buyurdu ve sustu. Halifeler bu sözden dolayı hayrete düştüler. Yarım saat sonra Şîa âlimlerinin büyüklerinden Musa en-Necefi beraberinde on kadar Şîa âlimi ile oraya geldi. Beş dakika kadar titreyerek

Mevlânâ Halid'in huzurunda durdular. Mevlânâ Halid oturmalarını işaret edince oturdular ve başlarını eğerek bir kelime dahi konuşmadılar. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ise yüzünü onlardan çevirmiş, Dicle'nin diğer yakasında olan zâviyelerine bakıyordu. On dakika kadar oturduktan sonra kalkarak mescide girdiler ve nâfile namaz kıldılar. Şîa âlimleri ise "Bu âlimde bizim bilmediğimiz büyük bir sır var" diyerek, dehşete kapılmış halde oradan çıkıp gittiler.

Vefatı

Müellif diyor ki: Mevlânâ Halid'in hârikulâde hallerinden biri de şudur: Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Bağdat'tan çıkıp Şam'a yöneldiğinde, onu dedem uğurlamış, Mevlânâ Halid ikisinin ölümünün birbirine yakın olacağını işaret etmişti. Gerçekten de dedem, Mevlânâ Halid'in vefatından üç ay sonra ölmüştü. Mevlânâ Halid'in vefat haberi Bağdat'a ulaştığında bütün halk mustarip olmuş, sanki o gün kıyamet kopmuştu. Irak'ın bütün beldelerinden ve dışından halifeler, âlimler, şeyhler, ilim ve tarikat ehli kimseler, büyük küçük herkes akın akın onun cenazesine gelmişti. Üzüntüden ruhunu teslim etmesinden korktukları için, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] vefatını dedeme haber vermemişlerdi. Dedem hastalığından dolayı vefat etti ve Mevlânâ Halid'e kavuştu. Allah Teâlâ bizleri, onun zümresindeki bütün ihvanlarla beraber Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sancağı altında haşretsın.

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] bu ve benzeri kerametleri bu kitaba sığmayacak kadar çoktur. Allah Teâlâ'nın muvaffak kıldığı ve halini güzel eylediği kimse için bu kadarı kâfidir.

İKİNCİ BÖLÜM

MEVLÂNÂ HALİD'İN HALİFELERİ

Bu bölüm, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] bazı büyük halifeleri ile bu tarıkata giren ve hiç ayrılmayan bazı büyük âlimler hakkındadır.

1. Seyyid Ubeydullah el-Hayderî

Müellif diyor ki: Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] Bağdat'taki ilk halifesi; büyük âlim, aklî ve naklî ilimleri kendinde toplayan, usul ve fûrû ilimlerini çok iyi bilen, zamanının Zemahşerî'si, vaktinin Harîrî'si olarak tanınan, Arap fasih ve edipleri gibi fesahat ve belâgat sahibi olan, müteahhir ve mütekaddim şairlerden üstün bir edip olan, Arapça, Türkçe ve Farsça'yı çok iyi konuşan, veli, mürşid-i kâmil, ârif-i billâh, her şeyi ile Allah'a yönelen, kudsî nefesler sahibi, Bağdat'ta Hanefi müftülüğü yapmış olan amcam Seyyid Ubeydullah el-Hayderî en-Nakşibendî el-Halidî'dir [kuddise sirruhû]. Allah onun şerefli ilimlerinin bereketini bizim ve ihvanlarımızın üzerine saçsın.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Bağdat'a ilk geldiklerinde, Ubeydullah el-Hayderî [kuddise sirruhû] ona hizmet etmekle şereflenerek Halidiyye tarikatına intisap etmiştir. Mevlânâ Halid'le beraber hizada¹⁷¹ ve seferde birçok meşakkate katlanmış, onun hizmetinden ayrılmayarak kendisinden ders okumuştur. Hatta ailesini ve vatanını terkederek Mevlânâ Halid'le birlikte Süleymaniye'ye ve Şam'a gitmiştir. Yemeyi, içmeyi ve uykuyu terk ederek tam anlamıyla sülûk yoluna girmiştir. Mevlânâ Halid sırtına bir su kırbaşı alarak Bağdat'ın çarşı ve sokaklarında hayrına su dağıtmasını emir buyurduklarında, bu emre uyarak yirmi gün boyunca bu şekilde su dağıtmıştır. Daha sonra da para ile su satmasını emretmiş, on gün de bu şekilde su satmıştır. İlim ve şeref bakımından Bağdat âlimlerinin en büyüğü ve en kıymetlisi olmasına rağmen tam bir ay sırtında kırbayla Bağdat sokaklarında su taşımıştır. Bundan sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet¹⁷² vererek Bağdat'ta irşadla görevlendirmiştir. Bağdat halifelerinin çoğu önce Ubeydullah el-Hayderî'nin [kuddise sirruhû] yanında sülûke başlar, onun yanında yetişirler sonra Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kendilerine hilâfet verirdi. Nitekim halifeleri sayılırken buna değinilecektir.

Mevlânâ Halid'in gerçekte ise ilk halifesi kâmil veli, Şeyh Osman el-Kürdî et-Tavîlî'dir [kuddise sirruhû]. Çünkü Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Hindistan'dan geldiğinde ilk o halife olmuştu.

171 Hazar: Yerleşik olma. Şehir ve köyde oturma.

172 Mutlak hilâfet: Hilâfet-i Kübrâ (mutlak hilâfet) ve hilâfet-i suğrâ (mu-kayyet hilâfet) diye iki türlü hilâfetten bahsedilir. İlki, tarikatta kol oluşturabilme yetkisine sahipliği ifade ederken, ikincisi, bulunduğu tasavvuf okulunun dairesi içinde görev yapar.

Ubeydullah el-Hayderî'nin [kuddise sirruhû] bu ve bunun gibi menkıbeleri, keramet ve edepleri, güzel ahlâkı ve cömertliği, bu kitaba sığmayacak kadar çoktur. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû], Ubeydullah el-Hayderî'nin fenâ ve bekâ mertebelerinin nihayetine ulaştığını haber vermiş ve şöyle buyurmuşlardır: "Seyyid Ubeydullah, Seyyid Abdülgafûr, Musa el-Cebûrî ve Muhammed Cedîd gibiler ancak Şah-ı Nakşibend hazretlerinin [kuddise sirruhû] halkasında bulunurdu." Ubeydullah el-Hayderî'nin bu raya sığmayacak kadar çok hârikulâde halleri vardır. Biz bu kadarıyla yetiniyoruz.

2. Seyyid Abdülgafûr el-Halidî el-Müşâhidî el-Bağdâdî (v. 1273/1855) [kuddise sirruhû]

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] büyük halifelerinden biri de büyük âlim, fakih, veli, mürşid-i kâmil, ârif-i billâh, Mevlânâ'nın sevgisiyle dolup taşan, kudsi nefes ve ünsî marifetler sahibi, sâliklerin terbiyecisi, vuslat yolundakilerin faydalandığı Seyyid Abdülgafûr el-Halidî el-Müşâhidî el-Bağdâdî hazretleridir [kuddise sirruhû]. İlk olarak Seyyid Ubeydullah el-Hayderî'nin [kuddise sirruhû] yanında sülûküne başlamış ve Seyyid Ubeydullah hazretleri kendisini en güzel şekilde terbiye etmiştir. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak icâzet vererek Bağdat'ta irşad izni vermiştir.

Allah Dostları Kalp Casuslarıdır

Seyyid Abdülgafûr'un [kuddise sirruhû] birçok kerameti ve hârikulâde halleri vardır. Müellif şöyle anlatıyor: Bir gün hatm-i hâcegânda hazır bulunuyordum. Yanımda Halidiye tekkesinin hatibi âlim ve salih bir zat olan Ab-

durrahman da vardı. Seyyid Abdülgafûr hatim kısmını bitirip duaya başladı ve Nakşibendî silsilesini açıktan sayarak en son Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] ismiyle bitirdi. Sonra devam ederek, şeyhim, veli, ârif-i billâh Mevlânâ Seyyid Ubeydullah el-Hayderî el-Hâlidî'nin ruhuna dediğinde, hatip Abdurrahman kendini kaybederek Seyyid Abdülgafûr'un ayaklarına kapandı. Hatmeden çıktıktan sonra hatip Abdurrahman'a bunun sebebini sorduğumda şöyle cevap verdi. "Kalbime, Seyyid Abdülgafûr ilk olarak Seyyid Ubeydullah el-Hayderî'nin [kuddise sirruhû] yanında sülûke başladığı halde, neden silsilede onun ismini zikretmedi diye bir düşünce gelmişti. Bu düşüncemin ardından Seyyid Abdülgafûr onun ismini de zikredince beni bir hal kapladı ve kendimi kaybederek ayaklarına kapanıp af diledim."

Kerametlerinden biri de şudur: Müellif anlatıyor: Bir gün zâviyenin çatısında duruyordum. Seyyid Abdülgafûr da [kuddise sirruhû] gelerek çatıya çıkmak istedi. Ben kendi kendime, "Ben buraya zor çıkıyorum, o ilerleyen yaşına rağmen buraya nasıl çıkacak, zorlanır" diyordum. Sonra gördüm ki kendisi sanki on beş yaşında bir genç gibi süratle çıktı ve bana, "Ey İbrahim, benim kendi başıma buraya çıkamayacağımı mı zannediyordun?" buyurdu. Bunun üzerine hemen ayaklarına kapandım ve af diledim.

Kalp Ehlinin Beddua Okları

Hikâye olunur ki zulmet ehli bir kimse, kalp ehli bir zata zulmetmişti. Bunun üzerine o kalp ehli zat şu şiiri okudu:

"Dikkat edin! Kendini gözetleyenden korkmayarak, benim zayıflığıma karşı kuvvet gösteren kişiye söyleyin.

Ben gece ona bir ok fırlattım ve isabet etmesini umuyorum.”

Bu sözüyle gece kendisine beddua ettiğini işaret ediyordu ki onların bedduası öldürücü birer oktur. Seyyid Abdülgâfur'un [kuddise sirruhû] gece ettiği beddua vesilesiyle bu zalimin evi sabah vakti yerle bir olmuş, kendisi, ailesi ve malı toprak olmuştu. Öyleyse ey kardeşim, kalp ehlinin beddua oklarından sakın. Allah bizleri ve kardeşlerimizi büyüklere suizan beslemekten muhafaza eylesin.

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] Seyyid Abdülgafûr'a [kuddise sirruhû] karşı çok fazla muhabbeti vardı. Bir gün namazdan çıktığında, Seyyid Abdülgafûr'u dışarıda beklerken gördü ve gidip elini öptü. Seyyid Abdülgafûr hazretleri yıldırım çarpmış gibi büyük bir çığlık attılar. Sonra Mevlânâ Halid Seyyid Abdülgafûr'a hitaben “Kıyamet gününde, beni nebîlerin sonuncusu, deden Muhammed Mustafa'nın [sallallahu aleyhi vesellem] livâü'l-hamd sancağı altına almayı söz vermedikçe seni bırakmam” buyurdular. Bu söz üzerine Seyyid Abdülgafûr yere düşerek bayıldı. Mevlânâ Halid onu orada bırakarak kendi yerine gitti. Seyyid Abdülgafûr ise ancak üç saat sonra kendine gelebildi. Bu zatın güzel halleri çoktur. Fakat burada bu kadarıyla yetiniyoruz.

Allah Dostlarının Nazarları Şifadır

Müellif anlatıyor: Allah'a hamdolsun ben Seyyid Abdülgafûr'un [kuddise sirruhû] hizmetinde bulundum ve nazarları ile şerefledim. Hatm-i hâcegâna ve onun teveccühlerine devam ediyordum. Aynı şekilde Şeyh Ahmed Eğribozî [kuddise sirruhû] ve diğer büyük halife-

lerin hizmetiyle şereflendiğim gibi, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hatm-i hâcegânında da bulundum. Küçükken bir hastalık geçirdiğimde, amcam beni Seyyid Abdülgafûr'un hatm-i hâcegânına götürdü ve yanına oturttu. Seyyid Abdülgafûr'un duası ve iksirli nazarları ile şifa buldum.

Allah Dostlarından Yüz Çevirmenin Neticesi

Onun vefatından sonra nail olduğum hayırlardan biri de şöyledir: Bağdat Valisi Muhammed Necib Paşa, Âlûsî ismiyle meşhur olan âlimi fetva işinden azledince, bu âlim Halidiyye tarikatından yüz çevirerek Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerini kötüleyen bir risale yazdı. Bu risaleyi yazmasının sebebi, kendisini görevden alan vezirin, Mevlânâ Halid'in müntesiplerinden olması ve Bağdat'taki Halidiyye tekkesini yıktırıp yerine daha güzelini yaptırmış olmasıydı.

Ben de bu sırada bu risaleyi reddiye için güzel bir risale telif ettim. Halifeler ve âlimler bu risaleyi çok beğendiler. Bir gece rüyamda Mevlânâ Halid'i [kuddise sirruhû] gördüm. Halifesi Abdülfettah el-Hâlidî de [kuddise sirruhû] yakınında bekliyordu. Yanına gittim ve elini öptüm. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] elini sırtıma koydu ve, "Ne güzel iş yaptın ey İbrahim" buyurdular. Sabah olduğunda rüyamı tekkedeki ihvanlara anlattığımda hepsi beni rüyamdan dolayı tebrik ettiler.

Âlûsî'nin, o risaleyi telif etmesinin sebebi, Necib Paşa'nın, Halidiyye halifelerinin işareti ile kendisini fetva-
dan azlettiğini sanmasıydı. Ne acayiptir ki Âlûsî son derece güzel konuşan biri olmasıyla beraber, İstanbul'dan döndükten sonra hastalanmış, günlerce dili tutulmuş ve o şekilde vefat etmiştir.

3. Şeyh Muhammed Cedîd

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de veli, mürşid-i kâmil, fıkıh âlimi, sûfî, ârif-i billâh, rabbânî ilimler ve kutsî enfâs sahibi, Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] tarafından kendisine "Cedîd" lakabı verilen Şeyh Muhammed'dir. Şeyh Muhammed [kuddise sirruhû] halifelerin ve fakihlerin büyüklerinden olup, fıkıh ilminde ikinci Ebû Yusuf diye meşhur olmuştu. Müşkil manaları kolay çözerdi. İrşadla meşgul olur, Halidiyye tekkesinde fıkıh, hadis, tefsir ve tasavvuf dersleri verirdi. Evi tekkeye bitişik olup yatsı namazını kılmadan evine gitmezdi. Fakihler akın akın kendisinden okumaya ve kendisinin irşadından nasiplenmeye geliyorlardı. İlk olarak Ubeydullah el-Hayderî'nin [kuddise sirruhû] yanında sülûke başlayarak ondan ders almış ve en güzel şekilde terbiye görmüştür. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilafet vermiş ve Ubeydullah el-Hayderî'den sonra onu, Bağdat zâviyesinde kendi yerine vekil olarak bırakmıştır. Seyyid Abdülgafûr, Musa el-Cebûrî [kuddise sirruhû] gibi halifelerine ve diğer Irak halifelerine, ona itaat edip emrinden çıkmamalarını söylemiştir. Halifelerin hepsi Şeyh Muhammed Cedîd'i [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid yerinde sayarlardı. Hatta Mevlânâ Halid tarafından, Şeyh Muhammed Cedîd'le beraber aynı zâviyede irşadla görevlendirilen halife Seyyid Abdülgafûr'un evi, Bağdat'ın batı tarafına, zâviye ise doğu tarafına düşüyordu. Seyyid Abdülgafûr [kuddise sirruhû] her gün fecirden az önce zâviyeye gelir ve yatsı namazından sonra evine giderdi. Eve gitmek istediği zaman, "Efendim, eve gideyim mi yoksa burada mı kalayım?" diye Şeyh Muhammed Cedîd'den [kuddise sirruhû] izin ister, o izin verirse gider, izin vermezse o gece orada kalırdı. Her ikisi de zâviyede irşad yapar, tek bir halkada teveccühe girerler, fakat hatm-i hâcegânı Şeyh

Muhammed Cedîd okurdu. Cuma ve salı günleri müridlere teveccüh ederler, Şeyh Muhammed Cedîd sağ taraftan, Seyyid Abdülgafûr ise sol taraftan başlardı. Hal-ka tamamlanıp birbirleriyle karşılaştıklarında, genellikle Şeyh Muhammed Cedîd Seyyid Abdülgafûr'dan teveccüh talep ederdi. Bazan da Şeyh Muhammed Cedîd, Seyyid Abdülgafûr'a [kuddise sirruhû] teveccüh ederdi. Her biri diğ erinin elini öper, birbirlerine saygı gösterirlerdi. Şeyh Muhammed Cedîd [kuddise sirruhû], Seyyid Abdülgafûr'a [kuddise sirruhû] çok hürmet gösterirdi. Seyyid Abdülgafûr da [kuddise sirruhû] Şeyh Muhammed Cedîd'in [kuddise sirruhû] emirlerine karşı son derece itaatkârdı. Her birinin zâviyede müstakil birer odaları vardı. Fakat Şeyh Muhammed Cedîd, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] oturduğu odada otururdu.

Halifelerin Birbirine Hürmeti

Bir gün garip bir tevafuk olarak adamın biri Seyyid Abdülgafûr'dan [kuddise sirruhû], kendisine özel bir maslahatın yerine getirilmesi için, Bağdat Valisi Davud Paşa'ya bir tezkire (not) yazmasını istedi. Seyyid Abdülgafûr kendisini müslümanların ihtiyaçlarına adanmıştı. Fakat Şeyh Muhammed Cedîd'den [kuddise sirruhû] çekindiği için, insanların ihtiyaçlarını idarecilerden açık olarak istemezdi. Bunun üzerine vezire gizlice bir tezkire yazdı. Vezir, Seyyid Abdülgafûr'a hürmet duyduğundan adamın ihtiyacını giderdi. Birkaç gün sonra Şeyh Muhammed Cedîd bu olayı işitti ve Seyyid Abdülgafûr'un [kuddise sirruhû] odasına giderek öfkeli bir şekilde, "Sen idarecilere nasıl mektup yazarsın, bana haber vermeden nasıl böyle bir şey yaparsın?" dedi. Bunun üzerine Seyyid Abdülgafûr ağlamaya başladı. Şeyh Muhammed

Cedîd'in elini öpüyor, af diliyor ve, "Ey şeyh, tövbe ettim" diyordu. Şeyh Muhammed Cedîd üzerinde celâl eseri olduğu halde odadan çıktı. Bundan sonra Seyyid Abdülgafûr, Şeyh Muhammed Cedîd'den çekindiği için yedi gün zâviyede kalmış, evine gitmemiştir. Yedi gün teveccûhe katılamamış ve eve gitmek için izin isteyememiştir. Sekizinci gün Şeyh Muhammed Cedid [kuddise sirruhû], Seyyid Abdülgafûr'un odasına gittiğinde Seyyid Abdülgafûr kendisini karşılamıştı. Birbirlerinin ellerini öperek kucaklaşmışlar ve öyle ağlamışlardır ki zâviyede bulunan bütün halife ve müridler de onlarla beraber ağlamışlar, birçoğu cezbeye kapılmıştı. Sonra Şeyh Muhammed Cedîd, o gece eve gitmesi için Seyyid Abdülgafûr'a [kuddise sirruhû] izin verdi.

Şeyh Muhammed Cedîd [kuddise sirruhû] genellikle celâl hali üzere, Seyyid Abdülgafûr [kuddise sirruhû] ise cermal hali üzere idi. Şeyh Muhammed Cedîd'in kerametleri sayılamayacak kadar çoktur. Muhammed Cedîd, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] koymuş olduğu edelere çok dikkat eder ve uyardı. Müridlerin birbirlerinin odalarına girmelerini yasaklar ve tek başına zikir yapmalarını emrederdi. Devamlı onlarla murakabe yapar ve şer'î ilimleri tahsil etmelerini emrederdi. Fıkıh, akaid ve tasavvuf müzakereleri için onlara özel bir vakit tayin etmişti. Farzlardan geri kalan vakitlerde zikirle meşgul olmalarını söylerdi. Halifelerine, hilâfeti ilim ehlinde başkasına vermeyiniz, buyururdu. Nitekim Mevlânâ Halid de [kuddise sirruhû] hilâfeti ancak âlim olan kimselere verirdi.

Müellif diyor ki: Şeyh Muhammed Cedîd'in [kuddise sirruhû] bana karşı fazla bir muhabbeti vardı. Bana ilim tahsil etmemi emreder ve, "Önce ilim tahsil et, sonra sülûk yap" buyururdu. Allah'a hamdolsun, on üç yaşım-

dan beri Halidiyye tekkesinde bulunduğumdan kendisinin hizmetiyle şereflenmiş ve duasıyla çok hayırlara ulaşmıştım. Oradaki şeyhlerden ilim okuyor ve Halidiyye kolunun gerektirdiklerini yapıyordum. Kırk yaşına kadar böyle devam ettim. Zâviyeden ancak uyku vakti çıkıp babamın evine gidiyordum. Bazı seneler Erbil'e ve Ekrâd dağlarına gidip seçkin âlimlerden ders almak için babamdan ve şeyhlerden izin isterdim.

4. Şeyh Musa el-Cebûrî el-Bağdâdî (v. 1246/1831)

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim ve âmil, fakih, veli, sûfî, mürşid-i kâmil, ârif-i billâh, keramet ve şemâil sahibi, ünsî bereketler ve kudsî enfâs¹⁷³ sahibi, Şeyh Musa el-Cebûrî el-Bağdâdî'dir [kuddise sirruhû]. Şeyh Musa el-Cebûrî avamın ve havasın, velâyetine şahitlik ettiği büyüklerdendi. İrşada, dinî ilimlerin öğrenilmesine ve vaaza önem verirdi. Vaazında büyük âlimler toplanırdı. O vaaz ederken, insanların yüksek sesle bağırımları ve ağlamaları işitilir, sohbetinde hazır olanların birçoğu ise sanki ölü zannedilirdi.

Sülûküne ilk olarak Ubeydullah el-Hayderî'nin [kuddise sirruhû] yanında başlamış, ondan ders okumuş, hem ilim hem de sülûk yolunda güzel bir terbiye görmüştü. Daha sonra Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kendisine mutlak hilâfet vererek, Bağdat'ın batısında kendisine mahsus bir zâviyede irşadla görevlendirmiştir. Musa el-Cebûrî [kuddise sirruhû] aynı şekilde Şeyh Muhammed Cedîd'in [kuddise sirruhû] emrinden de geri durmazdı. Haftada bir gün kayıkla, Seyyid Abdülgafûr [kuddise sirruhû] ve Şeyh Muhammed Cedîd'in Dicle nehrinin diğer yakasında bu-

173 Enfâs: 1. Nefesler, soluklar. 2. Nebî ve velilerin irşad edici duaları.

lunan zâviyelerine geçerlerdi. Takvasından dolayı, bazı kimselerden gasp yoluyla alınan gemilerin bulunduğu köprüden yürümezdi. Dicle'nin diğer yakasına geldiğinde, Seyyid Abdülgafûr, Şeyh Muhammed Cedîd, bütün halife ve müridler zâviyenin Dicle'ye bakan kapısından çıkar ve kendisini karşılayarak hürmet gösterirlerdi.

Şeyh Musa el-Cebûrî'nin [kuddise sirruhû] birçok karameti vardır. Bunlardan biri şöyle anlatılır: Şeyh Musa el-Cebûrî Bağdat'ta meydana gelen ve Bağdat halkını kırıp geçiren veba salgınını aylar öncesinden haber vermişti. Kendisi de Şeyh Muhammed Cedîd'le [kuddise sirruhû] beraber bu salgında vefat etmişlerdir. Onlardan sonra zâviyede Seyyid Abdülgafûr [kuddise sirruhû] irşada devam etmiş ve birçok halife yetiştirmiştir. Bunlar:

Basra'da halife olarak bırakılan, âlim ve âmil, takva sahibi Şeyh Abdülcebbâr el-Hanbelî en-Necdî [kuddise sirruhû],

Umman'da halife olarak bırakılan, âlim ve âmil, âbid, zâhid, fakih Şeyh Ali el-Ummânî [kuddise sirruhû] ,

Bağdat'ta halife olarak bırakılan, âlim, salih ve takva sahibi Şeyh Davud el-Bağdâdî [kuddise sirruhû],

Halidiyye tekkesinin hatibi Abdurrahman [kuddise sirruhû],

Şeyh Muhammed Said el-Erbîlî [kuddise sirruhû] ve bunlar gibi birçok zattır. Fakat zâviyede kendinden sonra yerine geçen halifesi, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] müridi olan Şeyh İbrahim el-Müşâhidî olmuştur. Çünkü o, dinde fakih olması ve müridleri terbiye etmesi yanında, seçkin ahlâk ve ünsî enfâs sahibi olduğundan buna daha ehildi. Seyyid İbrahim el-Müşâhidî'nin [kuddise sirruhû] vefatından sonra ise zâviyede, mürşid-i kâmil,

fakih, âlim, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] Akir'den halifesi olan Şeyh Abdülfettâh el-Akrî [kuddise sirruhû] irşadla meşgul olup Şeyh Davud'a [kuddise sirruhû] hatm-i hâcegânî okuması için izin verdi. Daha sonra da kendi yerine teveccüh etme izni de vermiştir.

5. Şeyh İsmail

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de kâmil veli, ârif-i billâh, her şeyiyle Mevlâ'sına yönelen mürşid, âlim ve âmil, fazilet sahibi Şeyh İsmail [kuddise sirruhû] olup, Şam'da Mevlânâ Halid'in yerine geçmişti. Mevlânâ Halid'in bütün işleri, evlatları ve ailesine yine terekesinin¹⁷⁴ üçte birini fakirlere tasadduk hususunda vasî kılınmıştı. Hazarda ve seferde on beş sene Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş, emirlerini hiç aksatmamıştır. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet vererek irşad için gitmesine izin vermişti.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ölüm hastalığı sırasında müridlerine, "Size arkamda Şeyh İsmail [kuddise sirruhû] gibi birini bıraktığım için ölmüş sayılmam" buyurdular. Ayrıca halife ve müridlerine, Şeyh İsmail'in emirlerine ve tarikat işlerindeki görüşlerine muhalefet etmemelerini emretmiştir. Mevlânâ Halid şöyle buyururdu: "Kibir ve nifakı bırakarak birlik ve beraberliğe sarılın, benim ve sizin için göz nuru olacak işleri yapın."

Şeyh İsmail hazretleri [kuddise sirruhû], Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] vefatından duydukları üzüntüden dolayı, ondan yirmi dört gün sonra vefat etmişlerdi. Vefatından sonra yerine geçmek üzere âlim, veli, mürşid Şeyh Abdüllah el-Herâtî'yi [kuddise sirruhû] vasî tayin etmiş ve

174 Tereke: Ölen kimsenin geride bıraktığı mal, mülk.

ona bir mektup yazmıştı. Abdullah el-Herâtî o sırada Süleymaniye'de idi. Mektup kendisine ulaşınca mektubu öperek hemen Şam'a doğru yola çıktı. Mevlânâ Halid'in haremının hizmetlerini görmede, irşad ve diğer işlerde Şeyh İsmail'in yerine geçip güzel hizmetlerde bulundu. Bu iş Mevlânâ Halid'in vasiyeti doğrultusunda olmuştu. Çünkü Mevlânâ Halid kendisinden sonra ilk olarak Şeyh İsmail'in [kuddise sirruhû], sonra Şeyh Abdullah el-Herâtî'nin, ondan sonra da Şeyh Abdülfettâh'ın [kuddise sirruhû] vasî tayin edilmesini istemişti.

6. Şeyh Abdullah el-Herâtî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de, âlim ve âmil, veli, mürşid-i kâmil Şeyh Abdullah el-Herâtî hazretleridir. Abdullah el-Herâtî [kuddise sirruhû] haza¹⁷⁵ ve seferde Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş, emirlerine asla muhalefet etmemiş, sülûkünü ve hizmetini hakkıyla yaparak Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] rızasını kazanmıştır. Kendisi Mevlânâ Halid'in hayatında en has hizmetçilerinden olup Mevlânâ Halid'in vefatından sonra da ömrü boyunca muhterem harem¹⁷⁵lerinin hizmetinde bulunmuştur. Abdullah el-Herâtî hazretleri tecrit makamını tercih etmiş ve Şeyh Abdullah Dihlevî'nin [kuddise sirruhû] yolundan giderek evlenmemiştir. Nitekim Abdullah Dihlevî hazretleri de tecrit makamını tercih ederek Hz. İsa'nın [aleyhisselâm] yolundan gitmiş ve evlenmemiştir. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] ise Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] uyarak evlenmeyi tercih etmiştir. Nitekim sûfîlerin büyükleri, her velinin bir nebînin yolundan gittiğini zikretmişlerdir.

175 Hazar: Yerleşik olma. Şehir ve köyde oturma.

Allah Dostlarının Hizmetine Koşmak

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] Hindistan'a seferlerinde Herat beldesine uğramış ve orada Abdullah el-Herâtî [kuddise sirruhû] ile karşılaşmıştı. Abdullah el-Herâtî kendisine, "Nereye gidiyorsunuz?", diye sorduğunda, Mevlânâ Halid, "Halimi düzeltmek için evliyanın sultanı Şeyh Abdullah Dehlevî'ye [kuddise sirruhû] gidiyorum" buyurdu. Abdullah el-Herâtî, ben de sizinle geliyorum deyince, Mevlânâ Halid, "Benim dönmemi bekle" buyurdular. Bunun üzerine Abdullah el-Herâtî hazretleri, "Ben Irak'a gidiyorum, sizi orada bekleyeceğim" dedi ve Musul'a gelerek orada bazı ilimleri okudu. Mevlânâ Halid'in döndüğünü işitince Süleymaniye'ye gelerek hizmetinde bulundu. Onunla birlikte Bağdat'a ve Şam'a gitti. Sülûkünü en güzel şekilde tamamlayarak mutlak hilâfet aldı. Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] vefatından bir müddet sonra muhterem zevceleri ve oğlu Şeyh Necmeddin [kuddise sirruhû] Bağdat'a gitmek isteyince, Abdullah el-Herâtî hazretleri de onlarla beraber gitti ve hizmetlerinde bulundu. Bir müddet orada kalıp daha sonra Erbil'e, ordan da Şam'a döndüler. Abdullah el-Herâtî hazretleri nereye giderlerse gitsinler onların hizmetinde bulunurdu.

Müellif diyor ki: Allah'a hamdolsun, ben Bağdat ve Erbil'de Şeyh Abdullah el-Herâtî hazretlerinin [kuddise sirruhû] duası ile müşerref oldum. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kendisine çok muhabbet duyar ve uyku vakti dışında yanından ayırmazlardı. Abdullah el-Herâtî Mevlânâ Halid'in ayakkabılarını tutardı. Bu veli zatın güzel ahlâkı ve kerametleri akılları hayrete düşürecek derecedeydi.

7. Şeyh Abdülfettâh el-Akrî (v. 1281/1864)

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de veli, mürşid, fakih, âbid, takva sahibi, nâsik, zâhid, yüce himmet ve razı olunan ahlâk sahibi Şeyh Abdülfettâh el-Akrî'dir [kuddise sirruhû]. Hazarda ve seferde Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş ve bütün zorluklara katlanmıştır. Mevlânâ Halid onu çevre bölgelerdeki halifelere yaya olarak gönderirdi. Hatta Âsitâne'de (İstanbul) bulunan halife Abdulvehhâb es-Sûsî'ye [kuddise sirruhû] iki defa yaya olarak göndermiştir. Abdülfettah el-Akrî hazretleri, Mevlânâ Halid kendisine binek kullanma izni vermediği için Bağdat'tan Âsitâne'ye yaya olarak gitmişti. Aynı şekilde birçok beldeye de yaya olarak gitmiştir. Çünkü Abdülfettah el-Akrî'nin riyâzeti, beldelere yaya olarak gitmekti. Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] yüce himmetleriyle bu zorluklara katlanmış, yüksek mertebelere ulaşarak mutlak hilâfetle halife olmuştur. Şeyh Abdullah el-Herâtî'nin emirlerini yerine getirmedeki durumu, Mevlânâ Halid'in emirlerini yerine getirmedeki durumu gibiydi. Şeyh Abdullah el-Herâtî'nin vefatından sonra vasiyetiyle onun yerine geçmiştir. Mevlânâ Halid'in haremının ve evlatlarının hizmetinde bulunmuş, onların ihtiyaçlarını karşılayarak en güzel şekilde hizmetlerini görmüştür. Şeyh Abdülfettâh el-Akrî'nin ünsî enfâs ve güzel ahâkı sayılamayacak kadar çoktur.

8. Seyyid Abdullah Geylânî

eş-Şemdinî el-Hakkârî (v. 1228/1813)

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de büyük âlim, veli, mürşid-i kâmil, Muhammedî ahlâk ve razı olunan şemâil sahibi Şeyh Seyyid Abdullah el-Geylânî eş-Şemdinî el-Hakkârî'dir [kuddise sirruhû]. Kendisi

Bağdat’a gelmiş ve Mevlânâ Halid’in yanında sülûke başlamıştır. En güzel şekilde sülûkünü tamamlamış ve Allah yolunda mücâhede yaparak her şeyi ile Allah’a yönelmiş, rabbânî fetihlere ve kudsî sırlara ulaşmıştır. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiş, insanlara ders okutmuştur. Daha sonra Mevlânâ Halid’in emriyle vatanına dönerek orada irşada başlamış, gittiği her yerde insanlar kendisinden istifade etmiştir. Seyyid Abdullah Geylânî’nin avamın ve havassın şahit olduğu hârikulâde halleri ve zâhirî kerametleri vardır.

9. Şeyh Osman el-Kürdî et-Tavîlî (ö.1238/1822)

Mevlânâ Halid’in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de irşad dairesinin merkezi, yüksek dereceler sahibi, velî, mürşid-i kâmil, kudsî enfâs ve zâhirî kerametler sahibi Şeyh Osman el-Kürdî et-Tavîlî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid’in ilk halifesi olup onun nazarlari ile fenâ makamına ulaşmış ve rabbânî sırlara mazhar olmuştur. Şeyh Osman et-Tavîlî [kuddise sirruhû] hazretlerinin avamın ve havassın şahit olduğu hârikulâde olayları ve kerametleri olup insanlar arasında çok meşhur olmuştur. Büyük âlimler, takva ve fazilet sahibi büyük zatlar kendisinin yanında sülûke başlamışlardır. Onun nazarı ve iltifatları ile birçok yahudî ve hıristiyan İslâm’la şereflenerek onun zâviyesinde sülûke başlamış ve yüksek derecelere ulaşmışlardır. Şeyh Osman el-Kürdî genelde sekr ve celâl halinde olup ancak bazı zamanlar kendine gelirdi.

Müellif diyor ki: Mevlânâ Halid’in [kuddise sirruhû] çocuklarından Şeyh Necmeddin [kuddise sirruhû] sıla-i rahim için Bağdat’a gelmişti. Şeyh Osman el-Kürdî [kuddise sirruhû], onu ziyarete gittiğinde ben de kendisiyle sohbet etme şerefine ulaştım.

10. Abdullah el-Erzincânî el-Mekkî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim ve âmil, fazilet sahibi, veli, mürşid-i kâmil, rabbânî ilhamlar ve kudsî enfâs sahibi, sâliklerin mürebbîsi, vuslata ulaşanların süsleyicisi, bütününü Allah'a yönelen Şeyh Abdullah el-Erzincânî el-Mekkî hazretleridir [kuddise sirruhû].

Abdullah Erzincânî hazretleri, dünya ve içindekilerin fânî olacağını bildiğinden, dünya ve içindekilerden yüz çevirir ve seherlerde daima istiğfar ederdi. Abdullah Erzincânî [kuddise sirruhû] vatanını ve oradaki itibarını terkederek Mescid-i Harâm'da yaşamayı tercih etmişti. Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] yanında sülûke başlamış, en güzel bir şekilde terbiye görmüş ve onun hizmetine devam etmiştir. Daha sonra Mevlânâ Halid hazretleri kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiştir.

Abdullah Erzincânî [kuddise sirruhû] büyük evliya ve halifelerden olup sahv ve bekâ makamında idi. Büyük âlimler kendisinden sülûk almış ve insanlar arasında velâyeti ile meşhur olmuştur. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kendisine tam bir teveccüh ile iltifat eder ve kendisini çok severlerdi. Hatta bir hac yolculuklarında ona hitaben, “Bu defaki gelişim senin içindi ey Abdullah” buyurmuşlardı.

Şeyh Abdullah Erzincânî ile Seyyid Abdülgafûr el-Bağdâdî [kuddise sirruhüm] arasında birçok ünsî yazışmalar ve bâtinî hitaplar olmuştur.

11. Şeyh İsmail eş-Şîrvânî (v. 1270/1863)

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de veli, büyük âlim, ünsî nefehât ve kudsî enfâs sahibi,

ârif-i billâh Şeyh İsmail eş-Şîrvânî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Süleymaniye'de Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hizmetinde bulunmuş ve onun yanında sülûkünü en güzel şekilde tamamlamıştır. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad ve ilmîni yayma izni vermiştir. İlim ve tarikatta insanlar kendisinden faydalanmıştır. Kendisi halifelerin büyüklerinden olup hârikulâde halleri vardı.

12. Şeyh Ahmed Eğribozî (v. 1250/1835)

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim ve âmil, fazilet sahibi, veli, mürşid-i kâmil, ünsî manalar ve kudsî enfâs sahibi Şeyh Ahmed Eğribozî hazretleridir. Mevlânâ Halid'in yanında sülûke başlayarak en güzel şekilde sülûkünü tamamlamış ve hizmetine devam etmiştir. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet ile irşad izni vermiştir. Uzun bir müddet Bağdat'ta ikamet etmiş ve büyük âlim Seyyid Ubeydullah el-Hayderî'den [kuddise sirruhû] ilim okumuştur.

Müellif diyor ki: Şeyh Ahmed Eğribozî [kuddise sirruhû] konuşurken bana çok iltifat ederlerdi. Onun nazarı ve müstecap duaları ile birçok hayra ulaştım. Kendisinin Bağdat tekkesinde ayrı bir odası vardı. Seyyid Abdülgafûr [kuddise sirruhû] ve Şeyh Muhammed Cedîd'in [kuddise sirruhû] maiyetinde onlarla birlikte irşad vazifesinde bulunur ve ders okuturdu. Bağdat'ta evlendikten sonra İzmir'e yerleşmiş ve orada irşad görevine devam etmiştir.

Şeyh Ahmed Eğribozî hazretleri [kuddise sirruhû] kudsî enfâs ve yüce himmet sahibi olup temkîn¹⁷⁶ ve ayne'l-

176 Temkîn: Manevî hal ve makamları geçip kemale ererek karar bulma.

yakîn¹⁷⁷ makamında idi. Mevlânâ Halid'in hizmetiyle mukarrebîn makamına ulaşanlardan idi. Mevlânâ Halid'in iksirli nazarları vesilesiyle birçok hayra ulaştı. Halifelerin büyüklerinden olup birçok halife ve müridi vardır.

13. Şeyh Muhammed Hafız Urfalı

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet sahibi, âmil, veli, mürşid-i kâmil, ünsî manalar ve yüce enfâs sahibi Şeyh Muhammed Hafız Urfalı hazretleridir [kuddise sirruhû]. Süleymaniye, Bağdat ve Şam'da Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuştur. Onun yanında sülûke başlamış ve sülûkünü en güzel şekilde tamamlamıştır. Daha sonra Mevlânâ Halid hazretleri kendisine mutlak hilâfet vererek irşadla vazifelenirmiş ve halifelerinden Urfa'da irşad yapma iznini sadece kendisine vererek şöyle bir mektup yazmıştır:

“Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adı ile ...

Allah bize yeter, O, ne güzel vekildir. Tevekkülümüz ancak O'nadır.

Tarikat kardeşim ve hakkıyla muhlis olan Hafız Muhammed Efendi'ye, kulları irşad ve talipleri sülûk ettirmesi için icâzet ve izin verdim. Bu zayıfın kardeşlerinden her kim Urfa'ya gelirse halkı Muhammed Efendi'ye yönlendirsinler. Irşadla alakaları olmasın (onun olduğu yerde kendileri irşad etmesinler).”

Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû] kendi tacını ona verdiği gibi, İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin [kuddise

177 Ayne'l-yakîn: Görülerek elde edilen kesin bilgi. İlme'l-yakîn ve hakka'l-yakîn arasındaki keşif ve müşahade yoluyla varılan bilginin ikinci mertebesi.

sırruhû] elbisesini de ona ihsan etmişti. Bu zat derin ilmin yanında çok belîğ ve fasih bir şairdi. Genelde celâl hali üzere olup Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmezdi.

Müellif diyor ki: Şeyh Muhammed hazretleri [kuddise sırruhû], amcam Ubeydullah el-Hayderî'ye [kuddise sırruhû] karşı çok ihlâslı olup onu Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] gibi görürdü. Amcam da kendisiyle bir akranı gibi muamele ederdi. Zira her ikisi de tarikat kardeşiydi. Ben kendisiyle henüz küçükken Bağdat'ta müşerref oldum ve onun duasıyla çok hayırlara ulaştım. Şeyh Muhammed himmet ve ünsî enfâs sahibi olup temkîn makamında idi. Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] yanında mukarreb ehliindendi. Kendisi birçok halife ve mürid yetiştirmiştir.

Arkadaşın Bize Tâbi Olacak

Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] Hindistan'a gitmeden önce, hac için yola çıktığında Urfa'ya uğrayarak Halîlürrahman Mescidi'ne varmıştı. Şeyh Muhammed Hafız da [kuddise sırruhû] o sırada ismi Yahya olan biriyle ders yapıyordu. Mevlânâ Halid hazretleri, Yahya isimli zata hitaben, "Bir zaman gelecek ki arkadaşın Muhammed Hafız bana tâbi olacak" buyurdular ve Urfa'dan ayrıldılar.

Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] Hindistan'dan dönüp şöhreti yayılınca, Hafız Muhammed de [kuddise sırruhû] şöhretini işitmiş ve Süleymaniye'ye, Mevlânâ Halid'in yanına gelmişti. Mevlânâ Halid kendisini görünce, "Arkadaşın Yahya'ya senin bana tâbi olacağını vaat etmiştim, sana haber verdi mi?" buyurdu. Muhammed Hafız [kuddise sırruhû] hazretleri, "Evet" diyerek Mevlânâ Halid'in ellerine kapandı. Mevlânâ Halid'in Hindistan'a gitmesin-

den önce gerçekleşen bu olay onun velâyetine en büyük delillerdendir. Fakat Hindistan'a seferinden önce henüz mürşid-i kâmil değildi.

Şeyh Muhammed Hafız [kuddise sirruhû] anlatıyor: Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] birgün bana hitaben, "Sana günlük olarak kaç dirhem yeterlidir?" buyurdu. Ben de "Günlük olarak 50 kuruş kâfidir" dedim. Mevlânâ Halid hazretleri, "Oturduğun kilimi kaldır. Her gün 50 kuruş göreceksin, onları al ve ihtiyaçların için harca" buyurdular. Bunun üzerine ben ağlayarak, "Efendim, ben size dünya için değil, ahiret için tâbi oldum" deyince, onun yanında makbuliyetim daha da arttı. Şeyh Muhammed Hafız güzel sözleri ve garip halleri olan bir zattı.

14. Şeyh Seyyid Ahmed Berzencî [kuddise sirruhû]

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de fazilet sahibi, âbid, mürşid, zâhid, veli Şeyh Seyyid Ahmed Berzencî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Kendisi kâmil velilerden olup Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş, onun hizmetinde bütün gayretini sarfetmiştir. Mevlânâ Halid'in yanında sülûke başlamış, sülûkunu en güzel şekilde tamamlayarak mutlak hilâfet ile irşad izni almıştır. Mukarreb makamındaki halifelerin büyüklerinden olan Şeyh Ahmed Berzencî hazretlerinin bu kitaba sığmayacak kadar çok halleri vardır. Mevlânâ Halid ondan, "Ahmed kardeşimiz" diye bahsederdi.

15. Şeyh İmam Muhammed el-Bağdâdî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, vera' sahibi, âbid, mürşid, kâmil veli, zâhid, ünsî

nefehâtlar ve kudsî enfâs sahibi Şeyh İmam Muhammed el-Bağdâdî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Son derece takvalı olup zühd ve ibadet ehliydi. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunarak bütün gayretini onun hizmetine sarfetmiştir. Mevlânâ Halid'in yanında sülûke başlamış ve mutlak hilâfetle irşad izni almıştı. Mevlânâ Halid hazretleri, diğer halifeleri arasında onu imamete geçirirdi.

Vefat ettiğinde Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerinin [kuddise sirruhû] yakınına defnedilmişti. Ölümünden sonra onun yerine âlim, âmil, salih ve takva sahibi Hafız Ebû Bekir el-Bağdâdî [kuddise sirruhû] geçti. Hafız Ebû Bekir el-Bağdâdî [kuddise sirruhû] Kur'ân-ı Kerîm'i, Übey b. Kâ'b [radiyallahu anh] gibi okurdu.

Şeyh İmam Muhammed el-Bağdâdî [kuddise sirruhû], temkîn sahibi kâmil velilerden olup şeyhinin katında vuslata eren mukarrebîn ehliydendi.

16. Şeyh Abdurrahman el-Kürdî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de tevhid denizlerinde yüzen, tecrit çöllerinde gezen, mâsivadan yüz çeviren, bütününü Mevlâ'sına yönelen Şeyh Abdurrahman el-Kürdî'dir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş ve onun yanından ayrılmamıştır. Defalarca onunla beraber Hindistan, Bağdat ve Şam'a gidip gelmiş, bu seferlerden birinde Şam'da vefat etmiştir. Mevlânâ Halid Hicaz'a gittiğinde de onunla beraber gitmişti. Nereye giderse o da beraber gider, ondan asla ayrılmazdı. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle icâzet izni vermiş, o da birçok kimseyi irşad etmiştir.

17. Şeyh Muhammed eş-Şehrezûrî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, muhakkik, aklî ve naklî ilimleri kendisinde toplayan, usul ve fûrû ilmini bilen Şeyh Muhammed eş-Şehrezûrî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş ve hizmetini hakkıyla yerine getirebilmek için gayret etmiştir. Onun yanında sülûke başlayarak sülûkünü en güzel şekilde tamamlamış ve mutlak hilâfetle irşad izni almıştır. Zâhirî ve bâtinî ilimlerin yayılmasına çalışmıştır. İnsanlar arasında tanınmış, avam ve havas velâyetini ikrar etmişlerdir.

18. Şeyh Molla Mustafa

b. Celâleddin el-Kel'anberî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet sahibi, mürşid-i kâmil, sâliklerin mürşidi Şeyh Molla Mustafa b. Celâleddin hazretleridir [kuddise sirruhû]. O'nun yanında sülûke başlayarak hizmetini hakkıyla yerine getirmiş ve mutlak halifelik ile irşad izni almıştır. İnsanlara şeriat ve hakikati anlatmıştır.

19. Şeyh Abdullah b. Allâme

Abdurrahman el-Kürdî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet sahibi, aklî ve naklî ilimleri kendisinde toplayan, usul ve fûrû ilimlerini bilen, mürşid-i kâmil, âbid, nâsik ve zâhid Şeyh Abdullah b. Allâme Abdurrahman el-Kürdî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Halidiyye koluna intisap ederek sülûke başlamış, sonra Beytullah'ı ve Resûlullah'ı [sallallahu aleyhi vesellem] ziyaret için hacca git-

mişti. Hacdân döndükten sonra tarikat, şeriat ve hakikat güneşi, âriflerin kutbu Mevlânâ Halid kendisine mutlak halifelik ile irşad ve ilim yayma izni verdi. Bundan sonra irşada başlayarak sülûkünü en güzel şekilde tamamlamış, müridler ve talebeler onun ünsî ilimleri ve kudsî nefehâtı ile faydalanmıştır. Kendisi âlimlerin faziletlerinden ve halifelerin büyüklerindendi.

20. Şeyh Muhammed Nâsîh

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, âmil, mürşid, ârif ve kâmil Şeyh Muhammed Nâsîh'tır [kuddise sirruhû].

21. Şeyh Abdülkadir Dimlânî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de mürşid-i kâmil, fakih, fazilet sahibi Şeyh Abdülkadir Dimlânî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Şeyh Muhammed Nâsîh [kuddise sirruhû] ile Şeyh Abdülkadir Dimlânî, Mevlânâ Halid'in yanında sülûka başlamışlar, onun yüce nazarları vesilesiyle birçok hayra nail olmuşlar ve kendileri için kudsî nefehâtlar meydana gelmiştir. Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] her ikisine de halifelik verip irşadla görevlendirmiştir. Vefatına kadar Mevlânâ Halid'in hizmetinden ayrılmamışlardır. Mevlânâ Halid Şam'daki müridlerinden birçoğunun terbiyesini bu iki veliye havale ederdi.

22. Şeyh Molla Abbas el-Kürdî

Mevlânâ Halid'in halifelerinden biri de âlim, fazilet ve takva sahibi, ilimde tahkik sahibi, lafız ve mana ilmini bilen, mâsivadan yüz çeviren, âbid, kanaatkâr, zâhid

ve huşû sahibi Şeyh Molla Abbas el-Kürdî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] hizmetinde bulunmuş ve onun nazarları vesilesiyle çok hayırlara erişmiştir. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet vererek irşad ve ilim yaymakla görevlendirmiştir. Bu uğurda birçok meşakkate katlanmıştır.

23. Şeyh Seyyid Abdülkadir Berzencî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet sahibi, hak yolda sülûk eden, mâsivadan yüz çeviren, ilim ve fazilet sahibi Şeyh Seyyid Abdülkadir Berzencî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Abdülkadir Berzencî, Mevlânâ Halid'e bir kölenin efendisine hizmeti gibi hizmet etmiş, tamamıyla Mevlâ'sına yönelmiş ve fenâ makamına ulaşmıştır. Mevlânâ Halid'den [kuddise sirruhû] aldığı iltifatlar sebebiyle kendisinden birçok keramet zâhir olmuştur.

24. Şeyh Hidâyetullah el-Erbilî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet sahibi, ilmiyle âmil, mürşid-i kâmil, rabbânî ilimler ve yüce himmet sahibi Şeyh Hidâyetullah el-Erbilî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş, onun yanında sülûke başlayarak mücâhede yapmıştır. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet vererek irşadla görevlendirmiştir. Şeyh Hidâyetullah sülûke başladığında henüz ilim talebesiydi. Mevlânâ Halid halifelik verdikten sonra ona hitaben, "Senin üzerine öyle bir zaman gelecek ki aklî ve naklî ilimleri okutma ihtiyacı hissedeceksin. Eğer o zaman ilim okutmazsan seni vatanından çıkartırlar" bu-

yurdu. Sonra kendisine ders için hazırlanan her kitabın ilk sayfasını okumasını emretti. Şeyh Hidâyetullah [kuddise sirruhû] hazretleri bu kitapları Mevlânâ Halid'in yanında okumuş, daha sonra aklî ve naklî ilimlerde ve bunları içeren dakik kitapları okutmak hususunda icâzet almıştı. Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] vefatının üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra bu sözün sırrı ortaya çıkmıştır.

Şöyle ki, Revândiz¹⁷⁸ mutasarrıfı¹⁷⁹ Muhammed Kürdî Paşa, beraberindekilerle birlikte Erbil ve çevresini kuşatmıştı. İlme ve âlimlere karşı büyük bir muhabbeti vardı. Erbil'de uzun bir müddet kalan Muhammed Kürdî Paşa, "İlim ehlinden mescid veya camide durup da ders okutmayanlar bu beldeden çıksınlar, çünkü ben ilim istiyorum, tarikata ihtiyacım yok" demiştir. Bundan sonra Şeyh Hidâyetullah [kuddise sirruhû] aklî ve naklî ilimleri okutmaya başlamış, ilim ehli kimseler bile istifade etmek için akın akın kendisine gelmişlerdir. İlimde ve ders vermede derinleşmiş âlimlerden görmedikleri tahkik ve tedkiki onda gördüklerinde bu duruma şaşırmışlardı. Çünkü o ömrü boyunca hiç ders vermemiş ve çok az bir ilim okumuştur. Sadece irşadla meşgul oluyordu.

Muhammed Kürdî Paşa bunu işitince, hazretin hizmetine gelerek kendisinden dua ve af talep etti. Şeyh Hidâyetullah hazretleri [kuddise sirruhû] vefatına kadar Bağdat'ta kalmış, irşad ve ders okutmakla meşgul olmuştur. Âlimlerin sultanı büyük veli Şeyh Yahya el-Mervezî'nin [kuddise sirruhû] yanına defnedilmiştir.

Müellif der ki: Allah'a hamdolsun, ben Bağdat ve Erbil'de Şeyh Hidâyetullah el- Erbilî hazretlerinin [kuddi-

178 Kuzey Irak'ta Erbil livâsı içinde kaza merkezi kasaba.

179 Mutasarrıf: Osmanlı devlet teşkilatında kaza ve vilayet arasında kalan sancak yahut livânın en büyük mülkî âmiri, sancak beyi.

se sirruhû] hizmetiyle müşerref oldum. Onun nazarları ve duası ile birçok hayra ulaştım.

25. Şeyh Seyyid İsmail Berzencî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet ve takva sahibi, edip Şeyh Seyyid İsmail Berzencî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Şeyh İsmail Berzencî Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] en has hizmetçilerindendi. Çocukluğundan, Mevlânâ Halid'in vefatına kadar, Hindistan'a seferlerinde hep yanında olmuştur. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunur, ondan ders okur ve hattı güzel olduğundan Mevlânâ Halid'in mektuplarını yazardı. Mevlânâ Halid kendisini çok sever ve ondan, "İsmail kardeşimiz" diye bahsederdi.

Fıkıhta, Arapça'da ve edebî ilimlerde büyük bir nasibi vardı. Kur'ân-ı Kerîm'i, bazı akaid ve fıkıh kitaplarını ezberlemesinin yanında, Harîrî'nin *Makamât*'ını da ezbere biliyordu. Arapça ve Farsça çok güzel şiir ve nesirleri vardır. Küçüklüğünden beri sadece Mevlânâ Halid'den [kuddise sirruhû] ders okumuştur. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet vermesine rağmen irşad faaliyetinde bulunduğu işitilmemiştir.

Hac vazifesini yapmak ve Peygamber Efendimiz'i [sallallahu aleyhi vesellem] ziyaret etmek maksadıyla pek çok defa Beytullah'a gitmiştir. Yine birçok sefer Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] Şam'daki kabrini ziyaret etmiştir. Süleymaniye ve Bağdat zâviyelerine de yolculuklar yapmış, sonra Bağdat'a yerleşmiştir.

Müellif der ki: Ben kendisinden fıkıh okudum ve onun şerefli nazarları, hayır duaları ile birçok hayra nail oldum. Şeyh İsmail Berzencî [kuddise sirruhû] Bağdat'ta vefat et-

miştir. İnsanların ve benim, güzel haline ve sabrına şahit olduğu şu hadise çok acayıptır. Şeyh İsmail Berzencî hazretlerinin takriben yedi ve sekiz yaşlarında iki çocuğu vardı. Kendisi Süleymaniye'de olduğu sırada, bir gece eski Bağdat valisi Hacı Muhammed Necib Paşa, hükümet konağında bir toplantı yaptı. Binlerce insan, paşanın bu toplantıyı bir gaye için yaptığını sanarak toplantıya katıldılar. Muhammed Necib Paşa, hükümet kapısının kapanmasını ve insanların içeriye düzenli bir şekilde alınmasını emretti. Kapıcılar izdihamdan dolayı kapıları kapattı. Bunun üzerine insanlar kapıya hücum ederek kapıları açmışlar ve kaçışarak dışarı çıkmışlardı. O sırada hizmetçi, Şeyh İsmail Berzencî'nin [kuddise sirruhû] orada bulunan iki çocuğunu dışarı çıkarmak isterken, onlarla beraber izdihamda insanların ayakları altında ezilerek vefat etmişler, naaşları evlerine götürülmüştü. O gece çok korkunç bir geceydi. Muhammed Necib Paşa, bu olayı işitince büyük bir üzüntü duymuş ve kapıyı kapatan görevliyi hapsetmiştir. Bundan on gün sonra Şeyh İsmail'in Süleymaniye'den Bağdat'a geldiğini duyduk. Ben ve zâviyede bulunan âlim, talebe ve müridlerin hepsi büyük âlim Abdurrahman Rûzbârî'nin maiyetinde Şeyh İsmail'in evine gittik fakat evinde değildi. Biraz oturduktan sonra Şeyh İsmail [kuddise sirruhû] geldiğinde elini öptük ve bizimle beraber oturdular. Biz hiç konuşmuyorduk. Üzerimizde bir kırıklık ve üzüntü vardı. Şeyh İsmail hazretleri, "Neden konuşmuyorsunuz? Bir şey mi oldu, eğer çocuklarım vefat etmişse ben Mevlânâ Halid'i [kuddise sirruhû] kaybetmişim, onlar benim için Mevlânâ Halid'den daha kıymetli değildir. Ondan başkasının kaybına üzülmem" dedi. Bunun üzerine orada bulunanlar ağlamış, birçoğu cezbeyle kapılmıştı. Sonra Şeyh İsmail [kuddise sirruhû] bize sabret-

memizi işaret buyurup fakirlere yemek hazırlanmasını emrettiler. Sonra Allah'a hamdedip biz çıkana kadar da haremine girmediler. Ardından adı geçen paşa, şeyhin yanına gelerek elini öptü ve kendisini teselli etti. O, yine, "Onlar benim için Mevlânâ Halid'den [kuddise sirruhû] daha kıymetli değillerdir" diyordu. Şeyh İsmail [kuddise sirruhû] hârikulâde hallere ve seçkin ahlâka sahipti.

26. Şeyh Molla Ebû Bekir el-Bağdâdî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de sefer ve hazarda¹⁸⁰ Mevlânâ Halid'in imamlığını yapan, akla gelen etkilerden soyutlanan, güzel haller ve fiillerle süslenen, fakih, âbid, takva sahib ve zâhid Hafız Şeyh Molla Ebû Bekir el-Bağdâdî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mihrapta Allah'ın huzuruna durup Fâtiha'yı okuduğunda, kendisine Hz. Davud'un [aleyhisselâm] davudî sesinden ilham edildiği anlaşıldı. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş, onun rızasını kazanmaya çalışmış ve iksirli nazarları ile birçok hayra nail olmuştur. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet vermiş, vefatına kadar Mevlânâ Halid'in yanından hiç ayrılmamıştır. Sâlihiye'de Mevlânâ Halid ile onun vasîleri Şeyh İsmail [kuddise sirruhû] ve Şeyh Abdullah Herâtî'nin [kuddise sirruhû] yanlarına defnedildi.

27. Şeyh Hasan Hattat el-Kozânî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, ilmiyle âmil, mürşid-i kâmil, sâliklerin mürebbisi, Allah'a ulaşmak isteyenlerin faydalandığı, ârif-i billâh Şeyh Hasan Hattat el-Kozânî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] yanında sülûke başlamış

180 Hazar: Yerleşik olma. Şehir ve köyde oturma.

ve ona en güzel şekilde hizmet ederek onun yüksek nazırları ile birçok hayra nail olmuştur. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet ile irşad izni vermiştir. Halifelerin büyüklerinden olup birçok kerameti vardır.

28. Şeyh Molla Abdülgafûr Kürdî el-Kerkükî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, muhakkik, fazilet sahibi, mudakkik, ibadet ve tevhid yolunda sâliklerin mürşidi, faydalı yolların en güzeline götüren Şeyh Molla Abdülgafûr Kürdî el-Kerkükî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Bütün gayretini Mevlânâ Halid'e hizmet için sarfetmiştir. Mevlânâ Halid kendisine mutlâk hilafetle irşad ve ders okutma izni vermiş, ünsî makamların latifelerine ulaşmıştır.

29. Şeyh Muhammed Meczûb el-İmâdî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de büyük âlim, kâmil veli, mürşid, âlimlerin dayanağı, halifelerin seçkini, Seyda lakabıyla meşhur olan Şeyh Muhammed Meczûb el-İmâdî hazretleridir. Âlimlerin sultanı, büyük veli Şeyh Yahya Mervezî el-İmâdî'den [kuddise sirruhû] bütün ilimleri tahsil ettikten ve onlarda bir derya olduktan sonra bütün gayretini Mevlânâ Halid'in hizmetine sarfetmiştir. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilafetle irşad izni vermiş, en yüce makamlara ulaşmış ve üzerine nefhalar yağmıştır. Muhammed Meczûb hazretleri genellikle sekr ve celâl hali üzere olup sahv hali çok azdı. Sekr ve cezbe hallerinin çokluğundan dolayı irşadı ve tadrîsi de az oluyordu.

Bir gün, bir dağ başında ders okuturken cezbeye kapılmış ve haykırarak dağın tepesinden aşağıya yuvar-

lanmıştır. Düştükten bir müddet sonra kendine gelerek ayağa kalktığında hiçbir acı hissetmemişti. Onun çok kerametleri ve hârikulâde halleri vardır. Allah Teâlâ bizleri ve kardeşlerimizi, onun kudsî nefeslerinin bereketinden ve rabbânî ilimlerinden faydalandırsın. Kendisinin cezbe halleri bu kitaba sığmayacak kadar çoktur.

Müellif der ki: Şeyh Muhammed hazretlerinin [kuddise sirruhû] şahit olduğum cezbe hallerinden biri şudur: Bir gün Halidiyye cemaati, Bağdat'ta Abdurrahman el-Bağdâdî hazretlerinin [kuddise sirruhû] bahçesinde bulunan bir evin çatısında toplanmışlardı. Şeyh Yahya el-Mervezî [kuddise sirruhû], Şeyh Abdurrahman Rûzbihânî [kuddise sirruhû], Halidiyye'nin büyük âlimleri ile diğer halife ve müridler, babam ve ben de oradaydık. Şeyh Yahya'nın evlatlarından, takva sahibi Abdullah el-Halidî de [kuddise sirruhû] babasıyla beraber orada hazırды. Şeyh Muhammed müridlerinden birine Kur'an okumasını emretti. Mürid yüksek ve güzel bir sesle,

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

“Allah semanın ve yeryüzünün nurudur” (Nûr 24/35) âyet-i kerimesini okuduğunda, Abdullah el-Mervezî [kuddise sirruhû] büyük bir çıgık atıp çatıdan 2 zirâ miktarı yükselerek bahçeye düştü ve bayıldı. Müridlerden biri hemen kalktı ve çatıdan inip Abdullah el-Mervezî'nin yanına gitmek istedi. Abdullah Mervezî'nin babası Şeyh Yahya el-Mervezî hazretleri [kuddise sirruhû] müride, “otur, onu kendi haline bırak” buyurdular. Yaklaşık bir saat sonra Abdullah el-Mervezî kendine gelerek kalktı ve tekrar çatıya çıktı. Kendisinde hiçbir elem belirtisi yoktu.

30. Şeyh Halid el-Cüzberî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, ilmiyle âmil, fazilet sahibi, veli, mürşid-i kâmil, ünsî nefehât ve kudsî enfâs sahibi, sâliklerin mürebbisi, Allah'a ulaşmak isteyenlerin faydalandığı Şeyh Halid el-Cüzberî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş, bütün gayretini hizmete ve sülûke sarfetmiştir. Âdeta bir köle gibi Mevlânâ Halid'in emirlerini yerine getirmiş ve ulaşabileceği en güzel halleri elde etmiştir. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiştir. O beldedeki insanlar kendisinden istifade etmişlerdir. Sayılamayacak kadar çok kerametleri olup halifelerin ve mürşidlerin büyüklerindendir.

31. Şeyh Seyyid Tâhâ el-Geylânî

eş-Şemdîni el-Hakkârî (v. 1269/1852)

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet sahibi, mürşid-i kâmil, rabbânî ilimler ve kudsî enfâs sahibi Şeyh Seyyid Tâhâ el-Geylânî eş-Şemdîni el-Hakkârî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Bütün gayretini sülûk yolunda sarfetmiş ve Mevlânâ Halid tarafından kendisine mutlak hilâfet ile irşad izni verilmiştir. Bundan sonra irşad ve ders okutmakla meşgul olmuştur. Kendisinin birçok kerameti vardır. ¹⁸¹

181 Tâhâ el-Hakkârî'nin [kuddise sirruhû] günümüze kadar ulaşan silsilelerinden biri şöyledir:

Şeyh Seyyid Tâhâ,
Seyyid Sıbgatullah Arvâsî
Şeyh Abdurrahman-ı Tâhî
Şeyh Fethullah
Şeyh Muhammed Diyâüddin
Şeyh Ahmed Haznevî
Şeyh Seyyid Abdülhakim Hüseyinî
Şeyh Seyyid Muhammed Raşid Hüseyinî [kuddise sirruhüm]

32. Şeyh Ahmed Hatib el-Erbilî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] halifelerinden biri de sâliklerin mürebbisi, Allah'a ulaşmak isteyenlerin faydalandığı, âlim, mürşid-i kâmil, dünyayı terkedip bütününü Mevlâ'ya yönelen Şeyh Ahmed Hatib el-Erbilî Hazretleridir [kuddise sırruhû]. Bütün gayretini Mevlânâ Halid'in hizmetine harcamış, sâdâtın yolunda sülûk yapmak için tam bir gayret ve ciddiyet içinde olmuştur. Sonra mutlak hilâfetle irşad izni almış, kendisinden birçok kimse faydalanmıştır. Şeyh Ahmed Hatib'in son derecede güzel hal ve ahlâkı vardı. Sâliklerin terbiyesinde yüksek himmet ve ünsî enfâs sahibiydi.

33. Şeyh İsmail el-Basrî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] halifelerinden biri de âlim, ilmiyle âmil, zâhid, mürşid-i kâmil, Muhammedî ahlâk ve kudsi enfâs sahibi Şeyh İsmail el-Basrî Hazretleridir [kuddise sırruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunarak en mükemmel şekilde hizmetini yerine getirmiş, sonra mutlak hilâfetle halife olup irşad ile görevlendirilmiştir. Kendisinden birçok insan faydalanmıştır. Takva, ibadet ve vera'da büyük bir derecedeydi. Kendisinin o kadar güzel ahlâkı vardı ki bunları düşünen alçak nefisler güzelleşir, vahşi kalpler yumuşardı.

34. Şeyh Yusuf İslâmbûlî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] halifelerinden biri de, âlim, âbid, nâsik, istiğrak sahibi, yolların en güzelinde bulunan, sâliklerin mürebbisi, Şeyh Yusuf İslâmbûlî hazretleridir [kuddise sırruhû]. Sülûke Mevlânâ Halid'in yanında başlamış, bütün gayretini onun hizmetine sarfetmiştir.

Sülûkünü en güzel şekilde tamamlamış ve Mevlânâ Halid'in kudsî nazarı vesilesiyle yüksek mertebelere erişmiştir. Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiştir. Kendisinden birçok insan faydalanmıştır. Takva, hilim ve affetmede büyük bir derecede idi. Genelde istiğrak¹⁸² hali üzereydi.

35. Şeyh Feyzullah Erzurumî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, fazilet sahibi, mürşid-i kâmil, kudsî enfâs sahibi Şeyh Feyzullah Erzurumî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Süleymaniye'ye gelmiş ve Mevlânâ Halid'in hizmetine girerek akılları hayrete düşürecek bir bağılılıkla Mevlânâ Halid'e hizmette bulunmuş, sülûk yollarının en hayırlısını tamamlamıştır. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiş, o bölgedeki birçok insan kendisinden faydalanmıştır. Güzel ahlâkta ve mahv mertebesinde son derece yüksek bir konumdaydı.

36. Şeyh Muhammed Hânî (v. 1279/1862)

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, salih, âbid, ilmiyle âmil, mürşid-i kâmil Şeyh Muhammed Hânî'dir [kuddise sirruhû]. Kendisini Mevlânâ Halid'in hizmetine vermiş ve onun yüce nazarı vesilesiyle nice derecelere ulaşmıştır. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiştir. Tarikat-ı aliyeyi ve ilmi insanlara anlatmış, pek çok kimse kendisinden faydalanmıştır. Onun vesilesiyle insan-

182 İstiğrak: Zâkirin kalbinin, zikir esnasında, zikre ve kalbe iltifat etmemesi. Âriflerin bundan kastı fenâdır. Bu halde iken, dış âlemden uyarılar alınmaz; çünkü sâlik, bir tûr kendinden geçme durumunda, Rabb'iyle başbaşalığın derin bilincini yaşamaktadır.

ların kalplerinden şüphe ve karışıklıklar gitmiştir. Bazı müridlerin zannettiği gibi Mevlânâ Halid'in vasîlerinden biri değildir.

37. Şeyh Firâkî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de mürşid-i kâmil, mürebbilerin şeyhi, fazilet ve ünsî nefehât sahibi Şeyh Firâkî'dir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş ve ona bir kölenin efendisine hizmet ettiği gibi hizmet etmiş, bütünüyle Allah'a yönelmiş ve Mevlânâ Halid'in şerefli nazarları vesilesiyle nice derecelere ulaşmıştır. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiştir. Genellikle celâl, cezbe ve sekr halleri üzereydi.

38. Şeyh Tahir el-Akrî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, takva sahibi, mürşid-i kâmil Şeyh Tahir el-Akrî'dir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş ve onun nazarları ile yüksek derecelere erişmiştir. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfet vererek irşadla vazifelendirmiştir. Güzel ahlâkta yüksek bir konumdaydı.

39. Şeyh Maruf et-Tikrîti el-Irakî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de fakih, âbid, mürşid, zâhid, sekr ve mahv sahibi Şeyh Maruf et-Tikrîti el-Irakî Hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş ve rabbânî sırlara haiz olmuştur. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak

hilâfetle irşad izni vermiştir. Fakat o, fenâ fillâh, sehv ve mahv makamlarının nihayetinde olduğundan irşadı az olmuştur. Halifelerin hepsi kendisini çok seviyorlar ve azami derecede hürmet gösteriyorlardı. Allah'a hamdolsun, ben de onun hizmetiyle müşerref oldum. Nazarları ve duası vesilesiyle birçok hayra ulaştım.

40. Şeyh Musa el-Bendencî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, ilmiyle âmil, mürşid-i kâmil Şeyh Musa el-Bendencî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş ve bütün gayretini sülûke sarfetmiştir. Daha sonra Mevlânâ Halid kendisine mutlak hilâfetle irşad izni vermiştir. Hevâ ve bi'dat ehli birçok kimse onun vesilesiyle hidayete ermiştir.

41. Şeyh Âşık el-Mısırî

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] halifelerinden biri de âlim, salih, mürşid-i kâmil Şeyh Âşık el-Mısırî hazretleridir [kuddise sirruhû]. Şam'da Mevlânâ Halid'in hizmetinde bulunmuş, hizmetini ve sülûkünü en güzel şekilde yerine getirmiştir. Daha sonra mutlak hilâfetle halifelik alıp irşadla vazifelendirilmiştir.

Şeyh Abdülfettâh hazretlerinin [kuddise sirruhû] bana haber verdiğine göre o, Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] son halifesidir. Beytülharâm'ı ziyaret etme maksadıyla yola çıkıp Mısır'a uğradığımda hicrî 1280 senesinde kendisiyle karşılaşma şerefine erdim.

HALİDİYYE KOLUNA İNTİSAP EDEN BAZI ÂLİMLER

Halidiyye koluna intisap eden âlimler çoktur. Fakat bu kısa kitapta hepsini ele alamayacağımızdan bazıları-
nın zikriyle yetineceğiz.

1. Seyyid Esad Sadreddin el-Hayderî el-Bağdadî

Dedem büyük âlim, muhakkik, Irak âlimlerinin şey-
hi, Bağdat Hanefî Müftüsü Seyyid Esad Sadreddin el-
Hayderî el-Bağdadî [kuddise sirruhû] bunlardan biridir.

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kendisine akranı gibi
muamele ederdi. O da Mevlânâ Halid'den aldığı feyizle
ona karşı dili ve kalbiyle daima tevazu içerisindeydi.

2. Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî

Bu âlimlerden biri de âlim, ilmiyle âmil, bütünüyle Mev-
lâ'sına yönelen, Bağdat'ta Şâfiî müftüsü olan babam
Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî hazretleridir [kuddise sirruhû].

Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû] kendisini çok severdi. O
da diğer halifeler gibi Mevlânâ Halid'in yanında kabul
gören mukarreb zatlardandı.

3. Seyyid Abdülkadir Sıdkî el-Hayderî

Amcam âlim, fazilet sahibi, edip ve şair Seyyid Ab-
dülkadir Sıdkî el-Hayderî hazretleri de [kuddise sirruhû] bu
âlimlerdendir.

4. Şeyh Yahya el-Mervezî el-İmâdî

Âlimlerin sultanı Şeyh Yahya el-Mervezî de [kuddise
sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden bü-
yük âlimlerdendir.

5. Şeyh Abdurrahman Ruzbehânî

Büyük âlim Şeyh Abdurrahman Ruzbehânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

6. Seyyid Abdülatif Berzencî

Büyük âlim Seyyid Abdülatif Berzencî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

7. Molla Ahmed el-Külâlî

Veli, büyük âlim, âbid Molla Ahmed el-Külâlî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

8. Ebû Bekir el-Erbilî

Âlim, fazilet sahibi, âmil, âbid, müderris, “Küçük Molla” lakabıyla tanınan Ebû Bekir el-Erbilî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

9. Tâhâ el-Harîrî

Âlim, fazilet sahibi, âmil, âbid, müderris Tâhâ el-Harîrî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir. Bu zat daha sonra Mevlânâ Halid'in halifelerinin birinden hilâfet almıştır.¹⁸³

10. Ahmed en-Nevdeşî

Büyük âlim, âmil, âbid ve sabır ehli Ahmed en-Nevdeşî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirru-

183 Tâhâ el-Harîrî, Mevlânâ Halid'in halifelerinden Tâhâ el-Hakkârî hazretlerinden [kuddise sirruhüm] hilâfet almıştır.

hû] intisap edenlerdendir. İlme çok faydası olmuştur. Velâyetinde şüphe olmayan zatlardandır. Kendisinin ve ailesinin rızkını elinin emeği ile kazanır, kimseden bir şey kabul etmezdi.

11. Muhammed b. İsmail Köysancağî

Âlim, fazilet sahibi, âmil, müderris Muhammed b. İsmail Köysancağî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

12. Mahmud Ömer el-Künbedî

Âlim, fazilet sahibi, riyâzî ilimlerde deryalaşan, Köysancak müftüsü üstat Mahmud Ömer el-Künbedî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

13. Mustafa Erbilî

Âlim, ilmiyle âmil ve fazilet sahibi Mustafa Erbilî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

14. Muhammed Rûzbihânî

Âlim, ilmiyle âmil, fazilet sahibi, müderris Muhammed Rûzbihânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

15. Ahmed Rûzbihânî

Âlim, fazilet sahibi, müderris, Ahmed Ruzbihânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

16. Muhammed Ummânî

Âlim ve ilmiyle âmil Muhammed Ummânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

17. Osman b. Senedü'n-Necdî

Âlim, fazilet sahibi, şair ve edip Osman b. Senedü'n-Necdî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

18. Ahmed ed-Dimlânî

Âlim, fazilet sahibi, müderris Ahmed ed-Dimlânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e intisap eden âlimlerdendir.

19. Mahmud ed-Dimlânî

Âlim, muhakkik, müderris Mahmud ed-Dimlânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e intisap etmiştir.

20. Muhammed Emin

Bağdat'taki külliye'nin müderrisi, âlim, fazilet sahibi, muhakkik Muhammed Emin de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

21. Muhammed Said

Hille¹⁸⁴ müftüsü, âlim, fazilet sahibi, fakih Muhammed Said de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

184 Irak'ın başşehri Bağdat'ın güneyinde yer alan bir şehir.

22. Muhammed Esad

Hille müftüsü, âlim ve salih bir zat olan Muhammed Esad da [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e intisap etmiştir.

23. Muhammed Emin

Hille müftüsü, âlim, fazilet sahibi, müdekkik, Muhammed Emin de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e intisap eden âlimlerdendir.

24. Ahmed

Allâme Abdurrahman Rûzbihânî'nin [kuddise sirruhû] evlatlarından, âlim, fazilet sahibi ve salih bir zat olan Ahmed de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e intisap edenlerdendir.

25. Muhammed el-Bağdâdî

Âlim, fazilet sahibi, müderris Muhammed el-Bağdâdî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

26. Ahmed Ömer el-Künbedî

Âlim, fazilet sahibi, muhakkik, müderris, müellif ve salih bir zat olan Ahmed Ömer el-Künbedî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

27. Ebû Bekir el-Hevâvî

Âlim, fazilet sahibi, âmil, müderris, salih, âbid, dünyadan yüz çeviren Ebû Bekir el-Hevâvî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

28. Ahmed b. Ömer el-İmam

Âlim, fazilet sahibi Ahmed b. Ömer el-İmam da [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

29. İsa el-Bendencî

Âlim, fazilet sahibi, müderris, Arapça, Türkçe ve Farsça şiirleri olan, edip İsa el-Bendencî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

30. Muhammed el-Erbilî

Âlim, fazilet sahibi, muhakkik, müderris, Muhammed el-Erbilî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

31. Abdüsselâm el-Hayderî

Amcam, âlim, fazilet sahibi, salih ve kâmil Seyyid Abdüsselâm el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

32. Seyyid Abdülgafûr el-Hayderî

Amcam, Bağdat Şâfiî müftüsü, âlim ve fazilet sahibi Seyyid Abdülgafûr el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

33. Abdürrezzâk el-Hayderî

Amcamın oğlu, âlim ve salih bir zat olan Seyyid Abdürrezzâk el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

34. Seyyid İsa b. Seyyid Abdüsselâm el-Hayderî

Müellifin amcaoğlu, âlim, salih ve takva sahibi Seyyid İsa b. Seyyid Abdüsselâm el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

35. Fazlullah el-Hayderî

Amcamın oğlu, âlim ve edip Seyyid Fazlullah el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

36. Seyyid Sıbgatullah b. Allâme Seyyid İbrahim el-Hayderî

Babamın amcaoğlu olan, âlim, fazilet sahibi, kâmil Seyyid Sıbgatullah b. Allâme Seyyid İbrahim el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

37. Abdülhakim el-Hayderî

Amcamın oğlu, âlim ve edip Seyyid Abdülhakim el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

38. Abdülhalim el-Hayderî

Amcamın oğlu, fazilet sahibi, şair ve edip Seyyid Abdülhalim el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

**39. Seyyid İbrahim b. Allâme
Seyyid Muhammed el-Hayderî**

Amcamın oğlu, âlim Seyyid İbrahim b. Allâme Seyyid Muhammed el-Hayderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

40. Abdullah Dağıstânî

Âlim, âmil, salih, müderris Abdullah Dağıstânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

41. Muhammed b. Süleyman el-Bağdâdî

Âlim, âmil ve *Hadîka* kitabının sahibi, Muhammed b. Süleyman el-Bağdâdî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

42. Fakih Muhammed

Âlim, fakih ve İbn Hüseyin Latif diye meşhur olan fakih Muhammed de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

43. Seyyid Süleyman b. Seyyid Cercîs

Âlim ve kâmil Seyyid Süleyman b. Seyyid Cercîs de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

44. Abdülkadir el-Elmarânî

Âlim, müderris, fazilet sahibi, salih Abdülkadir el-Elmarânî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

45. Hüseyin Peşderî

Âlim, fazilet sahibi, muhakkik, müderris Hüseyin Peşderî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

46. Ömer el-Askerî

Âlim, fazilet sahibi, muhakkik, müderris Ömer el-Askerî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

47. Üveys el-Askerî

Fazilet sahibi, âmil, müderris Üveys el-Askerî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

48. Mahmud eş-Şemdîni

Âlim, fazilet sahibi, müderris, Mahmud eş-Şemdîni de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

49. Abdullah el-İmâdî

Âlim, fazilet sahibi, müderris Abdullah el-İmâdî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

50. Resûl es-Sübkî

Âlim, fazilet sahibi, muhakkik, müderris Resûl es-Sübkî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

51. Abdullah b. Şeyh Yahya el-Mervezî

Âlim, fazilet sahibi, veli Abdullah b. Şeyh Yahya el-Mervezî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

52. Selim b. Şeyh Yahya el-Mervezi

Âlim, fazilet sahibi, veli Selim b. Şeyh Yahya el-Mervezî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

53. Mustafa b. Şeyh Yahya el-Mervezî

Âlim, fazilet sahibi, kâmil Mustafa b. Şeyh Yahya el-Mervezî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap edenlerdendir.

54. Esad el-Celî

Âlim, fazilet sahibi, müderris, âbid, nâsik Esad el-Celî de [kuddise sirruhû] Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerdendir.

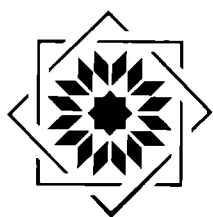
Bunların dışında, Bağdat ve Irak'ın diğer bölgelerindeki tahkik ve telif sahibi birçok büyük âlim de Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir.

Şam'da Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap eden âlimlerin en büyüğü ise *Hâşiyetü Dürrü'l-Muhtâr* kitabının sahibi, fakih, büyük âlim Seyyid İbn Âbidin'dir [kuddise sirruhû].

Yine Şam ulemasından âlim, fazilet sahibi Şeyh İsmail el-Gazzî [kuddise sirruhû] ve daha birçok büyük âlim Mevlânâ Halid'e [kuddise sirruhû] intisap etmiştir. Diğer ülkelerdeki intisap edenlerin sayısını ise ancak Allah bilir.

Âsitâne-i Âliye'de (İstanbul'da) ise birçok şeyh, büyük âlimler, salih vezirler, yazarlar, emirler ve nice seçkin kişiler Halidiyye koluna intisap etmişlerdir. Bu büyük âlimlerin Halidiyye koluna intisapları, akıl sahiplerinin idrak edeceği gibi Mevlânâ Halid'in [kuddise sırruhû] velâyet-i kübrâ sahibi olduğuna en büyük delillerdendir.

Allah Teâlâ bizleri, nebîlerin ve resûllerin sonuncusu Muhammed Mustafa'nın [sallallahu aleyhi vesellem] sancağı altında haşrolunacak zümreden eylesin. Ona, âline, ashabına, ezvacına ve zürriyetine salât ve selâm olsun.

HATİME

Bu bölüm Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] Nakşibendiyye ve Kadiriyye silsilesini ve ilim tahsilindeki senedi ile birlikte, Halidiyye meşâyihinin okuduğu rivayet edilen bazı vird ve hizbleri ele almaktadır. Allah Teâlâ bizim ve kardeşlerimizin üzerine onların nurlarını yağdırsın.

Mevlânâ Halid'in Nakşibendiyye Silsilesi

Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû], Nakşibendiyye'nin Müceddidiyye kolunu kutbü'l-aktab, on üçüncü asrın müceddidi, yaşlıların ve gençlerin şeyhi, hayrû'l-beşer Resulullah Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesel-lem] isimlerinden Abdullah isminin vekili, Hz. Ali'nin lakaplarından gulâm lakabı ile kendisine "Gulâm Ali" denilen şeyhi, Şah Şerif Seyyid Abdullah Dihlevî hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır. Allah Teâlâ bizim ve kardeşlerimizin üzerine onun kudsî nefeslerinden yağdırsın.

O da şeyhi olan büyük kutub Şemseddin Habibullah Mazhar Cân-ı Cânân hazretlerinden almıştır.

O da şeyhi olan gavsü'l-aktâb Seyyid Nûr Muhammed el-Bedâûnî¹⁸⁵ hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi Seyfeddin es-Serhendî¹⁸⁶ hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi olan, Urvetü'l-Vüskâ¹⁸⁷ diye meşhur, kutbü'l-evliya Muhammed Masum'dan¹⁸⁸ [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi ve babası olan İmâm-ı Rabbânî Şeyh Ahmed Fârûkî es-Sirhindî hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi olan kutbü'l-aktâb¹⁸⁹ Muhammed Bâki-Billâh hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi olan âlemlerin kutbu Hâce Semerkandî¹⁹⁰

185 **Nûr Muhammed el-Bedâûnî:** Silsile-i aliyyenin yirmi altıncısıdır. Hindistan'ın Bedâûn şehridir. Doğum tarihi bilinmemektedir. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin torunu, büyük âlim ve mürşid-i kâmil Muhammed Seyfeddin-i Fârûkî hazretlerinin sohbetiyle şereflenmiştir. 1135 (1722) senesinde Delhi'de vefat etmiştir.

186 **Seyfeddin es-Sirhindî:** 1049(1639) yılında Sirhind'de doğdu. Muhammed Masum'un oğlu, İmâm-ı Rabbânî'nin torunudur. Pek çok halife yetiştiren Muhammed Seyfeddin hazretleri, 1096 (1684) yılında Sirhind'de vefat etmiştir.

187 Urvetü'l-vüskâ: Sağlam kulp, tutacak yer.

188 **Muhammed Masum:** Silsile-i aliyyenin yirmi dördüncüsüdür. 1007 (1598) yılında Sirhind'de doğdu. İmâm-ı Rabbânî'nin yedi oğlundan üçüncüsüdür. 1079 (1668) yılında Sirhind'de vefat etmiştir.

189 Kutbü'l-aktâb: Âlemin nizamı ile ilgilenen, bolluk, kıtlık, sağlık-hastalık, barış-savaş, rızık, yağmur ve benzeri olaylarla vazifeli kılınan ricâl-i gayb yani herkesin tanımadığı zatların reisi. Emrinde üçler, yediler, kırklar... denilen yine bu işlerle vazifeli seçilmiş kimseler bulunur.

190 **Hâce Muhammed İmkenegî:** Silsile-i aliyye'nin yirmi birinci halkası olan Hâce Muhammed İmkenegî, yirmi birinci halkadaki Derviş Muhammed'in oğlu ve halifesidir. 918 (1512) yılında Semerkant ile Buhara arasındaki İmkene köyünde doğdu. 1008'de (1599) vefat etmiştir.

(Hâce Muhammed İmkenegî) hazretlerinden [kuddise sırruhû] almıştır.

O da şeyhi olan Derviş Muhammed¹⁹¹ [kuddise sırruhû] hazretlerinden almıştır.

O da şeyhi olan kutbü'l-ârifin Muhammed Zâhid¹⁹² [kuddise sırruhû] hazretlerinden almıştır.

O da şeyhi olan gavsü'l-azam Hâce Ubeydullah Ahrâr [kuddise sırruhû] hazretlerinden almıştır.

O da şeyhi olan gavsü'l-aktâb Yakub-i Çerhî¹⁹³ [kuddise sırruhû] hazretlerinden almıştır.

O da şeyhi Alâeddin Attâr hazretlerinden [kuddise sırruhû] almıştır.

O da şeyhi Şah-ı Nakşibend diye meşhur olan Şeyh Seyyid Muhammed Üveysî el-Buhârî hazretlerinden [kuddise sırruhû] almıştır.

O da şeyhi Emîr Külâl¹⁹⁴ hazretlerinden [kuddise sırruhû] almıştır.

191 **Derviş Muhammed:** Silsile-i aliyye'nin yirminci halkasıdır. Büyük âlim ve kâmil bir veli olan dayısı Kâdi Muhammed Zâhid'in derslerinde yetişti. Doğum târihi bilinmemekte olup, 970 (1562) senesinde vefat etmiştir.

192 **Muhammed Zâhid:** Silsile-i aliyyenin on dokuzuncusudur. Annesi silsile-i aliyye büyüklerinden Yakub-i Çerhî hazretlerinin kızıdır. Küçük yaştan itibaren ilim öğrendi. Daha sonra tasavvufa yöneldi ve Ubeydullah Ahrâr hazretlerine talebe oldu. 936 (1529) yılında vefat etmiştir.

193 **Yakub-i Çerhî:** Evliyanın büyüklerinden olup silsile-i aliyyenin on yedinci halkasında yer almaktadır. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte Gazne'nin Çerh köyünde doğmuştur. Önce Şah-ı Nakşibend hazretlerinin, sonra da onun halifesi Alâeddin Attâr hazretlerinin sohbetlerinde yetişmiş ve hilâfet almıştır. 851 (1447) senesinde Hilfetü köyünde vefat etmiştir.

194 **Emir Külâl:** Silsile-i aliyyenin on dördüncüsü halkasıdır. Muhammed Baba Semmâsî hazretlerinin talebesi ve Şah-ı Nakşibend hazretlerinin şeyhidir. Buhara'nın Suhârî köyünde dünyaya gelmiştir. 772 (1370) yılında orada vefat etmiştir.

O da şeyhi Muhammed Baba Semmâsî¹⁹⁵ hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi Ali er-Râmîtenî¹⁹⁶ hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi Mahmud İncîr-i Fağnevî'den¹⁹⁷ [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi âriflerin gavsı Şeyh Ârif-i Rîvgerî¹⁹⁸ hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi gavsü'l-aktâb Şeyh Abdülhâlik-ı Gucdü-vânî'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi gavsü'l-vâsılîn¹⁹⁹ ve kutbü'l-ârifin Şeyh Yusuf Hemedânî'den²⁰⁰ [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi gavsü'l-aktâb Şeyh Ebû Ali Fâmedî'den²⁰¹ [kuddise sirruhû] almıştır.

195 **Muhammed Baba Semmâsî:** Silsile-i aliyyenin on üçüncüsüdür. Buhara'nın Râmîten kasabasına bağlı Semmâs köyünde doğmuştur. 736 (1335-36) yılında vefat etmiştir.

196 **Ali Râmîtenî:** Silsile-i aliyyenin on ikinci halkasındadır. Buhara yakınlarındaki Râmîten kasabasında doğmuştur. Mahmud İncîr-i Fağnevî hazretlerine intisap etmiştir. 728 (1328) yılında Hârizm şehrinde vefat etmiştir.

197 **Mahmud İncîr-i Fağnevî:** Silsile-i aliyyenin on birinci halkasındadır. Buhara yakınlarındaki İncirfağni köyünde doğmuştur. 715 (1315-16) yılında vefat etmiştir.

198 **Şeyh Ârif-i Rîvgerî:** Silsile-i aliyyenin onuncu halkasındadır. Buhara yakınlarındaki Rîvger köyünde doğmuştur. 715 (1315) yılında vefat etmiştir.

199 **Gavsü'l-vâsılîn:** Gerçeğe ulaşmış olan âriflerin gavsı, en büyüğü.

200 **Yusuf Hemedânî:** Adı Yusuf b. Eyyûb, künyesi Ebû Yakub, nisbesi Hemedânî'dir. Silsile-i aliyyenin sekizincisidir. 440 (1048) senesinde Hemedan'da doğdu. 535'te (1140) Herat'tan Merv'e giderken yolda vefat etti.

201 **Ebû Ali Fâmedî:** Silsile-i aliyyenin yedincisidir. 401 (1010-11) yılında Tûs yakınlarındaki Fâmed köyünde doğmuştur. 477 (1084) yılında vefat etmiştir.

O da şeyhi kutbü'l-aktâb Şeyh Ebü'l-Hasan Hara-kânî'den²⁰² [kuddise sirruhû] almıştır.

O da şeyhi evliyanın sultanı Şeyh Bayezid-i Bistâmî'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da İmam Cafer-i Sâdık'tan²⁰³ [kuddise sirruhû] almıştır.

O da yedi fakihten biri olan Kasım b. Muhammed'den²⁰⁴ [kuddise sirruhû] almıştır.

O da Selmân-ı Fârisî'den [radiyallahu anh] almıştır.

O da Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] halifesi Sıddîk-ı Ekber Hz. Ebû Bekir'den [radiyallahu anh] almıştır.

O da sıdk ve vefa kaynağı, mahlûkatın en hayırlısı, efendimiz Muhammed Mustafa b. Abdullah b. Abdül-muttalib b. Hâşim el-Kureyşî el-Hâşimî el-Mekkî el-Medenî'den [sallallahu aleyhi vesellem] almıştır.

O da Allah'tan aldığı emirleri peygamberlere vahye-den Cebrâil'den [aleyhisselâm] almıştır.

O da Allah'tan [celle celâluhû] almıştır.

Mevlânâ Halid'in Kadiriyye Silsilesi

Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû] Kadiriyye tari-katını da yine Şah Abdullah Dihlevî hazretlerinden [kuddi-se sirruhû] almıştır.

202 **Ebü'l-Hasan Harakânî:** Şathiyeleleriyle tanınan meşhur mutasav-vîf. Bistâm şehrinin kuzeyindeki Harakân köyünde doğmuştur. 425 (1033) yılında vefat etmiştir.

203 **Cafer-i Sâdık:** On iki imamın altıncısı. 80 veya 83 (699 veya 702) yılında Medine'de doğdu. 148'de (765) vefat etti.

204 **Kasım b. Muhammed:** Tâbiînin büyüklerinden ve Medine'de yeti-şen ve kendilerine "fukaha-i seb'a" adı verilen yedi büyük âlimden biridir. Silsile-i aliyenin üçüncüsüdür. Hz. Ebû Bekir'in torunudur.

O da Şemseddin Habibullah Mazhar Cân-ı Cânân hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da âriflerin imamı Muhammed Âbid'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da âriflerin kutbu Delîlü'r-Rahmân diye tanınan Abdülahad hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da ariflerin kutbu Muhammed Said Hâzin [kuddise sirruhû] hazretlerinden almıştır.

O da İmâm-ı Rabbânî Şeyh Ahmed Fârûkî es-Sirhindî hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da Şah İskender Küteylî'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da kutub Şah Kemal Küteylî hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da gavs Şah Fudayl hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da kutub Seyyid Kedây hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da kutub Seyyid Şemseddin hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da kutub Seyyid Akîl'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da âriflerin kutbu Seyyid Bahâeddin hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da kutubların kutbu Seyyid Abdülvehhâb hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır.

O da âriflerin kutbu Seyyid Şerefüddin Kattal'dan [kuddise sirruhû] almıştır.

O da güzel ahlâkın bütün çeşitlerine sahip, büyük veli Seyyid Abdürrezâk'tan [kuddise sirruhû] almıştır.

O da babası olan velilerin sultanı Şeyh Seyyid Abdülkadir-i Geylânî hazretlerinden [kuddise sirruhû] almıştır. Allah Teâlâ, onun yüce nefeslerinin bereketinden ve rabbânî ilimlerinden üzerimize latif manalar saçsın.

O da kutbü'l-aktâb Ebû Said Mahzumî'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da kutbü'l-aktâb Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed Kureşî el-Hakkârî'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da Ebü'l-Ferec Tarsûsî'den [kuddise sirruhû],

O da velilerin kutbu Abdurrahman et-Temîmî'den [kuddise sirruhû],

O da Ebû Bekir eş-Şiblî'den [kuddise sirruhû],

O da her iki taifenin seyyidi, kudsî sırlar ve rabbânî marifetler hazinesi, büyük kutubların gavısı, Cüneyd-i Bağdâdî'den [kuddise sirruhû] almıştır. Allah Teâlâ onun yüce nefeslerinin ve şerefli ilimlerinin bereketini üzerimize yaysın.

O da büyük kutub Serî-i Sakatî'den [kuddise sirruhû],

O da Ma'rûf-i el-Kerhî el-Bağdâdî'den [kuddise sirruhû] almıştır.

O da İmam Ali Rıza'dan [kuddise sirruhû],

O da babası İmam Musa Kâzım'dan [kuddise sirruhû],

O da babası İmam Cafer-i Sâdık'tan [kuddise sirruhû],

O da babası İmam Muhammed Bakır'dan [kuddise sirruhû],

O da babası İmam Zeynelâbidin'den [kuddise sirruhû],

O da cennet ehli gençlerin seyyidi, Ehl-i sünnet'in göz nuru, Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] rey-

hanı, Kerbela şehidi, babası Ebû Abdullah Hüseyin'den [radiyallahu anh] ve amcası cennet gençlerinin seyyidi, Ehl-i sünnet'in göz nuru, Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] gülü, Ehl-i beyt'in kerimi Hasan'dan [radiyallahu anh],

Onlar da babaları, ilim şehrinin kapısı Hz. Ali'den [radiyallahu anh],

O da nebîlerin ve resûllerin sonuncusu, âlemlerin en faziletlisi Peygamber Efendimiz'den [sallallahu aleyhi vesellem] almıştır. Ona, âline, ashabına, ezvacına, zürriyetine salât ve selâm olsun.

O da Cibril-i Emin'den [aleyhisselâm],

O da Allah Teâlâ'dan [celle celâluhû] almıştır.

Mevlânâ Halid'in Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çiştîyye Silsilesi

Müellif diyor ki: Mevlânâ Halid hazretlerinin [kuddise sirruhû] Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çiştîyye tarikatlarının silsilesi de aynı şekilde kutubların gavsı Şah Abdullah Dihlevî hazretlerine [kuddise sirruhû] ulaşır. Ancak hakkında tam bir bilgiye vâkıf olmadığımından bunları zikretmedim.

Mevlânâ Halid'in Zâhirî İlimlerdeki Silsilesi

Mevlânâ Halid'in [kuddise sirruhû] zâhirî ilimlerdeki silsilesi birkaç şubeye ayrılmaktadır.

Birinci şube: Haydariyye sâdâtı silsilesidir. Bu silsilede Mevlânâ Halid [kuddise sirruhû]:

Büyük âlim İbn Âdem'den [kuddise sirruhû],

Fazilet sahibi Salih et-Tirmârî'den [kuddise sirruhû],

Fazilet sahibi Abdürrahim Zeyyârî'den [kuddise sirruhû],

Fazilet sahibi Seyyid Abdürrahim Berzencî ile onun kardeşi fazilet sahibi Abdülkerim Berzencî'den [kuddise sirruhuma] ve,

Fazilet sahibi Abdullah Hırpânî hazretlerinden [kuddise sirruhû] ilim tahsil etmiştir.

Zikri geçen İbni Âdem de [kuddise sirruhû]:

Veli, büyük âlim Abdullah Beyazîdî hazretlerinden [kuddise sirruhû],

O da dedem, veli, büyük âlim, hüccetü'l-İslâm, Beyzâvî'nin tefsirine hâşiye yazan Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî'den [kuddise sirruhû] ilim tahsil etmiştir.

Zikri geçen Salih et-Tirmârî de [kuddise sirruhû]:

Amcamın oğlu, veli, büyük âlim Seyyid Salih el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da babası büyük âlim Seyyid İsmail el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da amcası Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî'den [kuddise sirruhû] ilim tahsil etmiştir.

Abdürrahim Zeyyârî de [kuddise sirruhû]:

Fazilet sahibi Mustafa Zeyyârî'den [kuddise sirruhû],

O da dedem Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî'den [kuddise sirruhû] ilim tahsil etmiştir.

**Abdürrahim Berzencî, kardeşi
Abdülkerim Berzencî ve
Abdullah Hırpânî'den [kuddise sirruhüm] her biri de:**

Ahres (dilsiz) lakabıyla tanınan büyük âlim Seyyid Muhammed b. Seyyid Hızır el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da amcasının oğlu ve dedem Seyyid Sıbgatullah el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da kardeşi Seyyid İsmail el-Hayderî [kuddise sirruhû] ile beraber; tasavvufî ve şer'î tefsir sahibi babaları kâmil veli, ârif-i billâh Seyyid İbrahim el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da ilmiyle amel eden âlimlerin önderi, dünyanın di-reği, dört bir tarafta meşhur olan, faydalı telifler sahibi, babası Seyyid Haydar el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da âlimlerin ve velilerin önderi, babası büyük âlim Seyyid Ahmed el-Hayderî'den [kuddise sirruhû] ilim almıştır. Bu zatın Celâleddin ed-Devvânî'nin [kuddise sirruhû] kelâm ilmi hakkında olan *Şerhu'l-Adudiyye* adlı eseri üzerine yazdığı *Muhâkemât*'ı vardır.

O da ilimde tercih derecesine ulaşan, babası büyük âlim Seyyid Haydar el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da babası büyük âlim Seyyid Muhammed el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da babası, veli, mürşid, ârif-i billâh, Seyyid Haydar Pîruddin el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da babası, veli, mürşid-i kâmil, ârif-i billâh, büyük âlim Seyyid Burhâneddin İbrahim el-Hayderî'den [kuddise sirruhû],

O da irşad dairesinin kutbu, babası Seyyid Hâce Alâeddin [kuddise sirruhû] hazretlerinden,

O da mürşidlerin gavısı, babası Seyyid Sadreddin'den [kuddise sirruhû],

O da şeyhlerin sultanı, babası Seyyid Şeyh Safiyyüddin Ebü'l-Feth İshak Erdebîlî'den [kuddise sirruhû],

O da babası Şeyh Emînüddin Cebrâil'den [kuddise sirruhû],

O da babası, ârif-i billâh, Seyyid Şeyh Salih'ten [kuddise sirruhû],

O da babası Şeyh Seyyid Kutbüddin'den [kuddise sirruhû],

O da irşad dairesinin kutbu, babası Seyyid Selâhaddin Reşid'den [kuddise sirruhû],

O da babası, ârif-i billâh, muhaddis Şeyh Seyyid Muhammed Hafız'dan [kuddise sirruhû],

O da babası, mürşidlerin kutbu, Şeyh Seyyid Avz'dan [kuddise sirruhû],

O da babası Feyruz Şah Hârizmî'den [kuddise sirruhû],

O da babası Seyyid Muhammed Şah'tan [kuddise sirruhû],

O da babası Seyyid Şeref Şah'tan [kuddise sirruhû],

O da âriflerin lideri, babası Şeyh Seyyid Muhammed'den [kuddise sirruhû],

O da âriflerin güneşi, babası Şeyh Seyyid Hasan'dan [kuddise sirruhû],

O da âriflerin kutbu, babası Şeyh Seyyid Muhammed'den [kuddise sirruhû],

O da babası, velilerin ve mürşidlerin kutbu, yakîn sahiplerinin önderi, Edhem İakabıyla bilinen Şeyh Seyyid İbrahim'den [kuddise sirruhû],

O da irşad dairesinin kutbu, babası Şeyh Seyyid Cafer'den [kuddise sirruhû],

O da âriflerin önderi, babası Şeyh Seyyid Muhammed'den [kuddise sirruhû],

O da babası Şeyh Seyyid İsmail'den [kuddise sirruhû],

O da babası Şeyh Seyyid Muhammed'den [kuddise sirruhû],

O da âlimlerin ve velilerin kutbu, babası Şeyh Seyyid Ahmed A'rabî'den [kuddise sirruhû],

O da babası, İmam Ebû Muhammed Kasım'dan [kuddise sirruhû],

O da babası, İmam Ebü'l-Kasım Hamza'dan [kuddise sirruhû],

O da babası, İmam Musa Kâzım'dan [kuddise sirruhû],

O da babası, İmam Cafer-i Sâdık'tan [kuddise sirruhû],

O da babası, İmam Muhammed Bakır'dan [kuddise sirruhû],

O da babası, İmam Zeynelâbidin'den [kuddise sirruhû],

O da babası, İmam Ebû Abdullah Hüseyin ve amcası İmam Hasan'dan [radiyallahu anhümâ],

Onlar da babaları, İmam Ali Haydar b. Ebû Tâlib'den [kerremallahu vechehû] ilim tahsil etmişlerdir.

İkinci Şube

Muhâkemât adlı eserin sahibi veli, büyük âlim, ârif-i billâh, dedem Seyyid Ahmed Haydar el-Hayderî hazretleri [kuddise sirruhû], Hayderî sâdâtından babalarımız ve dedelerimizden başkasına muvaffak olmayan ve babalarından dedemiz Ali b. Ebû Tâlib'e [kerremallahu vechehû] kadar ulaşan bu silsile ile babasından ilim tahsil ettiği gibi, Şeyh Abdülmelik el-İsâmî'den de [kuddise sirruhû] hadis öğrenmiştir.

O da babasından,

O da babası Şeyh Ahmed b. Hacer el-Mekkî el-Heytemî'den [kuddise sirruhû],

O da Şeyhülislâm Zekeriyya el-Ensârî'den [kuddise sirruhû],

O da Celâl el-Muhillî'den [kuddise sirruhû],

O da Celâl el-Belkînî'den [kuddise sirruhû],

O da *Sahîh-i Buhârî* şârihi Hafız İbn Hacer el-Askalânî'den [kuddise sirruhû],

O da Zeyn Abdürrahim el-İrâkî'den [kuddise sirruhû],

O da Şeyh Alâeddin b. Attâr'dan [kuddise sirruhû],

O da kutbü'l-vücut, veliliğinde şüphe olmayan, Şâfiî mezhebinin muharriri, İmam Zekeriyya Yahya en-Nevevî'den [kuddise sirruhû],

O da Kemal Erbilî'den [kuddise sirruhû],

O da *Şâmil-i Sagîr* kitabının sahibi Şeyh Muhammed'den [kuddise sirruhû],

O da *Hâvî* kitabının sahibi Şeyh Abdülgaffar el-Kazvîni'den [kuddise sirruhû],

O da İmam Abdülkerim er-Râfîî’den [kuddise sirruhû],

O da İmam Muhammed Ebü’l-Fazl’dan [kuddise sirruhû],

O da İmam Muhammed b. Yahya’dan [kuddise sirruhû],

O da İmam Hücetü’l-İslâm Muhammed Gazâlî’den
[kuddise sirruhû],

O da İmâmü’l-Haremeyn Ebü’l-Meâlî’den [kuddise
sirruhû],

O da babası İmam Cüveynî’den [kuddise sirruhû],

O da İmam Ebû Bekir Kaffâl’den [kuddise sirruhû],

O da İmam Ebû Zeyd el-Mervezî’den [kuddise sirruhû],

O da İmam Ebû İshak el-Mervezî’den [kuddise sirruhû],

O da İmam Ebü’l-Abbas b. Şüreyh’ten [kuddise sirruhû],

O da İmam Ebû Osman’dan [kuddise sirruhû],

O da İmam Ebû Said Enmâdî’den [kuddise sirruhû],

O da İmam Ebû İshak el-Müzenî’den [kuddise sirruhû],

O da sünnetin yardımcısı İmam Muhammed b. İdris
eş-Şâfiî’den [kuddise sirruhû],

O da imamların ve hicret yurdunun imamı Mâlik b.
Enes’ten [kuddise sirruhû],

O da Nâfi’den [rahmetullahi aleyh],

O da Abdullah b. Ömer’den [radiyallahu anh],

O da nebîlerin sonuncusu Peygamber Efendimiz’den
[sallallahu aleyhi vesellem] ilim tahsil etmiştir.

Ayrıca İmam Şâfiî hazretleri [kuddise sirruhû] Müslim b.
Halid ez-Zencî’den de ilim tahsil etmiştir.

O da Ebü'l-Velid Abdülmelik b. Abdülaziz b. Cüreyh'ten [kuddise sirruhû],

O da Atâ b. Ebû Rebah'tan [kuddise sirruhû],

O da Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] amcaoğlu Abdullah b. Abbas'dan [radiyallahu anh],

O da Hz. Peygamber'den ilim tahsil etmiştir.

Üçüncü Şube

Dedem ve *Muhâkemât* adlı eserin sahibi olan Seyyid Ahmed b. Haydar [kuddise sirruhû] aynı şekilde Muhammed b. Şervin'den [kuddise sirruhû] aklî ilimleri almıştır.

O da Ahmed el-Meclî'den [kuddise sirruhû],

O da Mirza Mahdûm'dan [kuddise sirruhû],

O da Mirza Can'dan [kuddise sirruhû],

O da Hâce Cemaleddin Mahmud eş-Şîrâzî'den [kuddise sirruhû],

O da büyük âlim ve muhakkik Celâleddin ed-Devvânî'den [kuddise sirruhû],

O da babası, rabbânî âlim Esad es-Siddîkî ed-Devvânî'den [kuddise sirruhû],

O da büyük âlim Seyyid Şerif Ali Cürcânî'den [kuddise sirruhû],

O da Mübarek Şah Buhârî'den [kuddise sirruhû],

O da Kutbüddin er-Râzî'den [kuddise sirruhû],

O da büyük âlim Ebû İshak eş-Şîrâzî'den [kuddise sirruhû],

O da Kâtib el-Kazvîni'den [kuddise sirruhû],

O da İmam Fahreddin er-Râzî'den [kuddise sirruhû],

O da Hücetü'l-İslâm İmam Muhammed Gazâlî'den
[kuddise sirruhû],

O da Ebü'l-Meâlî İmamü'l-Haremeyn Abdülmelik b.
Abdullah b. Yusuf Cüveynî'den [kuddise sirruhû],

O da Ebû Tâlib el-Mekkî'den [kuddise sirruhû],

O da Osman el-Mağribî'den [kuddise sirruhû],

O da Ebû Amr ez-Zeccâc'dan [kuddise sirruhû],

O da din ve milletin burhanı, hakikat ve yakînin sulta-
nı, parlak şeriâtı yayan, nurlu tarikatı canlandıran, her iki
taifenin de efendisi, Ebü'l-Kasım Cüneyd-i Bağdâdî'den
[kuddise sirruhû],

O da dayısı Ebü'l-Hasan Serî-i Sakatî'den [kuddise
sirruhû],

O da Ma'rûf-i Kerhî'den [kuddise sirruhû],

O da İmam Ali Rıza'dan [kuddise sirruhû],

O da babası İmam Musa Kâzım'dan [kuddise sirruhû],

O da babası İmam Cafer-i Sâdık'tan [kuddise sirruhû],

O da babası İmam Muhammed Bakır'dan [kuddise
sirruhû],

O da babası İmam Zeynelâbidin'den [kuddise sirruhû],

O da babası şehid Ebû Abdullah Hüseyin ve amcası
Hasan'dan [radiyallahu anhümâ],

Onlar da babaları Ali b. Ebû Tâlib'den [kerremallahu
vechühû],

O da, Efendimiz'den [sallallahu aleyhi vesellem] ilim tahsil
etmiştir.

Ma'rûf-i Kerhî [kuddise sirruhû] aynı şekilde Ebû Süleyman Davud-i Tâî hazretlerinden de [kuddise sirruhû] ilim almıştır.

O da Habib-i Acemî'den [kuddise sirruhû],

O da Hasan-ı Basrî'den [kuddise sirruhû],

O da ilim şehrinin kapısı Ali b. Ebû Tâlib'den [kerremalahu vechehû],

O da Resûlullah Efendimiz'den [sallallahu aleyhi vesellem] ilim tahsil etmiştir.

Dördüncü Şube

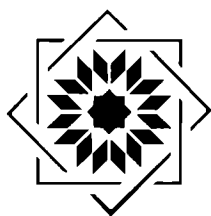
Dedelerimden, büyük âlim Seyyid Haydar b. Seyyid Muhammed el-Hayderî hazretleri [kuddise sirruhû], Haydariyye sâdâtından olan babalarına ulaşan silsile yoluyla ilim aldığı gibi, Şeyhü'l-İslâm Mevlânâ Zeyneddin el-Belâtî hazretlerinden de [kuddise sirruhû] ilim almıştır.

O da Nasrullah Halhâlî'den [kuddise sirruhû],

O da Mirza Can'dan [kuddise sirruhû],

O da Hâce Cemâleddin Mahmud eş-Şîrâzî'den [kuddise sirruhû],

O da büyük âlim ve muhakkik Celâleddin ed-Devvânî'den [kuddise sirruhû] ilim almıştır. Celâleddin ed-Devvânî'den sonrası daha önce geçtiği gibidir.

İmam Nevevî'nin [kuddise sirruhû] hizbi birçok büyük âlim tarafından şerhedilmiş olup, günümüze kadar rivayet edilegelen hizblerin en büyüğü, fayda ve bereketi en çok olanıdır. Bundan dolayı Hâlidîyye şeyhlerinin çoğu bu hizbi kullanmışlar ve devamlı surette okumuşlardır.

Bu hizb şöyledir:

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ. أَقُولُ عَلَى نَفْسِي
وَعَلَى دِينِي وَعَلَى أَهْلِي وَعَلَى أَوْلَادِي وَعَلَى مَالِي وَعَلَى
أَصْحَابِي وَعَلَى أَدْيَانِهِمْ وَعَلَى أَمْوَالِهِمْ أَلْفُ بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ
أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ. أَقُولُ عَلَى نَفْسِي وَعَلَى دِينِي

205 Evrâd: 1. Okunması âdet edinilmiş olan belli âyet, sûre ve dualar.

2. Bir pîr veya şeyh tarafından düzenlenmiş olan, tarikat mensuplarının her gün veya belirli zamanlarda okudukları âyetler, salavat ve esmâdan ibaret dualar.

206 Hizb: Belli zamanlarda, belli miktarda ama devamlı olarak okunan dua, vird ve zikir.

وَعَلَى أَهْلِي وَعَلَى أَوْلَادِي وَعَلَى مَالِي وَعَلَى أَصْحَابِي وَعَلَى
 أَدْيَانِهِمْ وَعَلَى أَمْوَالِهِمْ أَلْفُ أَلْفِ بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ
 أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ. أَقُولُ عَلَى نَفْسِي وَعَلَى دِينِي وَعَلَى أَهْلِي
 وَعَلَى أَوْلَادِي وَعَلَى مَالِي وَعَلَى أَصْحَابِي وَعَلَى أَدْيَانِهِمْ
 وَعَلَى أَمْوَالِهِمْ أَلْفُ أَلْفِ أَلْفِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ
 الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ. بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَمِنَ اللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ وَعَلَى
 اللَّهِ وَفِي اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ. بِسْمِ
 اللَّهِ عَلَى دِينِي وَعَلَى نَفْسِي وَعَلَى أَوْلَادِي. بِسْمِ اللَّهِ عَلَى
 مَالِي وَعَلَى أَهْلِي. بِسْمِ اللَّهِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ أَعْطَانِيهِ رَبِّي.
 بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَرَبِّ
 الْعَرْشِ الْعَظِيمِ. بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي
 الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَظِيمُ (ثَلَاثًا). بِسْمِ
 اللَّهِ خَيْرِ الْأَسْمَاءِ فِي الْأَرْضِ وَفِي السَّمَاءِ. بِسْمِ اللَّهِ أَفْتَحُ
 وَبِهِ أَخْتَتِمُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا اللَّهُ اللَّهُ
 اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ اللَّهُ أَعَزُّ وَأَجَلُّ وَأَكْبَرُ مِمَّا أَخَافُ
 وَآخِذَرُ. بِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ غَيْرِي

وَمِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ رَبِّي وَذَرًّا وَبِرًّا. وَبِكَ اللَّهُمَّ اخْتَرِ مِنْهُمْ.
وَبِكَ اللَّهُمَّ أَعُوذُ مِنْ شُرُورِهِمْ. وَبِكَ اللَّهُمَّ أَذْرَأُ فِي نُحُورِهِمْ
وَأُقَدِّمُ بَيْنَ يَدَيَّ وَأَيْدِيهِمْ. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ هُوَ
اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ
(ثَلَاثًا). وَمِثْلُ ذَلِكَ عَنْ يَمِينِي وَعَنْ أَيْمَانِيهِمْ. وَمِثْلُ ذَلِكَ
عَنْ شِمَالِي وَعَنْ شِمَالِيهِمْ. وَمِثْلُ ذَلِكَ مِنْ أَمَامِي وَأَمَامِيهِمْ.
وَمِثْلُ ذَلِكَ مِنْ خَلْفِي وَمِنْ خَلْفِيهِمْ. وَمِثْلُ ذَلِكَ مِنْ قَوْفِي
وَمِنْ قَوْفِيهِمْ. وَمِثْلُ ذَلِكَ مِنْ تَحْتِي وَمِنْ تَحْتِيهِمْ. وَمِثْلُ ذَلِكَ
مُحِيطٌ بِي وَبِهِمْ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ لِي وَلَهُمْ مِنْ خَيْرِكَ
بِخَيْرِكَ الَّذِي لَا يَمْلِكُهُ غَيْرُكَ. اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي وَإِيَّاهُمْ فِي
عِبَادِكَ وَعِبَادِكَ وَعِبَائِكَ وَجَوَارِكَ وَأَمَانَتِكَ وَحِزْبِكَ وَحِزْرِكَ
وَكَنْفِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْطَانٍ وَسُلْطَانٍ وَأُنْسٍ وَجَانٍّ وَبَاغٍ
وَحَاسِدٍ وَسَبُعٍ وَحَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ وَمِنْ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ رَبِّي آخِذٌ
بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. حَسْبِيَ الرَّبُّ مِنْ
الْمَرْبُوبِينَ. حَسْبِيَ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ. حَسْبِيَ الرَّزَّاقُ
مِنَ الْمَرْزُوقِينَ. حَسْبِيَ السَّاتِرُ مِنَ الْمَسْتُورِينَ. حَسْبِيَ

التَّائِصِرُ مِنَ الْمَنْصُورِينَ. حَسْبِيَ الْقَاهِرُ مِنَ الْمَقْهُورِينَ.
 حَسْبِيَ الَّذِي هُوَ حَسْبِي. حَسْبِيَ مَنْ لَمْ يَزَلْ حَسْبِي. حَسْبِيَ
 اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ. حَسْبِيَ اللَّهُ مِنْ جَمِيعِ خَلْقِهِ إِنَّ وَلِيَّيَ اللَّهُ
 الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ
 جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا
 وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا
 ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلَى أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا فَإِنْ
 تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ
 الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (سَبْعًا). وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ
 الْعَظِيمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ.

“Bismillâhi Allahüekber, Allahüekber, Allahüekber di-
 yerek başlarım. Canımın, dinimin, ailemin, çocuklarımin,
 malımın, arkadaşlarımla, onların dinleri ve malları için
 (korunması için) binlerce ‘bismillâhi Allahüekber, Allahü-
 ekber, Allahüekber.’

Canımın, dinimin, ailemin, çocuklarımin, malımın, ar-
 kadaşlarımla, onların dinleri ve malları için (korunması
 için) milyonlarca ‘bismillahi Allahüekber, Allahüekber,
 Allahüekber.’

Canımın, dinimin, ailemin, çocuklarımin, malımın,
 arkadaşlarımla, onların dinleri ve malları için (korunma-

sı için) milyarlarca 'lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm.'

Allah'ın adıyla korunurum, O'nunla kuvvet bulurum, O'ndan yardım dilerim. O'na sığınırım, O'na dayanırım ve O'nda fenâ bulurum. Güç ve kuvvet ancak yüce Allah içindir.

Allah'ın adıyla dinimin, canımın ve çocuklarımla korunmasını isterim.

Allah'ın ismiyle malımın ve ailemin korunmasını isterim.

O'nun adıyla, bana verdiği her şeyin korunmasını isterim.

Yedi kat göğün, yedi kat yerin ve büyük arşın sahibi olan Allah'ın adıyla korunurum.

Yüce ismi sayesinde ne yerde ne de gökte hiçbir şeyin zarar veremediği Allah'ın adıyla başlarım. O her şeyi hakkıyla işiten ve bilendir (burası üç defa söylenir).

Yerde ve gökte isimlerin en hayırlısı olan Allah'ın adıyla ...

Her şeye Allah'ın adıyla başlar ve yine her şeyi O'nun adıyla sonlandırırım. Allah, Allah, Allah, Allah Rabbim'dir. O'na hiçbir şeyi ortak koşmam. Allah, Allah, Allah, Allah Rabbim'dir. O'ndan başka ilâh yoktur. O, korktuğum ve sakındığım her şeyden daha güçlü, daha yüce ve daha büyüktür.

Allahım! Nefsimin ve başkalarının şerrinden, iyi ve kötü olarak yaratmış olduğun şeylerin kötülüğünden sana sığınırım. Allahım! Onlardan ancak seninle korunabilirim. Allahım! Onların şerlerinden sana sığınırım. Allahım! Onların zararlarını ancak seninle defedebilirim.

Kendimle onların arasına (koruyucu olarak) şu âyetleri koyuyorum:

Bismillâhirrahmânirrahîm

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ① اللَّهُ الصَّمَدُ ② لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ③
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ④

'De ki: O Allah birdir, Samed'dir. O doğurmamıştır ve doğmamıştır. O'nun hiçbir dengi yoktur' (üç defa).

Aynı şekilde (bu âyetleri) kendi sağımdan ve onların (ailemin ve arkadaşlarımın) sağından, kendi solumdan ve onların solundan, kendi önümden ve onların önünden, kendi arkamdan ve onların arkasından, kendi üstümden ve onların üstünden, kendi altımdan ve onların altından, her yönden beni ve onları kuşatan bütün şerlerden korunmak için (kalkan) yapıyorum.

Allahım! Senden başkasının sahip olamadığı lutfun ile kendim ve onlar (ailem, çocuklarım ve dostlarım) için iyilikler ve güzellikler isterim.

Allahım! Beni, ailemi, çocuklarımı ve dostlarımı kendilerine lutufta bulunduğun has kullarından kıl. Koruman altına, civarına ve himayene alarak şeytanın, zorbaların, insanların ve cinlerin, zalimlerin, hasetçilerin, yırtıcı hayvanların, yılan ve akreplerin şerrinden; perçeminden tuttuğun tüm canlıların kötülüklerinden bizi muhafaza eyle. Şüphesiz Rabbim doğru yol üzere hükmedendir.

Kullara karşı, her şeyin sahibi olan Rabbim bana yeter. Mahlûkata karşı yaratıcım bana yeter. Rızık verilenlere karşı, Rezzak olan Allah bana yeter. Günahları giz-

lenen günahkârlara karşı, Settâr olan yüce Allah bana yeter. Yardım olunanlara karşı, yardım edici olan Allah bana yeter. Allah'ın izni olmadan hiçbir tasarruf, fayda ve zarar gücü olmayan kullara karşı, gücünün önünde durulamayan Allah bana yeter. Bana kâfi olan o Allah bana yeter. Her zaman bana kâfi olan Allah bana yeter. Allah bana kâfidir. O, ne güzel vekildir. Bütün mahlûkatına karşı Allah bana yeter.

'Şüphesiz ki, benim koruyanım 'kitab'ı indiren Allah'tır. Ve O bütün salih kullarını görüp gözetir' (A'râf 7/196); 'Biz, Kur'an okuduğun zaman, seninle ahirete inanmayanların arasına gizleyici bir örtü çekeriz. Ayrıca, onu anlamamaları için kalplerine bir kapalılık ve kulaklarına bir ağırlık veririz. Sen, Kur'an'da Rabb'inin birliğini yâdettiğinde onlar, canları sıkılmış bir vaziyette gerisin geri dönüp giderler' (İsrâ 17/45-46); '(Ey Muhammed!) Yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben sadece O'na güvenip dayanırım. O yüce arşın sahibidir' (Tevbe 9/129) (yedi defa).

Büyük ve yüce olan Allah'tan başkasında güç ve kudret yoktur. Allah'ın salât ve selâmı efendimiz Hz. Muhammed'e [sallallahu aleyhi vesellem], yakınlarına ve dostlarına olsun."

Bu hizbi okuduktan sonra başını dört bir tarafa (sağ, sol, arka, ön) çevirerek üçer defa üfler. Ondan sonra şöyle der.

حَبِطَتْ نَفْسِي وَأَنْفُسُهُمْ فِي خَزَائِنِ بِسْمِ اللَّهِ أَقْفَالُهَا ثِقَتِي
بِاللَّهِ مَفَاتِحُهَا لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ أَدَافِعُ بِكَ اللَّهُمَّ عَنْ نَفْسِي

وَأَنْفُسِهِمْ مَا أَطِيقُ وَمَا لَا أَطِيقُ لَا طَاقَةَ لِمَخْلُوقٍ مَعَ قُدْرَةِ
الْخَالِقِ حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا
وَنَبِيِّنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ.

“Kendimi ve onları (ailemi, arkadaşlarımı), kilidi Allah’a güvenip tevekkül etmek, anahtarı ise lâ kuvvete illâ billâh olan bismillâh hazinesinde sakladım. Allahım! Kendimden ve onlardan (ailem ve arkadaşlarımdan) gücümün yettiği ve yetmediği her şeyi ancak seninle sava- bilirim. Yaratıcının kudreti karşısında yaratılmışların hiç- bir güç ve kudreti yoktur. Allah bana yeter. O, ne güzel vekildir.

Allah’ın salât ve selâmı, efendimiz Hz. Muhammed’e [sallallahu aleyhi vesellem], âline ve ashabına olsun.”

Bu hizb her gün bir defa okunur. Allah’a hamdolsun ben İmam Nevevî’nin [kuddise sirruhû] bu hizbini şeyhim, üstadım, önderim, Allah’ın kuddise sirruhû] hazretlerin- den [kuddise sirruhû] icâzetli olarak rivayet ettim.

O da Şam diyarının muhaddislerinden Şeyh Muham- med Guzberî’den [kuddise sirruhû],

O da babası muhaddis Şeyh Abdurrahman Guz- berî’den [kuddise sirruhû],

O da büyük âlim ve büyük veli Şeyh Abdülganî en- Nablusî en-Nakşibendî el-Kadirî’den [kuddise sirruhû],

O da Necmeddin el-Gazzî’den [kuddise sirruhû],

O da babası Bedr el-Gazzî’den [kuddise sirruhû],

O da Burhan Zeynuddin Kubânî’den [kuddise sirruhû],

O da Şeyh İmam İbnü'l-Habbâz'dan [kuddise sirruhû],

O da kutbü'l-vücûd İmam Nevevî'den [kuddise sirruhû] rivayet etmiştir. Allah Teâlâ onların bereketlerinden üze-rimize yağdırsın.

Teheccüd namazında okunması rivayet edilen hizb işe şudur:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُورًا وَفِيْ بَصَرِيْ نُورًا وَفِيْ سَمْعِيْ
نُورًا وَعَنْ يَمِيْنِيْ نُورًا وَعَنْ يَسَارِيْ نُورًا وَقُوِّيْ نُورًا
وَتَحْتِيْ نُورًا وَاَمَامِيْ نُورًا وَخَلْفِيْ نُورًا وَاجْعَلْ لِيْ نُورًا

“Allahım kalbime nur ver, gözüme nur ver, kulağı-ma nur ver, sağımdan, solumdan, üstümden, altımdan, önümden ve arkamdan nur ver ve beni nurlu kıl.”

Bazı halife ve müridler sabah akşam, İmam Nevevî'nin [kuddise sirruhû] zikredilen virdini okurlar, bazıları ise İmam Şâzefî'nin [kuddise sirruhû] “Hizbü'l-bahr” duasını okurlardı. Ancak çoğunluk İmam Nevevî'nin hizbini okurdu. İmam Nevevî'nin hizbi aynı şekilde sünnet-i Nebevî'den riva-yet edilegelen dualardandır.

Müellif diyor ki: Şeyhimiz, mürşidimiz, büyük kutub Mevlânâ Halid hazretleri [kuddise sirruhû] bizlere beş vakit namazın ardından, bütün salavatları kendinde toplayan şu duayı okumamızı emretti.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُوْلِكَ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ
وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَاَزْوَاجِهِ اُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَذُرِّيَّتِهِ
وَاَهْلِ بَيْتِهِ وَصَحْبِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى سَيِّدِنَا اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى

اِلٰ اِبْرَاهِيْمَ فِى الْعَالَمِيْنَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ اَللّٰهُمَّ وَبَارِكْ
 عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُوْلِكَ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ وَعَلٰى اِلٰ
 سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَاَزْوَاجِهِ اُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَذُرِّيَّتِهِ وَاَهْلِ بَيْتِهِ
 وَصَحْبِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى سَيِّدِنَا اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اِلٰ اِبْرَاهِيْمَ
 فِى الْعَالَمِيْنَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ وَكَمَا يَلِيْقُ بِعَظِيْمِ شَأْنِهِ
 وَشَرَفِهِ وَكَمَالِهِ وَرِضَاكَ عَنْهُ وَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰى لَهُ دَائِمًا اَبَدًا
 عَدَدَ مَعْلُوْمَاتِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ وَرِضَاءَ نَفْسِكَ وَزِيْنَةَ عَرْشِكَ
 اَفْضَلَ صَلَاةٍ وَاَكْمَلَهَا وَاَتَمَّهَا كُلَّمَا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُوْنَ وَغَفَلَ عَنْ
 ذِكْرِكَ وَذِكْرِهِ الْغَافِلُوْنَ وَسَلِّمْ تَسْلِيْمًا كَذٰلِكَ وَعَلٰى جَمِيْعِ
 الْاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ وَعَلٰى اِلِهِمْ وَصَحْبِهِمْ وَالتَّابِعِيْنَ وَعَلٰى
 اَهْلِ طَاعَتِكَ اَجْمَعِيْنَ مِنْ اَهْلِ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِيْنَ وَعَلَيْنَا
 مَعَهُمْ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ.

“Allahım! İbrahim’e [aleyhisselâm] ve âline salât ettiğin gibi, kulun ve ümmî nebî olan resûlüne, onun âline, müminlerin anneleri zevcelerine, zürriyetine, Ehl-i beyt’ine ve ashabına da salât et. Şüphesiz sen kendisine çok hamdedilen ve çok methedilensin.

Allahım! İbrahim [aleyhisselâm] ve âline bereket verdiği gibi, kulun ve ümmî nebî resûlüne, onun âline, müminlerin anneleri zevcelerine, zürriyetine, Ehl-i beyt’ine ve

ashabına da bereket ver. Şüphesiz sen kendisine çok hamdedilen ve çok methedilensin.

Ona, şanınin, şerefinin ve kemalinin büyüklüğünce, senin rızanın ve onun için sevip razı olduğun şeylerin büyüklüğünce, bildiklerinin sayısı ve kelimelerinin uzunluğunca, arşının ağırlığınca, seni ananların her anışında ve kullarının senin zikrinden gafil oldukları her anda; salât ve selâmların en faziletlisi ve en mükemmeliyle salât ve selâm eyle.

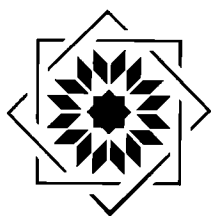
Yine bütün nebîlerin ve resûllerin, onların âl ve as-haplarının ve onlara tâbi olanların, yer ve gök ehlinde sana itaat edenlerin hepsine ve onlarla beraber bize de salât ve selâm eyle yâ erhame'r-râhimîn."

Mevlânâ Halid [kuddise sırruhû] şu duayı da sabah akşam on defa okumamızı emretmişlerdi.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَفْضَلِ
صَلَوَاتِكَ عَدَدَ مَعْلُوْمَاتِكَ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ كَذٰلِكَ

"Allahım! Efendimiz Muhammed'e, âline ve ashabına bildiklerinin adedince salâtların en faziletlisi ile salât ve selâm eyle ve onu mübarek kıl."

Tevfik Allah'tandır...

KAYNAKLAR

Memiş, Abdurrahman, *Hâlid-î Bağdâdî Hayatı, Eserleri, Tesirleri ve Anadolu'da Hâlidîlik*, İstanbul 2000.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 1–10, Beyrut 1999.

Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, c. 1–18, Beyrut 1993.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, c. 1–3, İstanbul 2006.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Şuabü'l-İmân*, c. 1–9, Beyrut 2000.

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *es-Sahîh*, c. 1–4, Kahire 2004.

Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları, 2005.

Dinî Kavramlar Sözlüğü, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

Ebû Davud, Süleyman b. Es'âş el-Ezdî es-Sicistânî, *es-Sünen*, c. 1–5, İstanbul 1997.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali, *Müsned*, c. 1-16, Beyrut-Dimaşk 1989.

İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Ahmed b. Ali, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, c. 1-8, Beyrut 1995.

İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed, *Sahih*, c. 1-18, Beyrut 1988.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid, *es-Sünen*, c. 1-4, İstanbul 1998.

Minah, Seyyid Sıbgatullah Arvâsî (der. Hâlid-i Şîrvânî Ölekî, Terc. Siraceddin Önlüer-Hüseyin Okur), İstanbul: Semerkand, 2010.

Muhammed el-Hût, *Esne'l-Metâlib*, Beyrut 1991.

Müslim, Ebü'l-Hüseyin b. Haccâc el-Kuşeyrî, *es-Sahîh*, c. 1-5, Beyrut 2003.

Nesâî, Ebû Abdurrahman, *es-Sünen*, c. 1-8, Beyrut 1997.

Sehâvî, Muhammed b. Abdurrahman, *el-Makâsîdül-Hasene*, Beyrut 2006.

Süyûtî, Celâleddin, *Câmiu's Sagîr*, c. 1-2, Beyrut 2004.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *Mu'cemül-Kebîr*, c. 1-25, Beyrut 1993.

TDV İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2003.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen*, c. 1-5, Beyrut 1987.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2001.

Büyük Doğuş

Mecdü't Tâlîd

İbrahim Fasih Haydarî

Aslı Arapça olan bu eser, on üç yaşında Mevlânâ Hâlid'in dergâhına gelerek kırk yaşına kadar burada kalan ve onun ileri gelen halifelerinden ders alan Seyyid İbrahim Fasih el-Haydarî'ye aittir.

Müellif, kitabının "Mukaddime" bölümünde tasavvufun öneminden ve esaslarından, Nakşibendiyye tarikatının Hâlidîyye kolunun büyüklüğünden, Allah'a ulaştıran en hızlı yollardan biri olduğundan, edeplerinden ve benzeri konulardan bahsetmektedir.

Kendisi eseri yazma sebebini şöyle açıklamıştır: "Bu eseri, dostlar için bir hatıra, inkârcı kınayıcılar için bir aydınlatma, kimseye malının ve çocuklarının fayda vermeyeceği, ancak selim bir kalple gelenlerin fayda göreceği o kıyamet gününde bana bir rızık olması için yazdım."

POZİTİF
PAZARLAMA

ISBN 978-605-4565-02-3

9 786054 565023

